

ज्ञानबा

शारदा २०६४, कार्तिक

ने. सं. ११२८, कछला

प्रा. डा. तुलसीराम वैद्य- नेपाल मण्डल

लक्ष्मण राजवंशी- बाखं

पद्मावती सिंह- बाखं

मदन चित्रकार- कलायात्राय् इतिहासया पी

प्रा. प्रेमशान्ति तुलाधर- समालोचना

प्रा. नमदिश्वर प्रधान- साहित्य सिद्धान्त

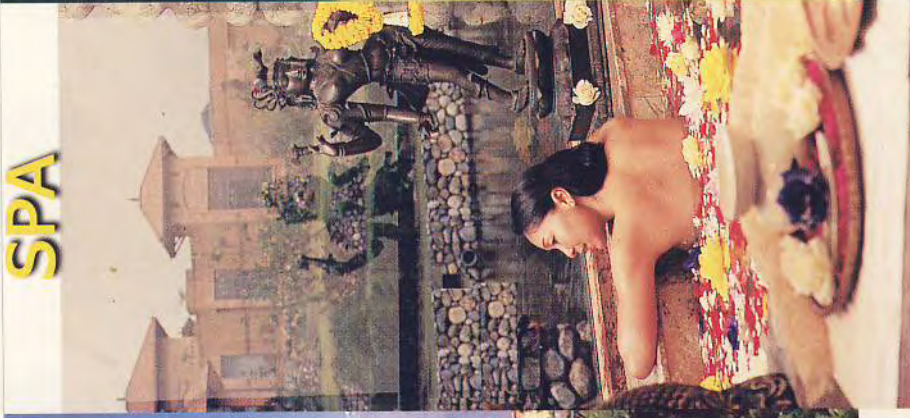
मंगलप्रसाद स्थस्य- निबन्ध

प्रेमहिया तुलाधर- समीक्षा

बाखं, च्वसु, चिनाखं, म्ये नापं ममेगु नं...

नेपाल भाषाया न्हापांगु देछा ।

SPA

GOLF

CASINO

The Fulbari
RESORT & SPA
POKHARA • NEPAL

Destination Paradise

Tel No: 432451, 431675, Fax No: 431482, Email: resvpr@fulbari.com.np Website: <http://www.fulbari.com>

मू व्यवस्थापक

शान्तबहादुर मल्ल

•

सहलहमि

इन्द्र माली

ईश्वरीमैयां श्रेष्ठ

नवीन चित्रकार

पुष्प चित्रकार

पुष्परत्न तुलाधर

प्रेमहिरा तुलाधर

बुद्ध सायमि

मंगलप्रसाद स्यस्यः

मैत्रा तुलाधर

रीना तुलाधर

लोचनतारा तुलाधर

श्रीराम श्रेष्ठ

सुदन खुसः

•

ग्वहालिमि

विमल भौकाजी

•

ले-आउट

भक्तकृष्ण 'साकार'/अमन श्रेष्ठ

•

देवकिपाः

सुजन चित्रकार, बिज्यासः, यै

•

थाकू

हिसि अफसेट प्रिन्टर्स

जमः (सेतो ढोका), यै

छगूया मू - ५०१-

शारदा पत्रिका पिदंगुया छत्वाःचा

नेपालभाषा वाङ्मयया विकासय भाषा-साहित्य, कला-संस्कृति सुथांलाक न्हाकेमाःगु थौया आवश्यकता जक मखु अत्यावश्यकता खः। राणाकालय "एक भाषा, एक भेष, एक धर्म"या हुकुमत कूर आतंकवादय गुगुं नं भाषां छुं पिकाये धैगु गैर कानूनी घोषित इलय नं ने.सं. १०४५ स बुद्धधर्म, ने.सं. १०४७ स बुद्धधर्म व नेपालभाषा, धर्मदूतय ने.सं १०६७ स 'धर्मोदय', 'थौंकन्हय', 'पासा', 'सितु', 'नेपाल' ऋतुपौ पिदन। 'भी', 'ब्याहांचुली', 'तिकिभ्याः', 'नसंचा', 'जः' दैपौ, 'पलेस्वां', ग्वयस्वां, सुसा, चकना, तिसा, थाय्भु अले ख्वपं ह्याउँनिभाः, हवाइपौ थें जागु पौ तक नं पिदन। यलं ह्याउँमचा, यै नं मचाक्यब आदि आपालं आपाः पत्रिका पिदना नं दिनावन।

विडम्बनाया खँ, संघ-संस्था समूहगतं जुइगु सिबे नं व्यक्तिगत पाखेर अप्वः धेचुलावंगुलिं खःला संघ-संस्थात गुलि क्रियाशील जुइमाःगु खः उलि जुइमफुगुया लिचवः ज्या सनिपिं म्हो जुल। आर्थिक भारं क्वचिना गुगुनं पत्रिकात निरन्तर पिदने मफुत। थ्व स्थिति न्हापा जक मखु आः नं छुं पाःगु खनेमदु। थ्व खँय नेवाःतयसं वाःचाय्के माःगु खः। पत्रिकाया अभावं च्वमिपिनि च्वसु पिदनेगु माध्यम मन्त। स्थल्लापिं च्वमिपिं वाताहां च्वनेमाल। उत्साह, उमंग दुपिं न्हून्हूपिं च्वमिपिं निराश जुइमाल। संख्यात्मक, गुणात्मक निता कथं नं च्वमिपिं बुलुहुं तुसानावन। थ्व नितांयात वाःचायेका हानं नांजाःगु पत्रिकात पुनर्जीवन बिइत स्वल। छुं अङ्क पिदन, दित। थ्वहे भवलय न्हूगु बिचालं थाय् काल। भीगु भाषाय् गुलिनं पत्रिका पिदन मुक्कं साहित्यिक जक जुल। छपु-निपु कला-संस्कृति, भ्रमणया विषययात पाला-पुलु जक तयेथें जुल। ब्वमिं मालाच्वंगुकथं, ययेकाच्वंगु कथंया सामग्रीत बिइ मफुत। ब्वमिपिसं न्हूकथंया पत्रिकाया स्वरूप मालाच्वन।

थथे ब्वमिपिसं मालाच्वंगु इलय लोकह्वातं नं दिकेमाल। थज्यागु प्रारूप 'सहलह', 'अप्सरा', 'हिसि' थें जाःगु पत्रिकां करिब Digest या समां छायापु पिदंगु नं खः। ब्वमिं ययेकल, बांलागु थाय् नं काल अयनं दित। परम्परानिसें वयाच्वंगु बानी धाये ला, थःगु हे ज्याय् तक्यनेमाःगुलिं खःला, भाषा अनुरागं पत्रिका न्याना ब्वनीपिं मदया खःला वा सुथांलाःगु व्यवस्थापनया अभावं खःला बांलाक थाय् कायेधुंक्गु पत्रिकात दक्वं दक्वं हे दिनावन।

थुगु ल्याः भौं बाहेक मेगु सकतां हिसि अफसेट प्रिन्टर्सया ग्वहालिं पिदंगु जुल।

हानं हानं खँ पिदिनि, पत्रिका मद्दु । च्वमिपिं गनं दइ ? च्वसुत गनं
 ब्वने दइ ? ग्यसुरगं च्वसुत गुकथं पिहां वइ ? आदि । नाना खँ जुइ, ज्या
 जुइमखु । थज्यागु इलय् यलया साहित्यया मूलुखां 'नेपाल संस्कृति'
 पिहांवयाच्वंगु, इलय्-ब्यलय् 'ज्वला न्हाय्क', 'शान्तिदूत'या खँ वइ ।
 मचातय्गु लागिं हःपाः गुथि यँपाखें 'इलोहँ', 'नःलि' मदिकक पिदनाच्वंगु
 लयताःया खँ खः । अयनं खँ वइ, ब्वमितय्गु इच्छा मेगु नं छगू निगू पत्रिकात
 पिदंसा ज्यू । खँया खँय् नेपाली भाषाया 'शारदा' पत्रिका छापे जुयाच्वंगु
 'हिसि अफसेट प्रिन्टर्स' ज्याकू जमलय् खँ जुइ । नेपाली साहित्यय् उत्थान,
 विकास यायेगुलिइ न्हाःवने मफइकथं दुग्यंक साहित्य इतिहास दयेधुंकूगु
 'शारदा'या नामं नेपालभाषां नं छगू स्याचुगु पत्रिका पिथने माल धइगु खँ
 जुइ । थ्व फुक्क खँयात थुइका 'शारदा' पत्रिकाया अति सक्रियमह
 शान्तबहादुर मल्लजुं उत्साह, उमंग, हौसला पिब्वया नेपाली जक मखु
 नेपालभाषां नं पिकायेगु, थ्वहे नेपाल संवत् १९२८ न्हूदँया लसताय् हे पिथनेगु
 ग्वसाः ग्वयादिसं, फुचाकथंया ग्वहालि जिं बिइगु जुल धकाः संकल्प
 यानादिल ।

भीगु भाषाख्यलय् न्हाब्ले न्हाथासं वहे पुलांगु ख्वाःपाः जक खने
 दयाच्वनीथाय् गय् यानाः न्हून्हूपिन्त थ्व भाषाय् हयेगु धकाः बिचाः जुइ ।
 नेपालभाषा साहित्यया लागि नेवाःतय् दथुइ तब्या याना यंकेगु लागिं भी
 सकलें छप्पँ जुयाः स्यल्लागु पत्रिका पिथनेया नितिं शान्तबहादुर मल्लजुया
 छँय् छुं पासापिं मुनाः सहलह जुल । भिन्यान्हु जक मानी न्हूदँ गथे यानाः
 पिकायेगु धइगु थीथी खँ पिदिन । थ्वहे भवलय् आःयात छगू नमूना कथं जक
 सां 'शारदा' नेपालभाषां नं पिदिन धइगु सुचं बीथें पिकायेगु खँ क्वःजित ।
 लिसें आर्थिक भार, च्वसु व्यवस्थापन आदिबारे हानं सहलह ब्याकाः स्तरयुक्तं
 न्हावनेगु कथं शारदाया थुगु ल्याः छिकपिनि ल्हाःतय् थ्यंके दयाः जिपिं
 तसकं लयताः । ल्हाः मप्वंकं छगू छगू न्यानाः ब्वनादिसँ, थुके पिब्वयागु
 सामग्री व मेमेगु खँयात कयाः प्रतिक्रिया बियादिसँ । निरन्तर न्हाकायंके
 फइगु स्यल्लागु सल्लाह बियाः ग्वहालि यानादिसँ । नेपाल संवत् न्हूदँ १९२८
 या लसताय् सकलसित भिंतुना ।

सुभाय् !

'शारदा' जः

नेपालभाषा अकादमी

(NEPALBHASA ACADEMY)

बसन्तपुर, काठमाडौं

फोन नं: १३९३६

फा. नं: ४३३६२२३

चांसलर

सत्यमोहन जोशी

माइस चांसलर

लक्ष्मण राजबंशी

सदस्य सचिव

इन्द्र माली

कोषाध्यक्ष

प्रतिसरा सायमि

सदस्य

गणेश के. सुन्दर

लक्ष्मीदास मानन्धर

गोपाल राजमण्डारी

प्रेममान तित्रकार

प्रेमशान्ति तुलाधर

रजनीमिला

बलदेव गुजु

जीतबहादुर मानन्धर

मानकाजी मानन्धर

मृगुराम श्रेष्ठ

अमर प्रधान

कौलागा १२, ११२७

देव धवाखा, न्याम्ह सिमा,

क्रीपू नगरपालिका, वडा नं २ ।

"शास्त्र" पत्रिकाया नेपाली साहित्य ख्यल्य छगू थःगु कथंया बिस्कं थाय् दु । नेपाली साहित्ययात आधुनिक धाराय् प्रवाहित यायेगुलि "शास्त्र" पत्रिकाया तःधंगु योगदान दु । थुगु पत्रिका तां ईतक दिना आः हानं नेपाली साहित्य ख्यल्य खने दयेकवःगु छगू लय्ताया खँ खः ।

"शास्त्र" पत्रिका नेपालभाषां नं पिदनीगु खँ न्यने दयाः साप हे लय्ता पिज्वयाच्चंगु दु । नेपालभाषा ख्यल्य "शास्त्र" पत्रिकाया पलाः घिसिमिसि धायेमाः । पारदर्शिक व्यवस्थापन, नियमित प्रकाशन व कुशल सम्पादन भंगु साहित्य ख्यल्य छगू न्हंगु आयाम स्वने फयेमाः थ्व हे जिमिगु कामना दु । नापं नेपालभाषा ख्यल्य "शास्त्र"या प्रकाशनया लागि पहल यानादीपिं सकलसित वयकपिनिगु कुतः सफल जुइमाः धका भिन्तुनाच्चना ।

न्हूदँ ११२८या लसताय् छिकपिं सकलसित नेपालभाषा आकादेमिपाखे भिंउसाय्या कामना यासँ भिन्तुना देछना च्चना ।

इन्द्र माली

नेपालभाषापरिषद्

नेपालभाषा परिषद्

जि.प्र.का.द.नं. ४५८/२०५६

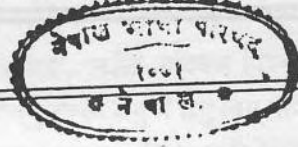
फोन नं: ४-२४९९९५

३६१ न्यत तुर्छे,

चित्तधरमार्ग, कान्तिपुर-१३

न्हि ल्या: ११३/को.ता.ग.१२

पौ ल्या:

फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य

अध्यक्ष

४-२२९२९५

सुवर्ण शाक्य

उपाध्यक्ष

४-२८१४९४

अष्टमुनि गुमाजु

सचिव

४-२६९०८४

डा. केशरीलक्ष्मी मानन्धर

कोषाध्यक्ष

५-५२१७३६

कार्यकारिणी सदस्यपि:-

मदन 'सेन' वज्राचार्य

४-२१८३३०

नवीन चित्रकार

४-२२३८०४

मंगला कारंजित

५-५२५६८९

छत्रबहादुर कायष्ठ

५-५३७६८३

नरेशवीर शाक्य

४-२२०७३०

सौरभ शाक्य

४-२२७०३१

शशिकला मानन्धर

४-२५२१९८

भित्तुना

‘शारदा’ पत्रिकां नेपाली भाषाय् आधुनिक साहित्ययात हया: नेपाली भाषायात ईयात ल्वयेक च्वय् थकयाबिल। थ्व हे ‘शारदा’ पत्रिकाय् लेख च्वया: ल्हा: ज्यले धुंकिपिं सिद्धिचरण श्रेष्ठ, रत्नध्वज जोशी, सत्य मोहन जोशी, केशव लाल कर्माचार्य माधवलाल कर्माचार्य आदि लेखकपिं नेपाल भाषायात प्राप्त जुल। थ्व ऐतिहासिक खँ लुमंके बहजू।

त: दँ तक दिना: ‘शारदा’ न्हूकथंया साजसज्जां छायेपा: पिहां व:गु लय्ताया खँ ख:। आ: हाकनं ‘शारदा’ नेपाल भाषां नं पिहां वइ धा:गु भन हे अप्व: लय्ताया खँ जुल। थ्व निगुलिं भाषाया ‘शारदा’ पत्रिका सलल-फललं ब्वलना: न्ह्यानावने फयेमा धयागु मं तुना व भित्तुना दु।

फणीन्द्ररत्न वज्राचार्य

नाय

नेपाल भाषा परिषद्

नेपालभाषा मंका खलः

यं

NEPALBHASKA MANKA KHALA

नेपाल संवत्

संसारय् गनं हे मद्दु कथं थःगु देय्या नामं स्वनातःगु नेपाःया थःगु हे मौलिक राष्ट्रिय संवत् नेपाल संवतया न्हूगु दै ११२८ दैया तसकं न्ह्यइपुगु लसताय् नेपाःया ऐतिहासिक महत्वं जाःगु 'शारदा' साहित्यिक पौया माध्यमं सकसिंत दुगलंसिं सकस्यां भिं जुइमा धकाः भिंतुना देछाया ।

जनस्तरं स्थापना जुगु छगू संवत् कथं व ११२७ दै न्ह्याःया नेपाः देय्या नेपाःमि जनता आर्थिक दासतां मुक्त जूगु तसकं तजिगु अवसरय् स्थापना जूगु संवत्कथं नेपाल संवत्या राष्ट्रिय गौरव व महत्व तसकं च्वन्हाः । थ्व संवत्या प्रवर्तक राष्ट्रिय विभूति शंखधर साख्वाःयात वसकलया तसकं च्वछायेबहगु राष्ट्रियता, देशभक्ति व जनसेवाया भावनायात लुमंकाः थौंया न्हूदँसं श्रद्धाञ्जली नं देछायाच्वना ।

राष्ट्रिय गर्व जायाच्वंगु थपाय्जिगु संवत्यात राष्ट्रिय संवत्कथं नालाः राज्य स्तरय् व जन स्तरय् नं छयलाबुला यानाः स्वतन्त्र व स्वाधीन नेपाः देय्या थःगु संवत् नेपाल संवत् जुइमाः धइगु 'भिंतुना आन्दोलन न पूर्वक ताः लाकेत राज्य, सरकार, राजनैतिक दल, नागरिक समाज व सर्वसाधारण जनताया नापं भी सकसियां दुयंगु कुतः जुइमाः धइगु खँय् सकस्यां ध्यान वनेमाः ।

सुभाय् !

पद्मरत्न तुलाधर

नाय

नेपाल भाषा मंका खल

Nepalbhaska Manka Khala Twa Chhen, Bangemudha, Kathmandu. Tel: 4256607

email : mankhala@guthi.net URL : mankhala.org

नवा दबू

◆ निष्ठानन्द मार्ग, यंगा: गल्लि, ओमबहा: , येँ ।
◆ फोन : ४२६७६०५
◆ फ्याक्स : ४२५९९६०, ४२६७६०५
◆ इमेल : deydaboo@wlink.com.np

Newar's National Forum

का.जि.का.द.नं. ८८७/०५७/०५८

संरक्षकपि

भक्तिदास श्रेष्ठ

४४२८०५४

लक्ष्मणा राजवंशी

४३५०१००

सहवाहकपि

सत्यमोहन जोशी

४५२६८१५

डा. कमलप्रकाश मल्ल

४४१४२२४

मा. लक्ष्मीदास मानन्धर

४२२९२९१

सुदर्शनबहादुर श्रेष्ठ

०२१-४२६५९१ (बिराटनगर)

४५६००३० (काठ.)

पद्मरत्न तुलाधर

४४१९६६४

प्रेम शान्ति तुलाधर

४४१४४१९

गाय:

मल्ल के. सुन्दर

४२५९०६०

व्यक्त:

नरेश तामाकार

०२५-४८३४९६

(पूर्वाञ्चल)

मोहन कृष्ण डंगोल

४२७२७३२

(मध्यमाञ्चल)

प्रकाश पलिखे

०६१-४२४११५

(पश्चिमाञ्चल)

दीपक शाक्य

०८२-४२००२७

(मध्यपश्चिमाञ्चल)

श्रीव राज श्रेष्ठ मल्ल

४४४१५७२/२११०२९९

(सुदुर पश्चिमाञ्चल)

गृह्याञ्जे

पवित्र बजाचार्य

४२४३०२९

कुंभारि

विनोदमान राजभण्डारी

४४१२७४२, ४४२३०८१

हृद्याञ्जे

रजनी महर्जन

४३३०८३६, ४३३०३७२

कुञ्ज

डा. पुष्पराज राजकर्णिकार

४५३८१६५

डा. पंचनारायण महर्जन

४२८०३१४

धर्मशोभा तुलाधर

४२६३४६८

योगी स्यस्य:

६६१०८९६

श्रीवहिरि च:ला

४३६९७६९

हनेव:म्ह सम्पादक भाजू

शारदा पौ

सेतो दरवार,

जम: येँ ।

हनेव:म्ह भाजू,

नेपा:या साहित्यिक पत्रकारिताय् छगू ऐतिहासिक भूमिका म्हिताव:गु शारदा पत्रिकाया थ:गुहे विशिष्ट थाय् दु । नेवा: साहित्यिक प्रतिभापिनिगु नेतृत्व व व्यवस्थापनय् थुगु पत्रिका पिदंसानिसें नेपालय् दुने साहित्यिक पत्रकारिताया लुखा चा:गु ख: । थुगुहे पत्रिकाया माध्यमं नेपालय् ग्वा:ग्वा: साहित्यिक प्रतिभापिन्त समाजय् स्थापित यायेगु व नेपा:या साहित्यिक धुकूयात त:मि यायेगु ज्या जूगु ख: । थौं थ्वहे पत्रिकापाखें थ:गु मांभाय् नेपालभाषा ल्या: पिथनेगु गुगु कुत: जुयाच्वन, थ्व तच्चकं च्वछाये बह: । न्हूदंया भिंदलय् शारदाया नेपालभाषा ल्या:या पिथना नेपालभाषा साहित्य छ:या नितिं छगू त:जिगु च्छा जुयावी, थ्व मनंतुना ख: । नापं नेपाल संवत् १९२८ न्हूदंया लसताय् शारदाया सकल ब्विभिपिन्त दुनुगलं भिंतुना !

शारदा पौ मदिक पिदनेमा । नेपालभाषाया ख्यलय् म्होति जुयाच्वंगु साहित्यिक पत्रिकाया मागयात शारदापाखें पूर्वकेगु ज्या जुइ, थ्व भलसा जुल । सकल नेपालभाषा भाषी नेवा:तय्पाखें शारदा पौया सफलताया नितिं नेवा: देय् दबूया आपालं भिंतुना !

मेल्ल के. सुन्दर

नाय:

१९२७ कौलागा: लक्ष्मीपूजा

विषयसूची

१.	प्राचीन म्ये	१
२.	न्हू-क्यब /चित्तधर 'हृदय'	२
३.	नेपालमण्डल /प्रा.डा. तुलसीराम वैद्य	३
४.	काजिसाहेब /लक्ष्मण राजवंशी	९
५.	आह्वान /प्रमिला वज्राचार्य	१३
६.	भाषिक सापेक्षवादया सिद्धान्त /प्रा. नर्मदेश्वर प्रधान	१५
७.	धुलं गःगु सुथय /नवीन चित्रकार	१९
८.	अन्तरदृष्टि /पद्मावती सिंह	२१
९.	नेपालभाषाया आधुनिक कविता व पूर्ण वैद्यजुया 'चिकुलाया न्ह - ई व बह्वांचा' /प्रो. प्रेमशान्ति तुलाधर	२७
१०.	म्ये /भक्तकृष्ण 'साकार'	३१
११.	भीगु संस्कृतिइ थीथी मौलिक स्वांया विशेषता /ईश्वरमान सिन्या	३३
१२.	बेवारिस प्वः छप्वः /श्रीराम श्रेष्ठ	३७
१३.	राजमानसिंहया कलायात्रा /मदन चित्रकार	३९
१४.	सितला माजुया बारे छुं खँ /प्रेमहिरा तुलाधर	४३
१५.	लसकुस /प्रदीपरत्न शाक्य	४७
१६.	रहस्यमय सन्देश /रीना तुलाधर (बानिया)	४९
१७.	जिगु ककु, जिगु परिचय /मङ्गलप्रसाद स्यस्यः	५३
१८.	स्वपु कविता /नातिवज्र	५४
१९.	चित्तधरं थःगु थर 'तुलाधर' छाया मच्चत ? /लाभरत्न तुलाधर	५५
२०.	छपुचः हाइकु /ईश्वरीमैयाँ श्रेष्ठ	५९
२१.	परिचय /नःलि वज्राचार्य	६१
२२.	कार्यशालां निसें एकल सांभ तक /लोचनतारा तुलाधर	६३

नेपाल संवत् ११२८ न्हूदँया लसताय्
सकल नेपाःमिपिन्त
मितुना

नेपाल साहित्यया ऐतिहासिक दस्तावेज

‘शारदा’

पारखे नेपाल भाषाया न्हापांगु देछा पिथना
नेपाल साहित्यय् तना ब्युगु योगदानया उर्जायात
निरन्तरता बिड फयेमा ।

हिसि अफसेट प्रिन्टर्स

जमः (सेतो ढोकामार्ग), येँ ।

फोनः ४२२६४१६

घांलाक थ याकनं इलय् हे छापय् याये अिधयेके माःशा जिमित लुमंकादिदैं ।

कपटीया मायान केन्या हे रामा ॥धु॥

न्हावस जी दोन्या छिपाली मजोन्या सुखया रसतु लेन्या ।
लोभसतु दोन्या थिर तासे चोन्या जमया पास मखन्या ॥१॥

हितन जि कन्या न्हसस मथन्या आव नुगल मछिन्या ।
अनारी मनन लिमल मखन्या मखुल लपुस दुविन्या ॥२॥

पुराण आदिन तंत्र मन्त्र जपतप दक जीन बोन्या
न्हिनीछिया दिन खिउजुसेवन छि नाम काय मलान्या ॥३॥

छुयाय दासनि छेमा जी पापीया कृष्णया दासनं ल्हान्या ॥४॥

□□

प्राचीन म्ये

जुजु महेन्द्र मल्ल

साभार : प्रेमशान्ति तुलाधर, नेपालभाषा साहित्यया इतिहास

चिनाखँ

छु चव्य प्रिये, कविता नं आः ला
गुकिया जगतं मूल्य मस्यू,
खःगु, जूगु छुं सत्य खँ कंसा
'बाथः-खँ' धकाः सिबाय् मथू ।

माया, ममता, आशां जाःगु
'हृदय'-पिला नं उला क्यना,
सत्य मसुचुका लयता, तं नं
अय् हे मनयागु वेदना ।

वइ पाठक वा आलोचकपिं
भाव-समुद्र दुने धका,
सिथिसिथं भति चाःचाःहिलिगु
धुलि अमिगु ज्या सिधल मखाः ।

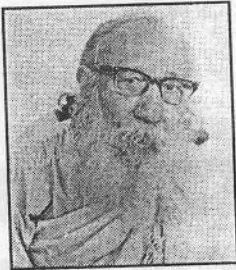
अमित छु धाय् जिं, अमि नं लिमलाः
गय् खः अय् सीका ज्वीत,
अनेक चिन्तां शरीर जक मखु
मन नं च्याका जूपिन्त ।

उकिं प्रिये, वा, भी निम्ह जानाः
न्हूगु छगू क्यबचा दय्के,
दुख सुख न्ह्यागुं सह याय् माःसां
सह याना थन स्वां ह्य्के ।

ख्वयगु दिनाः सां पलख न्हिलाः भी
लयताया फल नं सय्के,
भीत थुलित ध्वीके मफुपिनिगु
भसंक वंक मिखा चाय्के ।

जगते भी थें जाःपिं दःसा
जुग जुग तक नं अमि नुगले
प्रेम प्रकृतिया स्मृति-पौभाः थें
थिना मच्वनि ला प्रिये, अले ?

□□

चित्तधर 'हृदय'

साभार : नेपाल ऋतुपौ दं ४, ल्याः २, ने.सं. १०७५

इतिहास

नेपालमण्डल

(ऐतिहासिक सीमाना, तथ्य व लिधंसा)

प्रा.डा. तुलसीराम वैद्य

विश्वया इतिहासय् नेपाः देय्या विशिष्ट थाय् दु गुकिं यानाः भीसं गौरवकथं संसारय् भीगु म्हसीका बियाचवना । नेपाः राज्यय् महत्वपूर्ण विश्वया दकलय् तजाःगु सगरमाथा (Mount Everest) दुगु भौगोलिक दृष्टिकोणं अतिक महत्वपूर्ण पक्ष खः । मेगु अतिकं गौरवमय तथ्य खः, शान्तिया अग्रदूत महामानव सिद्धार्थ गौतम बुद्ध नेपालय् हे जन्म जूगु । गौतम बुद्धया अग्रदूतपिं ऋकुच्छन्द बुद्ध व कनकमुनि बुद्धपिं नं नेपालय् हे ब्रूपिं खः व थुकथं विश्वया न्हाःने चीधंगु देय् नेपाःया थःगु हे अतिकं गौरवमय इतिहास दु व वास्तविकता दु ।

ऐतिहासिक पृष्ठभूमिइ अध्ययन व अनुसन्धान यायेबलय् भीगु देय् नेपाः प्राचीन कालंनिसं हे 'नेपालमण्डल' धकाः नां जाः । मन्दः दयेकाः पूजा आजा यायेगु चलन आःतकं थातं हे दनि । मन्दलय् केन्द्र मुख्यविन्दु खः धाःसा थुकिया प्यखें थःथःगु धार्मिक व सांस्कृतिक परम्परा कथं चाकः दयेकाः तःधंगु मन्दः दयेकी । अथे हे छगू राज्यया केन्द्रविन्दु राजधानी खः धाःसा थुकिया लिक्क लिक्कया क्षेत्रत अर्थात प्रान्त फुककं मिलेजुयाः छगू राज्यया मन्दः बांलुइ । अथेहे नेपालमण्डलया नं राजधानी व थुकिया लिक्क लिक्क प्रशासनिक क्षेत्रीय इकाईत (जिल्ला वा प्रान्त) दु । थुकथं आमजीवनय् प्राचीन कालंनिसं थ्व राज्ययात 'नेपालमण्डल' धायेगु चलन दुगु इतिहासं प्रमाणित याःगु दु ।

नेपाल देय्या नामकरण

थ्व देय्या नामकरण पौराणिक बाखं, भाषागत व जातिगत व्याख्या आदि आधारय् विवेचना यानातःगु दु ।

पौराणिक बाखं कथं 'ने' नां याम्ह ऋषिं पालेयाःगु देय् जूगुलिं व देय्या नां नेपाल जूगु खः ।

भाषागत व्याख्याया आधारय् तिब्बती+बर्मी भाषा कथं 'ने' खँग्वःया अर्थ 'छै' व 'निवास थाय्' व 'पाल' खँग्वःया अर्थ 'ऊन' खः। थुकथं नेपालया अर्थ ऊन तसकं दुगु देय् खः वा 'ऊनया छै' खः। प्राचीन भारतय् नेपाः देय् ऊनया सामानया निंतिं नांजाःगु देय् खः। कौटिल्यया 'अर्थशास्त्र' नांया ग्रन्थय् नेपाः देय् ऊनी सामानया उत्पादनय् नांजाःगु देय् खः धकाः न्ह्यथनातःगु दु।

लाप्चा भाषाय् पूर्वी नेपाः व सिक्किमयात 'ने' नां बियातःगु दु। उगु भाषाकथं थ्व खँग्वःया अर्थ खः 'मनू च्वनेगु खोपी वा पाक्व'। थ्व देशय् यक्व खोपी वा गुफात दु। थुपिं पवित्र गुफाय् धार्मिक व्यक्तियिं वा गुरुपिं च्वनाः तपस्या याइ। थज्याःगु पवित्र गुफात दुगु देय् जूगुलिं थ्व देय्यात नेपाल धयातःगु खः।

नेपालय् दुगु दक्वसिबे पुलांगु वंशावली 'गोपालराज वंशावली' कथं 'नेप' नांया गोपाल (सापू) तय्गु बस्ती दुगु देय् खः। नेपाल खँग्वः निगू खँग्वः 'नेप+आल' अथवा 'आलय' स्वानाः दुगु खः। व निगू खँग्वःया अर्थ नेप जातिया मनूत च्वनीगु थाय् खः।

थुकथं नेपाल नेप नांया सापूतय्सं बस्ती ज्यानातःगु देय् खः। प्राग इतिहासकालय् चाःहिला जुइपिं मनूत थःपिके दुगु सा वस्तुत ज्वनाः थःपिनिगु हे लागि व थःपिनि सा वस्तुतय्गु नये-त्वने माला जुयाच्वनी। थथे हे यानाः जुयाच्वपिं सापूतय्सं यें उपत्यका थः व थःपिनि सा वस्तुया लागि नसा ज्वलं चूलाःगु बसोवासया निंतिं पाय्छिगु लः फय् दुगु, सुरक्षित व मेमेगु चिजपाखें नं ल्वःगु क्षेत्र दुगुलिं धन हे थातं च्वनेगु थाय्यानाः च्वन। थुकथं थ्व क्षेत्रय् करिब १७ गूगु शताब्दी ई.पू. स 'नेप' नांयापिं सापूत वयाः स्थायी रूपय् च्वनेगु थाय् दयेकल व कथहं विकास जुयावन। 'नेप' जातया 'आलय' जूगुलिं 'नेपाल' नां छुइगु जुल। शुइइ नेपाल क्षेत्रं थुगु उपत्यकायात जक न्ह्यथंगु जुइमाः। क्रमिक रूपय्

कालान्तर थुगु क्षेत्रपाखें शासित फुक्क क्षेत्र नेपाल नामं म्हसिल। थुगु क्षेत्र भौगोलिक, सामरिक व आर्थिक धीथी पक्षपाखें पाय्छि जूगुलिं उत्तर व दक्षिणया उतीगुया धीथी क्षेत्रय् प्राकृतिक, राजनैतिक, सामरिक, आर्थिक, सामाजिक आदि हुनिं समस्या धस्वाःगुलि थःगु सुरक्षाया लागि थुगु क्षेत्रय् वयाः शरणार्थीत जुयाः च्वन। छगू क्षेत्रय् सलंसः दै सहवास याःबलय् सामाजिक, धार्मिक, सांस्कृतिक भावनाया कालबिल जुयाः सकलें मिले जुयाः छगू न्हूगु समुदायया विकास जुल।

राजनैतिक दृष्टिकोणं व नेपाल देशय् वंशावली कथं प्राग इतिहासकालय् गोपाल वंश, महिषपाल वंश व किरांत वंश (अन्दाजी ई.पू. ५३६ य् लिच्छवी वंशया संस्थापक सुपुष्पं नेपालय् त्याकाः शासन यात। थ्वहे वंशं अन्दाजी ५३६ ई.पू. निसें च्यागूगु शताब्दी अर्थात् थ्यंमथ्यं भिंस्वसः दै तक शासन यात। लिच्छवी वंशया हे शासनकालय् नेपाःया प्रामाणिक इतिहासकाल शुरु जुल। ऐतिहासिक स्रोतत- अभिलेख, मुद्रा, तत्कालीन विदेशीतय्गु वर्णन, भग्नावशेष आदिं नेपालया प्रामाणिक इतिहास च्वयेगु क्वचाल।

नेपालमण्डलया क्षेत्रफल व न्ह्यथना

लिच्छवीकालनिसें भिं च्यागूगु शदि तक ऐतिहासिक स्रोतपाखें थ्व राज्यया तत्कालीन नां व क्षेत्र प्रमाणित जूगु दु। आः तक दुगु तत्कालीन ऐतिहासिक स्रोतया आधार थुगु राज्यया नां क्वय् बिया कथं न्ह्यथनातःगु दु।

धनवज्र वज्राचार्यपाखें सम्पादित 'लिच्छवीकालका अभिलेख'य् क्वय् बियाथें च्वयातःगु दु-

'नेपाल राज्य (तःधंगु नेपाल राज्य)' (पौ ११ व

१४)

'नेपाल भूभुजो (नेपाःया जुजुपिं)' (पौ ४४२)

‘नेपाल सिमान्त पातिन (नेपाल सिमाना दुनेया सारा अधिकरणत)’ (पौ ४८५)

‘नेपालान्तर्वर्त्तिन (नेपाः दुनेया फुक्क अधिकरणत)’ (पौ ५१९)

‘नेपाल भुक्तौ (नेपाल राष्ट्र...)’ (पौ ५३४)

‘नेपाल मण्डलान्त निर्वासिनो ... (नेपालमण्डल दुनेया सकलें निवासीत)

थुकथं लिच्छवीकालीन ल्वहंपौ कथं नेपालमण्डल राज्य तःधं जूगु प्रमाणित जुइ । सन् ४६४ या चांगुइ दुगु स्तम्भ अभिलेख कथं मानदेव न्हापांमं पूर्वया विद्रोही सामन्ततयत क्वत्यःगु खः । नापं कालिगण्डकी पारीया मल्लपुरीया सामन्ततयत नं लकय हयेत हःताः यानाः नियन्त्रणय तःगु न्हाथनातःगुलिं तत्कालीन नेपाल राज्य तःधं हे दुगु प्रमाणित जुगु दु ।

तत्कालीन विदेशी यात्री चिनिया यात्री ह्वेनसांगं थःगु यात्रा विवरणय नेपाल राज्य ४००० ली क्षेत्रफलया देय् धकाः न्हाथनातःगु दु । ३ ली बराबर छगू माइल खः । थुकथं ४००० ली धायेबलय १३०० माइल जूवइ । थुकथं ह्वेनसांगया वर्णन कथं नेपालया आकार थौंकन्हया नेपाल पाय्कूगु हे दुगु प्रमाणित जूगु दु ।

थुजाःगु हे प्रमाण भारतया अलाहवादय् दुगु समुन्द्र गुप्तया ल्वहंपतिं नं ब्यूगु दु । उगु अभिलेख कथं ईश्वी सम्बतया प्यंगूगु शताब्दीस समुन्द्र गुप्तया राज्यया सिमानाय समतट, कामरूप राज्य (तत्कालीन कामरूप राज्यय आःया आसाम, सिक्किम, भुटान लाः वः), नेपाल व कर्तुपुर (कुमाऊं) दुगु न्हाथनातःगु दु । थुगु वर्णन कथं नेपाः राज्य कामरूप व कर्तपुर दथुइ लानाच्वंगु प्रमाणित जुइ । थुकिं नं तत्कालीन नेपाल राज्य आःया नेपाः पाय्कू हे दु ।

प्राचीनकालय् नेपाः राज्य अर्थात् नेपामण्डल आःया नेपाल राज्य पाय्कू हे दु । भूगु देय्या

पुरातात्विक मालेज्याया कमजोरीं यानाः स्थानीय स्रोततपाखें थ्व प्रमाणित जूगु मनुनि । शोध व मालेज्याय सक्रियता दःसा थुगु तथ्ययात अफ् क्वातुगु रूपं प्रमाणित जूवइ ।

दुर्भाग्यया खं पूर्व मध्यकाल निसें वृहत नेपालमण्डल कुचा जुजुं वन । ईश्वी सम्बतया भिंछगूगु शताब्दी निसें थ्व राज्य ब्यागः जुजुं पश्चिम नेपालय खस मल्ल राज्य, पूर्व-दक्षिण क्षेत्रय सिम्रौनगढ पाखें कर्णाट वंश शासित तिरहुत राज्य व मध्यभागय नेपालमण्डल राज्य च्वन । खस मल्ल राज्यया क्षेत्र पूर्वय त्रिशुली खुसिनिसें पश्चिमय गढवाल तक व उत्तर ताक्लाखोर (थौंकन्हय तिब्बत) निसें दक्षिण तराई तक न्यनावंगु जुल । कर्णाट वंश शासित क्षेत्र उत्तरय महाभारत पहाडखण्ड, दक्षिण बौद्धगया व गंगाखुसि, पूर्वय कोशि खुसि पश्चिमय गण्डकी खुसि तक न्यनावंगु जुल । नेपालमण्डल पश्चिमय त्रिशुली, पूर्वय पलाञ्चोक क्षेत्र, उत्तरय हिमाल क्षेत्र व दक्षिणय महाभारत पहाड दथुइ सिमित जूवन । लिपा जुजु यक्ष मल्ल (सन् १४२८-८२) थःगु राज्य विस्तार यानाः नेपालमण्डल पूर्वय मोरंग (मेची तक), पश्चिमय पाल्पा, उत्तरय थौंकन्हय तिब्बतय लाःगु शिकरजोड व दक्षिणय बौद्धगया व गंगा खुसि तक न्यंकाः यंकूगु खः । थुकथं छुं ईया लागिं नेपाल राज्य हाकनं विशाल क्षेत्रय न्यनावन । मल्ल जुजुपिस जक नेपाल राज्ययात नेपालमण्डल धायेगु ययेकूगु खनेदु ।

यक्ष मल्ल थुंकाः हाकनं नेपालमण्डल बांमलाकक कुचा दला वन । राज परिवारया दुजःतयके क्लेश व द्वेष, सामन्ततयगु व न्हूपिं राजपरिवारतयगु उदय नं यानाः सन् भिंच्यागूगु शताब्दीया पूर्वाद्व तकया कर्णाली प्रश्रवण क्षेत्रय २२ गू राज्यत अर्थात् बाईसी, गण्डकी प्रश्रवण क्षेत्रय २४ गू राज्यत अर्थात् चौबीसी राज्यत, नेवाः मल्ल राज्य नं कुचा दलाः स्वंगू मल्ल राज्य व

पूर्वी स्वंगू सेन राज्यत धस्वात । थुकथं प्राचीन कालया छगू राज्य नेपालमण्डल मध्यकालया अन्त तकय ५२ गू राज्यय् ब्वदला बिल । उपिं बाईसी, चौबीसी व पूर्वी स्वंगू सेन राज्यया जुजुपिसं थःपिं नेपालमण्डल क्षेत्र दुनेया राज्यतयगु जुजु धकाः न्ह्यथनेगु चलन 'शुरु जूगू गोपालराज वंशावलीइ न्ह्यथनातःगु टिपोटं प्रमाणित याइ, गथे :-

'श्रुतान समस्दीनो यवनाधिराज नेपाल
सर्व्वनगरं भस्मी क (रो) ति'

'सुरत्राण समस्दीनो वंगाल बहुलैवलैः सहागत्य
नेपालो भन्गो दग्धश्च सर्वशः'

'हरसिंह देव नेपाल बिज्याकम्ह'

खाली नेवाः मल्ल जुजुपिसं जक 'नेपालमण्डल राज्यया अवधारणा'यात नाला कयाच्वंगु खः । उमिसं जक गौरव कथं 'नेपालेश्वर', 'नेपालमण्डलाधिश्वर', 'नेपालेश्वर भूपकेशरी', 'नेपाल चक्रवर्ती', 'नेपाल चुडामणि', 'नेपालमण्डलेश्वर', 'नेपालमण्डल प्रभु' आदि उपाधित धारणा याःगु इतिहासपाखें प्रमाणित जुइ । खतुं वास्तविकताया आधारय् धायेगु खःसा 'नेपाल' वा 'नेपालमण्डल' छगू भौगोलिक व्याख्याया रूपय् जक दुगु सीदु । नेवाः मल्ल जुजुपिसं जक बडो गौरवकथं च्वय् न्ह्यथनातःगु उपाधित धारणा याःगु खनेदु । बाईसी व पूर्वी सेन राज्यया जुजुपिं सुना नं थःपिंत नेपालमण्डल दुनेया 'थ्व थ्व' राज्यया जुजु धकाः न्ह्यथंगु खनेमदु ।

उपिं मल्ल जुजुपिनिगु जक थःपिनिगु राज्य नेपालमण्डल दुने दुगु न्ह्यथनेगुलिइ गौरवशाली ठाने याइ । नापं छगू हिन्दू राज्यया जुजु जूगुलिं हिन्दु संस्कृति,

संस्कार व परम्परायात मनन यानाः थःपिनिगु राज्यया अवस्थितियात थुकथं न्ह्यथंगु खनेदु ।

'जम्बूद्विपे भरतखण्डे भारतवर्षे हिमवत्दक्षिण
पादे नेपालदेशै.....'

'भारत वर्षे भारत खण्डे आर्यावर्त देशे हिमवत्
दक्षिण पादे नेपाल देशे श्री पशुपति
सन्निधाने....'

'जम्बूद्विपे भरतखण्डे भारतवर्षे आर्यावत्तदेशे
हिमपट्ट दक्षिण पादे नेपाल मण्डले श्री ३ पशुपति
सन्निधाने वासुकी क्षेत्रे वाग्मत्याः पूर्वकुले
श्रीभक्त

पट्टन राजधान्याँ इहैव पूण्य भूमौ.....'

थज्याःगु कथं ललितपुर व कान्तिपुर राज्यया
जुजुपिसं थःपिनिगु अभिलेख वा दस्तावेजय् च्वकेबीगु
आपालं खनेदु ।

पृथ्वीनारायण शाहया नेपाल बारे अवधारणाः

कुचादःगु नेपालया अनेक राज्यतय्त् त्याकुत्याकुं
छधी नेपाल राज्य दयेकेगु ज्या न्ह्याकुगु श्रेय दुम्ह
गोरखाया जुजु पृथ्वीनारायण शाहया नेपाल बारेया
अवधारणा काठमाडौं उपत्यकाय् जक सिमित जूगु
खनेदु ।

गोरखाया जुजु पृथ्वीनारायण शाह
दरसन्तानतय्त् थःगु जीवनया अन्तिम कालय् ब्यूगु
उपदेशय् नीनिक्वः 'नेपाल' उल्लेख जूगु दु गुकिं वया व
वयागु भारदारतयगु नेपालया अवधारणा प्रष्ट जुइ, गुगु
क्वय् बियातःथें खः :-

'श्री श्री श्री ५ बडा महाराजां (पृथ्वीनारायण) स्वंगू
सहर नेपाल व हिन्दूपतिया राज (पूर्वी स्वंगू सेन राज्य)
काये धुंकाः.....'

पृथ्वीनारायण शाह कालिन शिवरामसिंह
वस्न्यातया कायपिं १) नाहर सिंह वस्न्यात, २) केहर

सिंह वस्न्यात, ३) अभिमान सिंह वस्न्यात व ४) धौकल सिंह वस्न्यातया परिवारं टिपे यानातःगु ध्व उपदेशपाखें गोरखाया भारदारतयगु विचारय नं काठमाडौं उपत्यकायात नेपाल धाइगु सोचाइ दुगु प्रमाणित जूगु दु ।

'नेपाल जुजुं (नेवाः मल्ल जुजुपिं) म्हसीकेत.....'
चन्दागिरिइ थ्यंके धुंकाः नेपाल गुगु खः न्यना व व ख्वप खः व यल खः व येँ खः धकाः क्यनाबिल व जिगु मनय स्वंगू हे सहरया जुजु जुइ दःसा ला ज्यूगु खः.....
'गुकथं नेपालय नजर बियाबिल.....' '.....नेपालये जुजु जुइ दःसाला ज्यू धयाथें जुयाबिल.....' 'नेपालया राज (राजा) बस्य (अवश्य) जुयाबी.....'

'नेपाल नं स्वया वया... ..'

'नेपालय ... यानागु खः ...'

'प्रसुराम थापां नेपाल जुकः वा धकाः ल्हाः बिल....'

'.....नेपाल कयागु खः

'.....स्वंगू सहर नेपाल.....'

चवय न्ह्यथनातःगु खपुतिं गोरखाया जुजु व भारदारतयगु विचारय आःया काठमाडौं उपत्यकायात जक मध्यकालनिसें क्रमिक रूपय नेपाल धायेगु यात । प्राचीनकालया राजनैतिक क्षेत्र बृहत नेपालमण्डल मध्यकालय वयाः छगू भौगोलिक व्याख्याय जक सिमित जुल । बाइसी, चौबीसी व पूर्वी सेन राज्यया जुजुपिं सुना नं थःपिं नेपालमण्डल क्षेत्र दुनेया छगू राज्यया जुजु मधाः । पृथ्वीनारायण शाहं नं 'स्वंगू शहर नेपाल' धाइ । खाली त्रिशुली खुसि निसें पूर्व दूधकोशी तक न्यनावंगु काठमाडौं उपत्यकाया स्वंगु शहर राजधानी दयेकाः शासन याइपिं जुजुपिसं जक थःपिन्त 'नेपालेश्वर' वा नेपालमण्डल वा नेपाल क्षेत्रया शासकया रूपय म्हसीका ब्यूगू इतिहास साक्षी दु ।

पृथ्वीनारायण शाहया हे वाक्य कथं 'स्वंगू हे सहर नेपालया नेवाःत' धाः गु दसि दुसां तबि नेवाः त काठमाडौं उपत्यकां पिने थीथी महत्वपूर्ण तापाःगु थायत गथे तानसेन, डोटी सदरमुकाम, जुम्ला आदिइ नं थःपिनि धार्मिक, सांस्कृतिक व आर्थिक गतिविधइ सक्रिय जू व दु । येँया त्वाःया नां, नखः चखः आदि उगु दुर्गम क्षेत्रय प्रचलनय तथा बिल । नापं येँ स्वनिगः पिनेया लिक्कया गुगुं इलय अतिकं महत्वपूर्ण व सक्रिय थायेत गथे भीमफेदी, टिप्टुड, पालुड, चितलाड, सांगा, बनेपा, धुलिखेल, दोलखा आदि नेवाः जातिया महत्वपूर्ण थायत खः व जुयाचवन तिनि । लिच्छवीकालीन टिप्टुड भेट्वालय दुगु जुजु वसन्तदेव व अंशुवर्माया ल्वहंपतिइ 'स्वस्ती नेपालेभ्य' (नेपाल कल्याण जुइमा) धकाः न्ह्यथनातःगुलिं तत्काल अन नेपाल जातिया बासिन्दा चवनाचवंगु प्रमाणित जुइ ।

गोपालराज वंशावली कथं 'नेप' नांया गोपाली जातिया मनुखं येँय चवंगु न्ह्यथनातःगु पाखें 'नेप' जातिया मनूत हे नेवाः जातया आदिवासीत खः । क्रमिक रूपय उगु हे जातया नांपाखें देय्या नां 'नेपाल' चवन । कथहं नेपाल राष्ट्र क्षेत्र न्यनावन । तर मध्यकालय राजनैतिक रूपय विभाजित जुइधुंकाः 'नेपाल' वा 'नेपालमण्डल' 'भौगोलिक व्याख्या'या रूपय जक चवन । अथेसां नेवाः जातया मनूतयसं राजनैतिक रूपय विभाजित जुइ धुंका नं 'नेपालमण्डल' सामाजिक व सांस्कृतिक रूपय धातं हे तयातःगु दु । गुम्ह न्ह्याम्हस्यां नं परापूर्वकालनिसें मध्यकाल तक हे थुगु क्षेत्रय वयाः बसोवास यानाः थनया हे भाषा व संस्कृति नालाः नेवाः जातिया विकास यात । ईशापूर्व खुगूगु शताब्दीनिसें इश्वी संवत् १६१७ गूगु शताब्दी तक उत्तर दक्षिणपाखे थीथी हुनिं विस्थापित जुयाः येँय वयाः थनया हे भाषा व संस्कृतियात नालाः चवनाचवपिं नं 'नेवाः' जुल । उमिसं हे नेपालमण्डल राजनैतिक रूपय, विभाजित जुइ धुंकाः नं काठमाडौं

उपत्यकायात 'नेपालमण्डल' गौरवकथं धया वयाचवन । थुकथं 'नेपालमण्डल' गुगु इलय् राजनैतिक व्याख्या जूसानं आः वयाः सांस्कृतिक व सामाजिक व्याख्याया रूप्य् भी नेवाः जातिं सगौरव कथं माने याना वयाचवनागु दु ।

गवहालि सफूत

१. धनवज्र वज्राचार्य (सं.)- लिच्छवीकालका अभिलेख नेपाल र एशियाली अनुसन्धान संस्थान, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, काठमाडौं, २०३० वि.सं.
२. हेमन्त राणा र धनवज्र वज्राचार्य (सं.)- टिष्ठुड र पालुडका ऐतिहासिक सामाग्री, नेपाल र एशियाली अनुसन्धान संस्थान, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, काठमाडौं, २०३२ वि.सं.
३. धनवज्र वज्राचार्य र कमल पि. मल्ल (सं.) द गोपालराजवंशावली, नेपाल रिसर्च सेन्टर, काठमाडौं, सन् १९८५
४. दिव्य उपदेश, पुरातत्व विभाग, श्री ५ को सरकार, काठमाडौं, २०५४ वि.सं.
५. सूर्यमणि अधिकारी- द खश किंगदम्, निराला पब्लिकेशन्स, नयाँ दिल्ली, सन् १९८८
६. डेनियल राइट (सं.)- हिष्ट्रि अफ नेपाल, (रिप्रिन्ट), सुशिल गुप्ता (इण्डिया) प्रा.लि., कलकत्ता, सन् १९५८
७. डी.आर. रेग्मी- मिडिएभल नेपाल, भाग १-३, फर्मा के. एल. मुखोपाध्याय, कलकत्ता, सन् १९६५-१९६६
८. डी.आर. रेग्मी- मिडिएभल नेपाल, भाग ४, आफै, पटना, सन् १९६६
९. जि. रियोरिच (सं.)- बायोग्राफी अफ धर्मस्वामी, के.पी. सवाल रिसर्च इन्स्टिच्यूट, पटना, सन् १९५९

१०. सि.पि. एन. सिन्हा- मिथिला अन्डर कर्णाटज, जानकी प्रकाशन, पटना, सन् १९७९
११. विक्रमजित हसरत (सं.)- हिष्ट्रि अफ नेपाल, भि.भि. रिसर्च इन्स्टिच्यूट, होसियारपुर, सन् १९७०
१२. विष्णुप्रसाद घिमिरे- पाल्पा राज्यको इतिहास, भाग १, पद्मा घिमिरे, चितवन, वि.सं. २०४५
१३. रामजी तिवारी र अरु (सं.)- अभिलेख संग्रह, भाग १-१०, संशोधन मण्डल, काठमाडौं, वि.सं. २०१८-२०२०
१४. रामजी तिवारी- ऐतिहासिक पत्र संग्रह, दोस्रो भाग, नेपाल सांस्कृतिक परिषद्, काठमाडौं, वि.सं. २०२०
१५. नरहरि नाथ (सं.)- इतिहास प्रकाश भाग १, इतिहास प्रकाश संघ, काठमाडौं, वि.सं. २०१०
१६. नरहरि नाथ (सं.)- इतिहास प्रकाशमा सन्धि पत्र संग्रह पहिलो भाग, दांग सम्मेलन, वि.सं. २०२२
१७. नयराज पन्त र अरु (सं.)- श्री ५ पृथ्वीनारायण शाहको उपदेश, जगदम्बा प्रकाशन, ललितपुर, वि.सं. २०२५-२८
१८. धनवज्र वज्राचार्य र अरु (सं.)- इतिहास संशोधनको प्रमाया प्रमेय, भाग १, जगदम्बा प्रकाशन, ललितपुर, वि.सं. २०१९
१९. धनवज्र वज्राचार्य र अरु (सं.)- त्रिरत्न सौन्दर्य गाथा, नेपाल सांस्कृतिक परिषद्, काठमाडौं, वि.सं. २०१९
२०. T. R. Vaidya- "Gorkhanisation of Nepal" A Study of Socio-Economic and olitical Changes, Anmol Publications, New Delhi, 1992 A.D. pp. 185-192 र अरु ।

□□

(नेवाः देय् दबू पाखें ने.सं. ११२७ कौलागा ११-१२ कुन्दु गवसा ग्वःगु नेवाः राष्ट्रिय राजनीतिक सम्मेलनय् न्ह्यव्वःगु जुल) सौजन्यः नेवाः देय् दबू

काजिसाहेब

लक्ष्मण राजवंशी

छैय लहिनातःम्ह लाइकाचां ऊगु सः ताय्वं
ज्ञानेन्द्रभक्त काजि च्वनाच्वं थासं दनाः दलानयागु
खापा चायेकाः पिने स्वःभाल । सुं दुहांवःगु खनेमदु ।
लुखापिवाः तुयूसियाके न्यनादिल- “खिचां छाय् ऊगु ?
पिनें सुं वल लाकि ?” मखु काजिसाहेब, सुं वःगु मदु ।
“अथें खिचां उइला ? घोंग्रा ज्यापु । लाइकाचां सुं मखंकं
अथें उइमखु ।” माकः खनाः ऊगु जुइ । “च्वंथाय्
न्हाथासं न्ह्यः वः । बांलाक स्व । वःपिं लिहां वनी ।”
लुखाया खापा गल्लाक धिनाः तुयूसिं न्हापा च्वनाच्वंगु
थासय् फेतु वन ।

ह्याउंगु मखमलया कापतं भुनातःगु चकंगु
तजाःगु चकति । वःयागु भ्वी ताय्, जाकि, अविर ह्लाः
धौनं बुलातःगु जाकि सिन्ह । छम्हू नःलिस्वां । न्यातका
वंगु न्हूगु नोट छपं न्ह्यःने तयाः काजिसाहेबयाथाय् टिका
वइपिन्त सिन्हः तिकाः दक्षिणा बीत फेतुना च्वनादीगु
ताउ जाल । टिका फःवःपिं सुं मदु । “थःथःगु छैय् टिका
फयेगु ज्या क्वचायेकाः थःथिति याथाय् टिका फःजुजुं
लिमलाना च्वन जुइ ।” दनाः भायेत्यंम्ह काजिसाहेब
हाकनं फेतुनादिल । खिचां उक्वपतिकं दनाः पिने
स्वःभाइ । चुक छगुलिं भिभांभिभां धाः । तद्वाःगु लुखा
लिकसं च्वंगु फलय् च्वनाः चुरोट सालाच्वंम्ह तुयूसियात
मिखा ज्वय्पिना स्वयादी- “गुलि जक चुरोट त्वने
माःगु । कि थ्वं त्वन मखुसा चुरोट साल । थुजपिं
मसीसा सु सी ?” मनमनं तुयूसियात सरा बियाः नुगलय्
लुयावयाच्वंगु खालु प्वंकादिल ।

मोटर वःगु सः ताल । तुयूचित सःतादिल- “स्व
अन सु वल ! याकन लुखा चायेकाव्यु ।” भीथाय् मखु
उखे सुब्बासाहेबया छैय् वःगु । “थ्व तुयूचा गुपाय्चकं
च्वय्चवय् धाःगु । धासिनि ला लुखा चायेके माःनि ।
थ्व ज्यापुयात तयां तालय्हनी मखु । खिचायात घ्यः
पचय्मजू धाइगु थ्वहे ला खः ।” काजिसाहेब थःहे दलामं
पिहां भायाः स्वःभाल । निखा छै उखे अमिरमान

सुब्बायागु छैय् न्हाःने मोटर दिकातःगु खन । अथेनं काजिसाहेबया नुगः मच्चं । छै दापा जुयाः जकं ड्राइभरं मोटर थुखे दिके मालं उखे दिके यंगु जुइ । काजिसाहेबयागु छैय् उन साप ल्वः बांलाः । जिं नं अथे याये ।” वं जितः न्यंकाः हे रंग पाःगु खः । यायेमते नं गथे धायगु ? रंग ज्वःलाःगुलिं हे मोटर उखे लाःवंगु जुइ । “ए तुयू, स्वयावा हुं । काजिसाहेबयागु छै उखे मखु थुखे धकाः क्यनाबी म्वाःला ?” तुयूसिं लुखा चायेका पिहां जक वन मोटर मेखे स्वया वन । काजिसाहेबं तं फी मफुत- “छ ज्यापुयात याकन हुं धयागु मखु ला ? न्हागु ज्यां वास्यावास्या । भचा तपलाः यानाः वने मफुला ? फां नये थें नल । भल्यात घने थें घन ।” व मोटर भ्नीथाय् वःगु मखु, काजिसाहेब ! अमिर सुब्बासाहेबयागु छैय् जिं हे क्यना छ्वयागु । मोटर जायक मिसात । “छ थ्वंगुलुया छु भाः ? माय्व्वय् हुं धाःसा भुतीव्वय् वनीमह । छंगु खँ ल्हानाः ब्याःला ? का, म्वाल हुं । आःखुन्हु बांलाक स्वयाच्चं ।”

थौ ई हिलावंगु खनाः तुयूसिंह अजुचाः । निदँ न्हावःनं वहे छै । वहे लुखा । छैजःत नं वहे । थ्व छै लुखा जक मखु सकभनं भ्याः खापा नापं चालीमखु । खापा चाहे चाःसां भ्याःकापतं पनातइ । मजिमगानाः सुं वलकि काजिसाहेब छैजःपिलिसे छैय्छैय् वनाः हालादी । काजिसाहेब करकिया न्हाःने साप नायू । महुतु पिचू । खँ स्याचु । तर नुगः वंचु ।

छन्हु तुयूसिं नं गंकगंकं चुकय् दुहांवयाः काजिसाहेबया सःसःनिनिया म्हाया जिलाजं काजिसाहेबयागु कोठापाखे स्वयाः दनाच्वन । काजिसाहेब खरदार बलय् छकःनिकः व मनू वये च्वने याःगु तुयूनं खं । वं व मनूयात लपुज्वनाः लुखांपिने तयेयने मफुत । भ्याःकापलं किका गुबय्त काजिसाहेबं व मनूयात स्वयाच्वनादिल । नाप मलासे वनीथें मच्चनेवं कुहां भ्नायाः वास्यावास्या न्हिलाः जोजोलपायागु

लिसः बियादिल । वःमह मनूखं छुं धाये मलावं काजिसाहेबं हे खँ छुनादिल- “लाय्कूया काजिपिनिगु छैय् थथे भ्नायादी मज्यू । मंत्री सचिवतयगु छै थें मखु । जुजुं स्यूसा तानामाना चव्वी । थौयात भ्नासं । आवलि भ्नायेगु कष्ट यानादीमते । छुं धायेमाःसा भ्वँतय् च्वयाः लुखापालेयागु ल्हाःती लःल्हानादिसं । तंचायादीमते । का भ्नासं । भ्ना हे भ्नासं ।” थुलि धयाः वःमहेसित हानं बांगलय् न्याकल- ए ग्वाज्यः तुयूचा, लुखा गल्लाक तिनाछ्व । त्वाःखिचा त दुहांवइ बांलाक बिचाः या । आः हाकनं पिनेयापिं सुं दुकालकि थन च्वने गाइ । थ्व ज्यापुयात न्हाको खं स्यंसां मज्यू ।” भुनुभुनु हाहां काजिसाहेब थाहां भ्नाल । बुइगलं कुहां भ्नायाच्वंमह कजिनी साहेबयात नरथक्क हकल- “छिमि थःछै खलःतय्त ध्वाथ्वीक धयाति काजिसाहेबयागु छैय् मसःतुकं वनेमज्यू । काजिसाहेब जिमि थः धकाः बराय्चाया ज्वीगु मखु । मांया थः ज्वीमा या अबुया थः । लाय्कूया काजिपिनि थःथथिति धयापिं सुं दैमखु । अंगःया नापं न्हायपं दु धयागु छं स्यूला कि मस्यू ।” कजिनी साहेब वातां । काजिसाहेबया छुकेयागु तं ? वय्कलं छुं मस्यू । वय्कः काजिसाहेबया त्वाकः । न्हामहसिगु तं कजिनीयागु कपालय् कःवै । वय्कःया थःछै खलःत सुं छमह व छैय् दुस्वः मवः । थःछै वंक पतिकं वय्कःया तताःजु ध्याचूनकी- “नानीपिसं जिमित नालेखुनु छालीला । कपालय् चान्द्रा दुपिं व ब्वःलय् न्वःया वांसी दुपिं गन उथें ज्वी ?” कजिनी साहेबं छुं धयादी फैमखु । सीथें मछाली ।

टिका फःवइपिनिगु लँ स्वयाच्वनादीमह काजिसाहेबया च्वाफःचा जायावल नं च्वनाच्वंथासं चिलाः भ्नाये थाकुचाः । चःबी वंतले वःपिं नं लिहां वनाबी धयाथें प्यंपा उसिसिसि यायां मिं पूमहथें तितिंन्हुया च्वनादिल । हानं छकः लुखापाखे मिखा ब्वयादिल । तुयूसिं लुखा लिकसं पाखाक्वय् च्वनाः

न्हालंब्वानाचवन । तुयूचा खनाः तं वःस्वये वनाखतं उयागु न्यताः च्याक् दायेथें ल्हाः म्हुयादिल । “ध्व ज्यापुयात तैतयां खैमखु ।” काजिसाहेबया सुरुवाल्य वैथें च्वनाच्वनाथें च्वने मफुत । फियांफी हे मफुसिनि लाय्लाय्बुयाः तुयूचित सःतल । न्हालंब्वानाच्वंम्ह तुयूसिं वाथाइथिं दनाः मिखा सिल । फस्वयाच्वंगु त्वपुलि मिलय् यानाः लुखा चायेका पिने स्वःवन । “पिने सुं वःगु खनेमदु काजिसाहेब । फसं खापा घ्वाःगु । सुं म्दु ।

कजिनी साहेब दुहाँ भायाः काजिसाहेबयात ज्यःना यायेत सःतःभाल । “भुजा ख्वाउँल । भासँ । दनादिसँ । भुजा ज्यूनार यानाः हानं फेतू भासँ । छुयाय् मनु धयापिं कतिलाःसिं । फ्यय् दुसा चाक्वी भुजिं भुनी । दां नं म्दु मान नं म्दुगु छि वराकाजि हे जुयादीसां टिका फःवैथें मताः । सिन्ह तलय् यंकेला ?” कलाःयागु ध्याचू काजिसाहेबयागु नुगल्य् प्याकिं तायेथें स्वचात । काजिसाहेबया मिखा अंगलय् तक्क्यन- “जुजुयागु तुतिक्वय् पुलिंचुयाः छ्छों क्वछुनाः च्वनादीम्ह काजिसाहेब खासाथें कय्कुं, व किपां बछि अंगः त्वपू । मेगु अंगलय् काजिसाहेबया अबु लाय्कूयागु हे छगू क्यबचाय् घाँय् पुयाच्वंगु किपा । जँय् थ्वंया स्वंमा, छपा ल्हातय् चायागु लःथल । जनिखय् कःनिमुस्या प्वःचिनाः बुंघामय् दनाच्वंम्ह काजिसाहेबया मांयागु किपा । किपाय् तक्क्यना च्वनादीम्ह काजिसाहेबयात वंगु इलं पतिनं सुयाः वय्कःयागु जातलय् कियातःगु छगः छगः खँग्वः प्वलाः क्यनाच्वं थें ताल ।

एस.एल.सी. छगू पास यायेवं वय्कःया अबुं हे लाय्कुली ढोके जागीर चूलाकाब्युगु खः । लाय्कुली पलाः तयेवं वय्कःया खतं कपाःलुल । ढोकें बैठके, बैठकें हुके, ले.सिं, वैदार, राइटर, मुख्या, डिड्डा, खरदार, सुब्बा, मीरसुब्बा, सरदार, छगूयां लिपा मेगु त्वाथः थाहांवं काजि तंय् थ्यंगु खः । छगू अजुचायापुगु खँ- ज्ञानेन्द्रभक्त ढोके थाहाँ ववं काजि तंय् थ्यन । थुखे तुयूसिं

काजिसाहेबयागु बुइगलं च्वत, मातं, छ्छलीं लुखापाले कुहां वन । तुयूसिं व काजिसाहेबपिनि दुगुघः छम्ह हे । काजिसाहेबया अबु हिराभक्त व तुयूसिं छगू हुखा, छपु हे नःकथि बजां त्वनाः दुखसुख ब्याकाच्वंम्ह- भिदँ न्हापा व छँया हे छम्ह जःथें- काजिसाहेबया मां भ्यापुनानी व कजिनी साहेब न्हाःने थ्यंक वयाः तुयूसियात अन्याःवइ । “कपालय् च्वयाहःगु जक थःगु करकिंसं बियां दैमखु ।” तुयूसियागु नुगलं उयात थुगु कथं हःपाःबी ।

“देसय् दुने मनींगु ग्वःफय् मवःगु जूसा ज्ञानेन्द्रभक्त वडाकाजि नं ज्वीगु खै । छुयाय् मनुतय् मति मभिन कि सुयां छुं लगय् मजू । जुजुया भाग हे फूगु खःला ?” तुयूसिं उयात धाः थुयात धाः भूसी मदयेक ख्वाः ज्यानाच्वंम्ह काजिसाहेबयागु नुगः तयाबीगु कुतः याइ । तुयूसिनं धाःगु मखुगु मखु । जुजुं ईयात हे हाथ्या बीगु स्वयाबिज्यात । अथे याना बिमज्यागु जूसा म्हिगःयापिं बुंछ्याःचात थौं धुं ज्वी फँला । काजिसाहेबयात साप मखुथे जुल । जुजु छम्ह ल्यंगु खःसा वडाकाजि जुल जुइ । आर्यघाट सिंपय् घयेपुयाः वय्कःया वडाकाजि माननं वय्कःलिसे सतिवनी खै ।

लाय्कू धयागु हे अज्याःगु थाय् कि न्हााम्हेसिगु कुलय् बूसां लाय्कूया सुब्बा, सरदार, काजि, वडाकाजिपिनि थःगु जाःत व धर्म धयागु दैमखु हँ, जाःत कुलधर्म जक मखु उमिगु थःगु धयागु छुं हे दैमखु हं । उमिगु मिखा, न्हायपं, म्ये, न्हापुनापं लाय्कूया ब्वसा ज्वी हं । जुजुखलतसें पतिनं सुयाः क्यंगु जक स्वयेगु; वसपोलपिनि म्हुतुं पिहां वैगु न्हायपनं फयाकाय्गु, म्येच्वकाय् तिकाबीगु फ्ययाः सवाः कायेगु, छ्छं कलय् तयाः ल्हाः प्वःचिनाः तेपचिया क्वय् गथः चिनाः ज्वी । “जो हुकुम ! सरकार । तावेदार !” ह्याबलयं थ्व स्वता खँग्वः म्हुत्वी घानाज्वी सयेमाः । काजिसाहेब लाय्कूयागु हरेक खँय् पोख्तम्ह-वय्कः जुजुयागु जःपा ल्हाः । वय्कः गोरखादक्षिणवाहू पहिला । अथे धयागु

गोरखा दरबारया जःपाल्हाः ज्वी । स्यल्लाम्ह छम्ह चयः ।

निदं न्हाःतक काजिसाहेब याथाय् टिका फःवैपिं म्वःम्वः । सिन्हः तिकुतिकुं काजिसाहेबया पतिं हे कथिंदाइ । ल्हाः मांब्वी । जनफाः पम्ही थें स्याइ । अथेनं टिका वैपिं फुचाइमखु । वय्कःया अपाय्धंगु दलान जाया नं मनूत चुकय् दनाचवनी । गुम्हं दनाः त्यानुयाः फलय् प्येतुनाचवनी । भिलिमिली भ्वतं भुनाः ज्वनावःगु कोसेलि तयेथाय् दैमखु । कजिनी साहेबं मफुमफु थःम्हं हे ल्हायाः थासय् तयेयंकी । काजिसाहेबयागु पुलिक्वय् तयाब्यूगु खाम जक वय्कः थःम्हं हे याकः चवनाः प्वलादी । सुथय् न्हाकं यानाः दलामय् फेत्तु भाइम्ह काजिसाहेब भुजा ज्यूनार यानादीत छकः थाहां भाई ।

टिका फःवःपिं थवंथः काजिसाहेबयागु गुणगान यायां त्यानु लंकाचवनी । “काजिसाहेब धाथेंम्ह द्यः । मेपिं काजिपिं थें भ्वासि चाय्म्वः । तःधं ज्वीम्वः । वराय्चाय् धयागु भ्याःहे मदु । स्वयाचवनादिसं वैगु दैय् टिका फःवय्बले काजिसाहेब वडाकाजि जुयादी ।” काजिसाहेबयागु तुतः ब्वनेगु क्वचाय्काः कजिनी साहेब व लहिनातःम्ह लाइकाचित कयाः फय्गं न्याइ । “घरानीया म्हाय्मचा धयापिं पलेस्वां जुया धयाचलं थाहां वयाः ह्याचवनी । कजिनी साहेब स्वीनिता लछिं लाः । उकेंला भी काजिसाहेब जुजुया जवःल्हाः ज्वी फत । भिंपिं खिचात- ‘उ’ व लाइका थें ज्वीका । स्वयादिसं सा न्हाप्यं च्वाम्वःथें हलहलं नस्वाः । उयागु सं मखमल स्वयाः नायू चुलु । काजिसाहेबं मिखाभाय् यानादीवं खँ थू । तःधंपिनिगु किपां जक दायेमाः सकलें सकतां भिनावै । काजिसाहेब छम्ह ला दय् हे मदु ।”

व छैय् वैपिं मनूतय्गु दथ्वी जूगु खँ तुयूसिंसं मस्यूपहः यानाः न्हाय्पं बियाः न्यनाचवनी । काजिसाहेबयागु न्हाय्पनय् तयाबी । तुयूसियागु खँ

क्वचायेवं लिसा कयाः न्यनादी । “मभिंगु उमिसं छुं मधाः काजिसाहेब ! छःपिं खनाः सकलें लय्ताः ।” कमिजया म्हाचाय् वास्यावास्या यानाः छतका पाय्मोह लिक्कयाः तुयूसियागु ल्हाःतय् तयाबियादी । “का, बांलाक मिखा ब्वेगुया; तुयू । न्हाय्पं नं तिंस्वाकी । घोंथाः ज्यापुयात न्हाक्व खँ स्यंसां मथू ।”

सकलें वनेवं कजिनी साहेबं काजिसाहेबयागु ल्हाःती वःयागु करवां लः हायेकाचवनादी । काजिसाहेबं कजिनी साहेबयात टिका फःवःपिसं धाःगु खँ कनाचवनादी । कजिनीया न्यताःचवका ह्याउँ ह्याउँ धायावै । कजिनी घुंकयादी- अथे धाल ला उमिसं ? खैका खै । “आम छिगु हे खँ का । थ्व छैय् दुहां वःपिसं छम्हलिसे खँल्हायेगु ला छखे नत्वी नापं मनं । मनूत वैचवनीबलय् कोथाय् दुहां वल कि म्ये नं थें भवेपियाः स्वयादी । जिगु बारय् उमिसं छु स्यू । काजिसाहेबया म्हुतुसि स्वयाः वा पिहां वः ।” ताक स्वयाचवंम्ह काजिसाहेबं कजिनी साहेबयागु प्यंपाय् कुतिं न्यानादी । “अय्याः । गुपाय्चकं स्याक । छु हिसि थें । सुनानं खंसा छु धाइ । बुरा जुया नं ल्याय्म्ह सू मतंनि ।” काजिसाहेबया जुवनं छगू ई । थौया नं ई । मनुखं चाय्मा मचाय्मा ई वयागु माथवं चाःहिलावं चवनी ।

कजिनी साहेब तुच्चाज्वलं ज्वनाः दुहां भाल । काजिसाहेब तगवःगु, त्याःचाचिंगु फुंगाय् लिधनाः अंगलय् खायातःगु किपा स्वयाचवनादिल । गोरखादक्षिणवाहू पहिलाया माः कोखायेकाः छाती सूर्ची बांलूगु टक्मा कत्ताका चवनाबिज्याम्ह जुजुया न्हाःने छ्वां कोछुनाचवंम्ह ज्ञानेन्द्रभक्त काजिसाहेब । यटखाबहालय् चवंम्ह पूर्णमान पुं नं ज्वनावःगु मोहनीया टिका फःवःपिनित काजिसाहेबं सिन्ह तिकाचवनादी किपा । न्हााकु स्वःसां काजिसाहेबया स्वये मगाः ।

“छु स्वयाचवनादियागु ? लः फुकं लासाय् । ल्हाः सिलादिसं । कजिनी साहेबं वःयागु बाटाचा न्हाःने

तयाबियादिल । काजिसाहेब वहे किपाय मिखा ब्वयाः ककु म्वेथ्यानाः लहाः फयादिल । कजिनी साहेबं मदिक वःयागु करुवां लः हायेका च्वनादिल । लहाः हुयाः काजिसाहेबं तुयूसियात सःतादिल । तुयूनं च्वनाच्वंथासं हे लिसः बिल- “सुं वःगु मदु, काजिसाहेब । पिनेयापिं लाछिखिचातसं खापा ध्युंगु । मनुखं मखु । सुं वःसा वल हे धायेनि !” तुयूसि नं काजिसाहेबयात लायबू थें ताल ।

काजिसाहेबं वयागु भ्वी तयातःगु गना नं धिचिने धुंकूगु जाकिसिन्ह व सुकूचिने त्यंगु नःलिस्वां लुखापिने वाके छ्वत । काजिसाहेब तुच्चा अथें तयाः थाहां भाल । बुइगलय् थ्यने धुंकूमह कजिनी साहेबयात सःतादिल । “धौं जितः बेलिभुजा ध्वीम्वाः ।” थुलि धयाः काजिसाहेब वय्कःयागु कोथाय् दुहां भाल । खापा तिना दुने चुकूतःगु सः वल ।

□□

बुद्धिनिवास, ल्हुति, यें ।

चिनाखें

आस्वान

कला संस्कृतिं भल्ल थीपिं

खः न्हां नेवाः भीपिं

छधी ज्वीमाः छप्पं ज्वीमाः

ल्वानासां थःगु हक कायेमाः ।

थःपिं मदकं थःपिं मसकं

थःत माःगु छुं दइमखु न्हां

गद्दीइ च्वनाः जादु याइपिं

असत्तीतय्त गुलि तयेगु ?

आःला मजिल न्हां ज्ञानं खंका

भी फुक्क छप्पं ज्वीमाल

आःतकं नं द्याःथें द्याकाः

सहयाना च्वनेगु मजिल ।

शान्ति हयेत क्रान्ति यायेमाः

धैगु सीक नं छाय् सुम्क ?

का नु सकलें छधी जुयाः भी

न्ह्याःवने वा सुख शान्ति हयेत ।

□□

प्रमिता वज्राचार्य

ने. सं. ११२८
 ह्रदंया सितुना

नयाँ वर्ष नेपाल संवत् ११२८ को शुभ-कामना ।
 Happy New Year Nepal Era 1128

NDEP BANK नेपाल डेभलपमेण्ट एण्ड इम्प्लायमेण्ट प्रमोशन बैंक लि.
 Nepal Development & Employment Promotion Bank Ltd.
 (नेपाल राष्ट्र बैंकबाट "ख" वर्गको इजाजतपत्र प्राप्त संस्था)

पहिलो तल्ला, कमलादी कम्प्लेक्स, कमलादी, काठमाडौं, नेपाल, फोन : ४२४२२७२, ४२४२५५३
 फ्याक्स : ४२५१६५३, ई-मेल : info@ndep.com.np

INTEREST RATES

Effective from 2064 Kartik 01 (October 18, 2007)

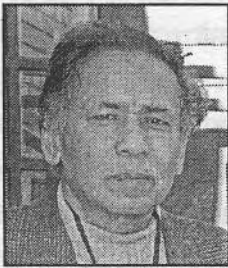
DEPOSITS	% (p. a.)	LOANS & ADVANCES	% (p. a.)
<u>Saving Deposit</u>		Overdraft	10.00 - 11.50
Basic Saving*	5.25	Short Term Loan	10.00 - 12.00
Normal Saving*	5.25	Medium/ Long Term Loan	11.00 - 12.00
NDEP Saving Multiplier**	5.25	Home Loan	9.50 - 10.50
<u>Fixed Deposit</u>		Vehicle Loan	9.50 - 10.50
3 months	4.00	Education Loan	10.50 - 11.00
6 months	4.50	Festival & Social Loan	11.00 - 11.50
9 months	5.00	Foreign Employment Loan	11.50 - 12.00
1 Year	5.25	All Purpose Loan	11.00 - 11.50
2 Years	5.50		
3 years	5.75		
Above 3 years	Mutual Understanding		

*Interest on monthly minimum balance

**Interest on daily balance

भाषिक सापेक्षवादया सिद्धान्त

"We dissect Nature along lines
laid down by our Native Language"
—O.B.L. Whorf

प्रा. नर्मदेश्वर प्रधान

चिन्तनया ख्यलय् नियतिवादं तःधंगु भूमिका
म्हिताचव्गु खने दै। फ्रायडवाद, मार्क्सवाद
नियतिवादी सिद्धान्तत खः। गुगुं नं ज्याखँया कारण दौ
अकारणं छुं जुइ मखु, कारणकार्यया सिद्धान्तं धाइ।
थ्वया ठीक अःख रहस्यवाद खः। थ्वं फुक्क ज्याखँ
अकारणया लिचवः जुइ धाइ। फ्रायडं धार्ई मनूया गुगुं
नं गतिविधि यौन कारणं (sex instinct) जुइ। मार्क्स
मनूया ज्याखँया ल्यूने आर्थिक कारण खंकी। फ्रायडया
सिद्धान्तयात यौन नियतिवाद (sex determinism)
धाइ। मार्क्सया सिद्धान्त आर्थिक नियतिवाद (eco-
nomic derterminism) जुइ। मेमे कथंया
नियतिवादत नं दु। भाषिक नियतिवाद (Linguistic
dertiminism) नं थौं महत्त्वपूर्ण विषय जुइ। थ्वं धाइ
सम्पूर्ण सोच बिचाया मू कारण भाषा खः। चिन्तन,
सोच, विचाः, संस्कृति फुक् भाषिक कारणया उपज
खः। सोच विचाःया स्वायतता मदु। इपिं भाषाया
निर्माण जक जुइ। भाषायात सम्पूर्ण चिन्तनया नियति
खंकीगुलीं थ्वैत भाषिक नियतिवाद धाःवंगु खः। थौं
कन्हे भाषावाद छ्यं ल्टवना है चव्गु दु। परम्परागत
सोचकथं चिन्तन व भाषा थी थी पक्ष खः। उकी चिन्तन
मूल अले भाषा माध्यम जुइ। थ्व सोच कथं चिन्तन
पक्ष मूल जुइ, भाषा पक्ष गौण। भाषावादया विकाशं
चिन्तनकेन्द्रीत सोचयात अस्वीकार याई। भाषायात
मूल खंकी। भाषां हे सोच बिचा निर्धारण याइ, निर्माण
याइ धैगु विचाः है।

थीथी देशया संस्कृतिया अध्ययनं इपिं दथ्वी
अनेकता व अन्तर क्यनी। क्रिश्चियन संस्कृति,
युरोपियन संस्कृति, एसियन संस्कृतिदथ्वी चिन्तन, सोच
विविधता खने दै। एसिया दुने हे न थी थी संस्कृति
दथ्वी पाःगु चलन, चिन्तन खने दै। थ्व अन्तर छा्य्
खने दै? लिसलय् अमेरिकी भाषाविज्ञ बेन्डामियन ली
हूर्प थःगु भाषिक सापेक्षवाद (linguistic relativity

principle) सिद्धान्त न्ह्योब्वै । खःतु वयकःया सिद्धान्त निर्विवाद मखु, थःगु विचाः वयकलं परिकल्पना (Hypothesis) कथं प्रस्तुत याइ । वयकलं मनूया चिन्तन, व संस्कृति निर्माणय् भाषां गुकथं अहम भूमिका म्हिती प्रस्तुत याना दी । छगू दे व मेगु दे दथ्वी दैगु सांस्कृतिक विभेदया कारण मूल रूपं भाषिक जुइ । अर्थात् थी थी देदथ्वी दैगु भाषिक अन्तरं इमि सांस्कृतिक पद्धती अन्तर खने दै । छम्ह मनूखं वैत वैगु भाषां छु विल व हे जक वं काय् फै । भाषां छु स्यन वहे जक वं सय्के फै । भाषां वीगु स्वया पिनेवया वं निरपेक्ष चिन्तन याये फै मखु ली हूर्प थःगु परिकल्पनाय् न्हयब्वै । सांस्कृतिक ज्ञानया श्रोत मूलकथं भाषा जुइगुलिं भाषां छु, गुलि बिल, उलि हे जक सुनानं सय्के फै । हरेक भाषाया थःथःकथंया खंग्वःत दै, प्रकृति व पहः दै । गुलिखे खंग्वः गुगु नेपाल भाषाय् दै उज्योगु अंग्रेजी भाषाय् मदै च्वने यो । नेपाल भाषाय् 'माकु', 'त्वाय' धैगु खंग्वःत दु । थुपिं खंग्व दुनेया अवधारणा नेवा भाषा भाषीतसं थ्वीकेफू । तर थुजोगु अवधारणा सम्बन्धी खंग्व अंग्रेजी भाषाय् मदु । अंग्रेजी भाषाय् मदुगुलिं अंग्रेजीतसं थुज्योगु चिन्तन याय् फै मखु । गुलिखे अंग्रेजीतय् चिन्तन अवधारणातलिसे भी अनभिज्ञ जुइफू । कारण इमित थ्वीकेगु भाषा खंग्वः भीगु भाय्सं दैमखु । मनूया सांस्कृतिक चेतना भाषां नियन्त्रित याइगुलिं, वैगु सांस्कृतिक ज्ञानया मात्रा, प्रकृति वैगु भाषिक स्वभावं ठेगाना याना च्वनी ।

गुलिं जातियाके गुलिखे रङ्गा अनुभूति हे दैमखु । अथे हे गुगुं जातियाके रङ्गा विषय थःगु हे कथंया अवधारणात दै च्वनी । धाई ल्याटिन भाषाय् 'ग्रे' (Gray), 'ब्राउन' (Brown) रङ्गा अवधारणा मदु । अथे हे रस्सियन भाषाय् गाढा वचुगु (dark blue) व आकाश रङ्ग (sky blue) संकेत याइगु खंग्वःत दु । थीथी देशया मनूतय्के रङ्गा विषय् उत्थंया अनुभूति व

चिन्तन खने मदगुया कारण ली हूर्प भाषा खंकी । भाषाय् छु खंग्वः दै, भाषां छु स्यनी वहे मनूखं सय्की । थीथी भाषा पाःगु कारणं मनूया सोचाइ व संस्कृती नं थीथी पहः खने दैगुः ख । गुवले भाषाय् दुगु खंग्वःत तनी उकीं वीगु अवधारणा नं तनी । अथे हे भाषां जब न्हूगु खंग्वः ल्वी उकिं न्हूगु ज्ञान विकाश याइ । नेवातय् थःथिति सम्बन्धि (Kingship) अवधारणा अफ्रिकियनतसं थ्वीके फै मखु । कारण थःथिति सम्बन्धी खंग्वः गुगु भीगु भाषाय् दु, इमिगु भाषाय् मदु । भाषां मनूया चिन्तन, अवधारणात सिर्जना याइगुलिं अफ्रिकियनतय सामाजिक संरचना विषयया अनुभूति व भीगु अनुभूति दथ्वी अन्तर दै भाषा सापेक्षिवादं धाइ । क्रिया, ई, थाय्वाय् (Time & Space) विषय नं थीथी भाषाभाषीतय् अवधारणा, अनुभूति पाना वीफू । गुगुं भाषाय् गतिशील काल (Progressive tense) हे मदैगुलिं व भाषा छ्यलीपिनिं 'ई' प्रतिया अनुभूति थुज्योगु काल दुगु भाषाभाषिपिनि अनुभूति स्वया पाना वी । मनूतय् चिन्तन प्रणाली इमिसं छ्यलीगु भाषा व्याकरणया प्रकृतिं प्रभावित याइ भाषावादी नियतिवादं प्रष्टयाई ।

भाषा मनूया च्यो मखु, व मालिक खः धैगु तर्क वि.एलं हूर्प (B.L. Whorf) प्रस्तुत याना मनूया मन, चिन्तन पूर्णतया भाषाया अधिनय् लाइगु खं न्हयाकी । मनूया चिन्तनय् ह्यूपा मवैगु मखु, ह्यूपा वै । तर ह्यूपा न्हापां भाषाय् वै, । खंग्वलं है । अले भाषाय् खनेदैगु खंग्वलं चिन्तन प्रणाली ह्यूपाया अनुभूति वी । न्हापा सभानायो (Chairman) खंग्वःलं पुरुषप्रधान चिन्तन थनी । थौकन्हे चेएरपर्सन (Chairperson) खंग्वलं लैङ्गिक समानताया चिन्तन वा संस्कृतिया विकाश जूगु अनुभव वी । खंग्वःया विकाशं चिन्तन सांस्कृतिक पक्षय् प्रभावित गुकथं याइयाःथ्व दसु खः । भाषापिने स्वतन्त्र भाव, सृजनात्मकता, सहजज्ञान अनुभव याइपिं नं यक्व दु । भाववादीतसं नुगलय ल्वीगु

रसानुभूतियात मूलसार खंका भाषायात पिनेया वसः (Dress of thought) खंकी । अभिव्यञ्जनावादीतसें (Expressionist) आन्तरिक अनुभूतिया अधिकारिकतायात मान्यता वी गुगु सहजज्ञानं नुगलय थना वी । भाषां मनूयात नियन्त्रणय् तै अभिव्यञ्जनवादीतसें थ्व खँय् समर्थन याइमखु । मनूयाके सोचविचा यायगु अन्तर्निहित, नैसर्गिक शक्ति (Insight) दै विवेकवादी सिद्धान्त (Rationalistic Theory) नं धाइ । रुमानिवादीतसें मनूया सृजनात्मकताय् (Creativity) आस्था क्यनी । मनूया चिन्तन क्रिया स्वस्फूर्त प्रणाली खः । थ्वैत पिनेया भाषां नियन्त्रण याइ धैगु खँ रोमानिवादीतसें माने याइमखु । सृजनात्मक कल्पनायात कवितय् दैवीय शक्ति नालीपिं स्वच्छन्दवादीतसें भाषाया सीमां थतः कुंका च्वनीमखु । हुर्पया भाषा नियन्त्रीत मनोभावना शुभित अस्वीकार्य जुई । भाषापूर्व (Pre-linguistic) भावमय मनस्थिति, चिन्तनयात स्वच्छन्दवादीतसें नाली ।

भाषाविद नामेन चोमस्की भाषा ब्रम्हाण्ड (Langauag Universals) अवधारणा प्रस्तुत यानादी । अनेक भाषात थीथील्य पाना च्वनी थ्व तथ्य वास्तविक खः । तर पिने अन्तर खनेदया नं सम्पूर्ण भाषा दथ्वी मूलभूत प्रकृति व लक्षणतय् समानता दै । थ्व हे सार्वभौमिक समानताया लक्षणतय् हे भाषाया सार्वभौम (Language Universal) अवधारणा कथं च्वेमस्की न्हयब्बै । सम्पूर्ण भाषा ध्वनी व्याकरणया नियमय् आधारित जुइ । प्रत्येक भाषाया संरचना दै । प्रत्येक भाषाय् दैगु क्रिया, नाम विशेषण, क्रियाविशेषणया अवधारणाय् समानता दैच्वनी । कतिपय खँय् असमानता दयानं गुलिखे स्तरय् फुक्कं भाषात दथ्वी आधारभूत समानता दै । भाषा फुक्कं खास संस्कृतिया (Specific Culture) नियन्त्रणय् दै धैगु खँय् औचित्य मद्गु तर्क न्हयब्बइ ।

भाषां चिन्तन प्रणालीयात बसय् तइ धैगु हूर्पीयन परिकल्पनायात (Whorfin Hypothesis) चोमोस्कीया भाषा छ्यलेज्याय् 'मनोविज्ञान व सृजनात्मकताया सक्रिय भूमिका' दै धैगु अवधारणां अस्वीकार याइ । भाषा सय्केगु मनोवैज्ञानिक क्रिया नं खः । भाषा सयकीवले मनूखं भाषाया पहचह, नियम, प्रणालीयात आन्तरिकरण (internalization) याइ । आन्तरिकरणक्रियां हे भाषां मनोविज्ञानया स्तरय् हाः काइ । थ्वैत भाषा दक्षता (competency) धाई । मनोवैज्ञानिक संस्कारया रूपय् छम्हं मनूयाके भाषा प्रणालीया ज्ञां गुलि दै उकथं हे वं भाषायात व्यवहार्य छ्यले फै, थ्वीके फै । छम्ह मनू व मेम्ह मनू दथ्वी भाषिक दक्षता पाना वीगुलिं नं इमिसं छ्यलीगु थ्वीकीगु गती च्वय् क्वय जुयाच्वनी । भाषाया स्वरूप, प्रकृति, नियम आत्मीकरणयाय धुंक्म्हेस्त भाषा छ्यलेगु व थ्वीकेगु सहज हे ज्वी । जब थथे आत्मीकरण याय मफुम्हेस्त भाषा प्रयोग व बोध समस्या जुइ । भाषा पिने वयन्ह्यो छ्यलामिया मनोवैज्ञानिक स्तरय् उक्रिया उपस्थिति 'दक्षता'या रूपय (Competency) दै चोमोस्की धाइ । भाषा छ्यलामिं भाषा छ्यलीवय् वं पिने छु कथंया भाषिक ज्ञान आर्जन यात उक्रियात यान्त्रिक कथं छ्यलीगु मखु, भाषाया छ्यले ज्याय् छ्यलामिया सृजनात्मकता दै धका चोमस्की भाषा छ्यले ज्यायात सृजनात्मक क्रिया कथं प्रस्तुत याइ । गुगुं नं भाषाया आधारभूत संरचना (Deep Structure) दै । व भाषाया मूलभूत स्वभाव जुइ । व हे आधारभूत संरचनायात व्यक्तिं अनेक वाक्यय् रूपान्तरण याइ । भाषाय् थःथःगु सृजनात्मकता ब्वै । निगू प्यंगू आधारभूत वाक्यत स्वाना न्हून्हूगु मिश्रित संरचना निर्माण याय् फू । साधारण वाक्ययात प्रश्नवाचक, आज्ञावाचक, नकारात्मक, अकर्मक, अनेक संरचनाय् हीके फू । अनेक संरचनाय् रूपान्तरण यायगु (Transform)

ज्याखँय छ्यलामिया सृजनात्मकता खने दै । भाषाय् सकस्यां मूलभूत वाक्यया लिधंसा काइ । तर भाषा मूलभूत वाक्ययात यान्त्रिककथं छ्यलेगु ज्या जक मखु, उक्रियात बःकया अनन्त संरचनात्मक सम्भावनाय् अभ्यास यायगु क्रिया नं जुइ । प्रकृती मूलभूत रङ्गया न्हयगु प्रकार दै, सङ्गीतय् नं न्हयगु प्रकारया ध्वनी मूल जुइ । तर न्हयगु रङ्ग व न्हयगु ध्वनीया लिधंसाय् कलाकारतसें अनन्त प्रकारया रङ्ग व लय् पिकाइ । मूलभूत भाषिक संरचनाया लिधंसाकया भाषा छ्यलामिपिसं अनेक भाषिक सम्भावनात सृजना यानाचवनी । भाषायात न्हून्हू कथं छ्यलाचवनी । ध्व हे कारणं भाषाविद चोमस्की भाषा छ्यलेज्याय् छ्यलामिया वैयक्तिता, सृजनात्मकता दै धाइ । हूर्पियनं परिकल्पनां (Whorpien Hypothesis) भाषां छु बिल व हे छ्यलामिं सयका काइ, छ्यलामिं सृजनात्मकता क्यने फैमखु धका मनूयात भाषाया नियन्त्रणय् तै । भाषायागु नियन्त्रणय् चवना मखु छ्यलामिं भाषायात नियन्त्रणय् तया सृजनात्मकता छ्यला चवनी चोमस्कीं धाइ ।

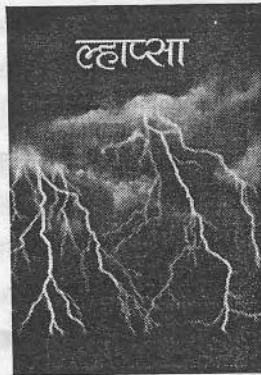
थन युङ्गया (Jung) या सामूहिक अचेतनयात (Collective Unconscious) नं न्ह्यथने फै । छध्वः सांस्कृतिक नृशास्त्रीतसें मनू मात्रया सांस्कृतिक मान्यताय् सार्वभौमिक व सर्वकालिक समानता दु धाइ । धीःधीः जातितय् सांस्कृतिक चलन, लोक बाखं, पुराणतय् अध्ययन, विश्लेषण याना इपिं थुज्योगु निस्कर्षय् वै । सम्पूर्ण जातितय् आध्यविम्बय् (Premordial Image) सामानता दै । न्यंक विश्व संस्कृती आधारस्तरय् साधारणीकरण (Generalisation) जुया चवनी । युङ्ग मानवमात्रया मूलभूत आदिम सांस्कृतिक अनुभूति समान जुइ, वंशानुगत जुया व जातिगत अवचेतन मार्फत निरन्तर जुया चवनी । रूप पासां आधारभूत सोचाइ सकस्या समान जुइ । संसारय् सार्वभौम संस्कृतिया हा छगू हे खंकी । विश्व संस्कृतिया (Culture Universals) गुगु अवधारणा नृशास्त्रीतसें न्ह्यब्वइ हूर्पिन परिकल्पना लिसे व पाइ । हूर्पियन परिकल्पनां विश्व संस्कृतिया (Culture Universals) अवधारणा नकारेयाइ । संस्कृति भाषाया उपज खंका संस्कृति प्रति सीमित व संकिर्ण दृष्टि क्यनी ।

□□

ॐ न्हूँ ११२८ या भिंतुना ॐ

पुष्प रत्न तुलाधरया

न्हू कविता मुना

पिकाकः

नेपालभाषा मिसा खलः

जमः ये फोन ४२२५५६०

चिनाखँ

धुलं गःगु सुथय्

नवीन चित्रकार

भवातां दनाच्वंम्ह
 वयानभासया म्हय्
 गिद्धपंजा भवय्पियाः
 नच्चाम्ह गुलाफ
 कुचा कुचा दलाः
 बँय् कुतुं वनाच्वन
 कचिघालं भुनातःगु च्चामुगु कं
 गौडा कीया न्यकुलिं थिनाच्वंगु
 नांगागु दँ
 छम्ह सतांचा यांकयाः ब्वाँय् वइच्वन
 लाय्‌लामा नुनेत
 छपाः किपा
 धुलं गःगु सुथया
 ख्वबिया पिलिपिलि जः इलातःगु
 भयाः व लुखा तंगु व्वथा
 थुसुथुसु मुसु तःगु खँवःया सः
 थः ज्यला वनाः नं
 सुख इने मफुगु च्यूताः
 छ्यालव्याल बँय् स्यानातःगु विभत्स
 चुरथया थुत्ता
 थुस्स नवःगु गन्ध छगू ग्यानापुगु सुचं
 अकाल मृत्युया
 छपु एकान्त लँपु
 वैगु भय् ब्यूगु सासः
 गरखेसे न्हिलाच्वंगु नगु
 लुखाय् लुखाय् घ्वाकघ्वाक यानाच्वंगु
 मताःपहलं चनाच्वंगु न्हय्थें
 भुखाय्या मिरिमिरि थें
 सनाच्वंगु नुगः व मिखात
 सः गनाच्वंगु सासः
 न्यंक लागाय् चकना वनाच्वंगु
 ग्याःचिकुया ल्वय्
 छगू भ्रम
 छुं ईया ।

□□

🕯 न्हूदँ ११२८ या मितुना 🕯

नेपाल साहित्यया ऐतिहासिक दस्तावेज

‘शारदा’

पाखें नेपाल भाषाया ढहापांगु देछा पिथना

नेपाल साहित्यय तना ब्युगु योगदानया उर्जायात

निरन्तरता बिइ फयेमा ।

नेपाल चेम्बर अफ कमर्श

चेम्बर भवन, काठमाडौं, नेपाल ।

अन्तरदृष्टि

पद्मावती सिंह

नसंचा उलय त्यंगु इ न्हिलं चाल। घडी स्वया स्वतातिनि। सुथः जुइत्यंगु ई छु देनीगु धैथें मति वन। अयन छघौ- निघौ दयनेदुसा ज्युला धैथें मनं मनं विचायाना। न्ह्यो हे मवसेनि नुगलय उगुं थुगुं खं लुयावैगु ला स्वभाविक हे ख। नुगलय खंत लुमंकु लुमंकु म्हिग सनलीस हे मनु हुलमुलय असनय नापलाम्ह मिसाया ख्वापा न्हयोनीय चवंवल। वं नतुइत सोगु ख। असनय मनूया म्वहं धीतुधीना यंकुलि वनाप नतुइगु मागु मताया। हानं जिं म्हस्युम्हथें नं मताल। वयात छुं च्युता मतसें जि कापः पसलय दुहांवना।

सुथय्या सीचुस्यचवंगु फसय जिगु न्हैपु आनन्दं कयाचवंगु दुनुगलं हानं वैत खंकल।

“जीत म्हमस्युछु याना भालनी” वं न्वात

“अहं जिंला छन्त म्हसिके मफुत, छ सु” जिं न्यना

“जि फुलमती छुलय वं थगु म्हसिका कन अहो! फुलमती ला! यकु लिपा नापलागुलिं म्हसिके मफुतका

जिं फुलमतीयात म्ह सिका।

अनं लिपा जिगु न्हयोपुया कुं कुंनय न्ह्याथाय नं न्यनीगु यात। वैगु जीवनय जुगु घटना लिस्य स्याचुगु स्वापु दुगुलीं भोलाकक बुलुहुं भीदं न्ह्योया घटनां थाय काल। लुमंका लुमंकय मफैगु घटना। जुइहे म्वागु घटना। वैगु जीवनय छगू घटना जुल। व घटना ल्वमंकेत स्वसां ल्वमंके मफैगु घटना जुल। व इलय हे तनानं वन। तर व हे घटनां जिगु नुगलय लिधवयावल।

भम भम वा वयाचवंगु सनलीस गनं वने मास्ती मवया छैयतुं कुंकाच्वनाम्ह जि। उबलेय फोन या घण्टी न्यात।

“शुभेच्छा, जिथाय् छैं वाले । मवस्यं मज्यु ।”
सुधां हड्बडाय् चागु सलं धाल ।

“अपायसकं वा वयाच्वंबलय्?” मं मद्रु
पहलं मवनिगु खँ प्वंकाबिया । वा वयाच्वंगु या खँ,
जिगु जीवनय् मलखंकल ।

तह्रोंगु बिपत्तिं जिगु जीवन नाचां तुनावनीन ।
कासा का, जि व हे वलका धया कथं वया थछें
थ्यंका ।

छुं न्ह्यो जक थछें मचा बु लगिका वम्ह
जि कोठाय् दुहाँ जक वना दनाकथं वं द कसीक
घयपुना ख्वकना सलं धाल ।

स्व, शुभेच्छा, सुधाकर पाखें फुलमति प्वाथय्
दत । आ छुयाय्गु?

जिगु ला नाचा हे दुनिनं
वड्गु खँ न्यना छकलं जिं किं कर्तव्य विमूढ
जुल ।

वं धयातुंवन

“म्हगः दिज्यू जिगु छुं वसात काय्त छें भाल ।
वय्कलं फुलमती खनेवं प्वाथय् दुगु सिकल । वय्कलं
व खँ कंबलय् जिला पलीं कुतुवम्ह थें जुल । खँ न्यनेवं
जि दिज्यूनाप छें वना । फुलमती छेंय् याकचा खनि ।
वयात ज्वना जिपिं निम्हेस्यां खँ थ्यय्केत सना । न्हापाल
व सुंक च्वन । दिज्यूं मग्यासे धाले धका हयेकुसेंली
बल्लं वं “ख” धका म्हुतु चाय्कल ।

जि नं गुली लाटी! जिंला व ल्हानावगु धका
च्वनां! वं ख धासेंली जिला पलिं कुतुवया सिम्ह थें
जुल ।

मिखां छुं मखंक तंवल । न्यताहे च्याक छथु
दासेंली व थर थर खा खां ख्वया ख्वया धाल- मालिकनी
साहेब, मालीकं द बलजफती यात । हजुरयात धाय्त
सनांन ग्याना धाय्मफुत । व खं छ्थं स्याना वय्गुयात ।

जिपिं निम्ह, छम्हेस्यां मेम्हसीगु ख्वा स्व स्वं
सुम्क च्वना । जिं वैगु लप्पु ज्वना तम्ब तम्बं तसलं
न्यना जिम्ह लिथु जुइत वैम्हका मखुला? नैगु भुइ फाइम्ह
पापी । गन गनायाम्ह छें न प्यहाहुँ ।

सं पुइत सनां, दिज्यू गगं धाल-

थ्व इलय् तम्बं सुद्धि तंकेगु मखु । बुद्धिं ज्या
काय्मा दिज्यू छ्युसेंलि जिकय् वछि तँ क्वपाला वन ।
अनलिपा सुधाकरयात छुं हे मस्युकुसें फुलमतीयात थन
हया । म्हिग निसें छुं मनस्य ख्वजक ख्वया च्वंगु दु ।

द विष हयादिसँ जि सिनाबी

सुधाया म्हुतुं धयागु खँ न्यना जिं नाइगु सलं
न्वाना ।

“स्व सुधा, भिसं पत्रपत्रिकाय् स्वयाच्वना
व्वनाच्वना ज्यायाइपिं नचापिं मिसामस्तय्त थ मालिकं
बलात्कार यागु घटना । फुलमती तसकं ज्ञानिम्ह जुगुलिं
धयाँगु घटना जुल । वयात ब्वह बिया, सजाँय बिया छुं
फाइदा मद्रु । सुधाकरं धका द्रंगुकुगु ख । सुधाकरं
धका बेइमान यागु ख ।

आ फुलमतीयात बलीया दुगु याय्गु पलेसा
उद्धार याय्मागु न्हयाथे यानांसा कठी नं त्वह मदैगु
सर्प न मसिगु लँ पु मालेमा ।

“गथेयाना”? सुधां जिगु ख्वा छक पुलुकक स्वया
धाल “जिम्ह पासा स्त्रि रोगया विशेषज्ञ दु । सुरुकक
मचा क्वकाय्के बि । सुधाकरं मसिकं वयात गामय्
छ्वयाबि । फयांफट्टले फुलमतीयात इहिपा याकेबिगु ।

थो फुकक ज्या जिं हे ल ल्हानाकाय् । जिगु थ्व
खँय् सुधाया ततानं थुइकल । योजना कथं जिं फुलमतीया
मचा क्वकाय्केगु ज्या विशेष कथं व्वतिकया । प्वाथय्
दुगु निलातिनी दुगुलिं ग्याय्मागु मद्रु । छु दिं तक जिं
तागत दुगु नसा त्वंसा याना लहिना । जिं वयात गाँया
चौतारा तक तवना ।

सुधां वैगु तलबय् तना भीद्वं दां बिल । थ्व दां फुलमतीया बौया ल्हाति बिया याकनं हे इहिपा याना व्युधका सल्लाह बिया छैँ तुँ ल्यहाँवल । अनलिपा जिमिगु सल्लाह कथं फुलमति छम्ह लाहुरे लिसे इहिपा जुल । वयात मलेसियाय् यंकल धैगु वया बानं धया सिल ।

खँ थुलिं क्वचागु सा ज्यू ख । तर घटनाक्रमं लिपा थ्व खँ थुली तिस्वाना वल ।

फुलमति छैँय् मदयधुंका सुधाकरं मालीजीक्व माल । छैँय् कचमच या यां सुधायात खँ थ्वका कायत यक्व सन । सुधा थः छैँ वनाचवनागुलिं छुं मस्यु पह यानाबिल । व पुलिसया शरणय् तकं वन । फुलमतिया गांयागु थाय् बाय् मस्युगुलिं सुम्कलाचवना । तर मनं मनं सुधायात पा यानाचवन । वैगु स्वभावय् छकलं तहोइगु ह्युपा वल । वं थम्ह सुधा व नकतिनि बुम्ह मचायात तकं स्वयगु त्वतल । अफिसं छैँ मवसें न्हयाब्ले उखें-थुखें चाहुला जुइम्ह जुल । छैँ लिबाक वया न्हयाब्ले ल्वापु थइम्ह जुयावल । व छम्ह कर्तव्यहिन मभिंम्ह पुस्वामी (भात) जुयावल । इमिगु त्यपूजीवनय् कुमिचा दाल । थौंकन्हय् सुधाकर सुधायाय् म्हाय् लालाथे सना यौन स्वापु तइम्ह जुल । थुकथं सुधाकरं सुधाया जीवन बामलाक स्यंकाबिल । सुधापाखें थयोंगु फुक्क न्यनाबले जित दुखंकल । ख्वय्मास्तीवल ।

छन्हू जि लैखतं सुधाया छैँय् वना । सुधाकर छैँ हे दु । खँ ल्हा ल्हा फुलमतीया खँ थ्वल ।

फुलमतियात सुनानं बेपत्ता यागु ख । नत्रसा अथे सोभाम्ह गनं तनी? सुधाकरं सुधायात ध्याका तं प्वंकल ।

“ह्याँउ मचा खला सुनानं याना बेपत्ता जुइम्ह । ल्यासेसु जायावम्ह ल्यासे सुंनाप लिना वन ज्वी ।” सुधां थुली जक छु धाल सुधाकर छैँय् थ्वयेक हाल- अथे हेय्कां ह्यैम्ह मिसा मखु स्युला? सुनानं मछ्वंकं अथें प्यहावनीम्ह मखु व । सुनानं वयात छ्वंगु ख । जिं

सिलकी वैत यायगु स्युका, वाकु न्हयया तँ पिकाल ।

वैगु खँ जिगु म्ह छम्हं चति या चति जुल ।

वं सुटुक्क ब्वया बनिम्हेस्यां फुक्क सिकेँ न्यनावनिला ? पक्का नं पेयनं वंगु खै । नत्र सुटुक्क बिस्युवने मागु छाय् । सुधां फत्ता खँ ल्हात “व छाय् पय्न वनी? पेयनं वनिगु अयाँगु अवस्थाय् मद्दु” सुधाकरं खँ प्वंकल ।

पेयनं वनिम्हेस्त सुनां पना पने फै । थः म्हाय्य पेयन वंसाला सुयात मधासें सुम्क च्वनेमा धासा जाब ज्यायाइम्ह पेयन वन धका छुकिया महाभारत “आ सुधानं तं प्वंकल

“पेयन-पियन गनं वंगु हे मखु ... वयात सुनानं हय्का सुचुका तल मखुसा दुर्घटना जुल ज्वी फुलमति ।

सुधाकरं तसकं दुःख ताया धाल ।

जिं सुधायात अप्व खँ मछुनेगु भाय् याना । व सुम्क च्वन । थुब्लेतक इपि निम्ह त्यपुया ल्वापुइ स्वकुमी जुया स्वयाचवना । ग्या ग्यां जिं थःगु म्हतुप्वा चाय्का ।

“हालां सनां छुं लव दैमखुसा वयात लिसा लिसा कया ल्वापु याना छु याय्? पेयन मवंसा, वं थगु इच्छा कथं वन जुइ । अथें सुयां ल्यू ल्यू वंगुला खै मखु जूइ । उमेरं गाय्धुंकुम्ह फुलमति गनं वन जुइ ।

जिगु खँ न्यना छक जि पाखें नं तम्व स्वया प्यहाँवन ।

सुधां दुःखचाया धाल- द गनतक मति वं सुधाकरं फुलमतियात थःगु तृप्तीया लागि जक यौन-स्वापु तगु मखु । कला हे यानातय्गु बिचा थें च्वं । मखुसा उखें-थुखें मानुमाला तँगुलु जुयाचवनेमागुला मद्दु । उकिं भीसं इलय् बुद्धि पिकया, जिं थुलि छु धाय्लात ।

सुधां धाल- “धात्थें इलय् हे भीसं खगु मयासा थौं तक जि बिइगु निभाजुया लुकुं बिइ धुंकल जुइ ।

खयत वया कला जुया वैगु छैया च्वनाच्वना । तर कला नं काय्मागु थाय् सुधाकर पाखें काय् मखंनी । जि वया कला जुया च्वनागुया भ्याहे चित्तसुख मदु । कुंमी घुटुना मय्क मय्कं च्वनेमागु दु । यदि थ्व मचाया लिपायागु विचामयासा जि उब्ले छेय् नं प्यहाँ वने धुन जुइ । थुगु दुख जुया गनं च्यो भ्वाती जुया ज्या याय् फुगु जुसा थ्व काय्यात लहिगु खै । भिंम्ह मिजं चुलात धका भीगू क्लासय् ब्वनाबलेय् चिरिमाया खँ न्यना मचाबले ब्याहा याना ब्रिल । सुधां दुःखया ख्वबि वा वगु मिखां कनाच्वन । देबाया समस्यां मिसात विवश व कमजोर जक मखु मिजं तय्याचिचिहंगु द्वपनं घुटुका म्वाय्माला च्वंगु वैगु खँ जिं थुल । जिं सिल थ्व बाखें सुधाया जक मखु, फुक्क नेपाली मिसाया बाखं ख ।

“फुकस्यां थः थकथंया भोग ख । थ्वयात चिहं कथं स्वय्मत्य । परिस्थितिलिसे मग्यासैं ल्वाय्मा” सुधाया नुग तय्कथं तेव बिया छेय् ल्यहाँवया । अन लिपा सुधा व सुधाकरया जीवन औपचारिक कथं न्हयानाच्वन । सुधाकरं सुधायात ला ला याइगु जुयाच्वन । सुधां सुम्क सहयाना च्वनिम्ह जुयाच्वन । तसकं मछिसा जक जिथाय् ख्ववइ ।

थ्वफुककं थौ वया लागि छु मखुथें ताय्के धुंकल । वं थगु जीवन मचाया लागिं बह तया नांचा थे न्हयाकाच्वन ।

आकाभाकां फुलमतियात म्हिग नापलासां निसैं जिगु नुगलं गनं गनं मछिं मछिंक म्हसिकाथें ताकल ।

थ पासाया लागि छु जिं फुलमतियात घाटक ज्या मयानाला धै थें च्वन । वैगु मातृत्व नारीत्वयात हीस्याय्कथंया ज्या मयानाला । वं मचा क्वकाय्न्हयो वं गुलि मानसिक पिडा काल जुइ, मचा क्वकाय् धुंका नं वं थःगु ज्यायात गुलि धिक्कार यात जुइ । थ्व वं हे जक स्यु । थुक्रिया लागि जि हे दोषी ख । जि पाखें याय् मज्युगु अमानविय ज्या जुगु ख ।

वं करपिन्त सुचुका तय्फु । तर थम्हं थयात गनं सुचुकातय् फै । वया नुगलय् छखें अपराधया हां न्यनावन ।

सायद जिगु ज्यां फुलमतिया संकट चिकाबिलला? सुधाकरया रखौटी जुया च्वनिगु पलेसा सुंया कला जुइगु सम्मान पुर्वक वैवाहिक जीवन न्हयाकाच्वंगु दु । थथे खसा जिं यानागु ज्या उपकार व उद्धार ज्या ख ।

छन्हु जित फुलमति या थौं-कन्हेया जीवन सिके मास्तीवल । म्हिग नापलावब्लय् व गाक्कं लुदंफुदं स्वय् यैपुस्य खनेदु । वसत नं बां हे ला । तिसा तियातःगु दु । दुःख जुसा, मनं मखंसा वा जि नाप तँ दुसा जि नाप छाय् नतुवइ?

थयागु खँ जिं थःगु नुगः त्याका । जितः याउंस्य च्वन । सुथं जुइवं जि सुधायात फोन याना फुलमतियात असनय् नापलानागु खँ कना । अय् चिसलं धा सुधाकर न्हयलं चाय्के धुंकल । वं तालकी मखुत्य जुइ । हत्तर पत्तर फोन दिकल । भीदैं फुइधुंकां सुधां थम्हं थयात हे फुलमतिं सुरक्षित जुइ मफैथेंया अनुभव यानाच्वन तिनि । थ्व खँ फोन यागुलिं बालाक सिदु ।

न्हिनय् पाखे सुधाकर अफिसय् वने धुंका सुधा जिगु छें वल । फुलमतियात वं गन गय् नापलात पुक्क न्यन ।

फुकक न्यनेधुंका वं थःगु ख्वालय् ग्या चुकु प्वंकाधाल- “छुं जुया सुधाकरं व फुलमति नापलासा । वं द स्याय्त नं लिफस्वै मखु । छकला वयात नापलाना खँ हे ल्हाय्माली” ।

ऐसा जि हानं छक वया गामय् वने हे माली । वया नुग खँ थुइका न्यना ।

खँ, जिगु लागि छ छक गामय् वने हे माली” सुधाया अनुरोधयात जिं म्हा धाय् मफुत “ज्यु” धयाबिया ।

जिपिं निम्हेसिया खँ जुयाचवन तिनि लुखाया घण्टी न्यात । खापा चाय्कसाथ वाङ्क्यागु अप्पा नं द्यो लुइकेथें जुल ।

फुलमति लसतां छेंय् दुहावल । जिपिं निम्हेस्त खनेसाथ नमस्ते यात । तिसां वसलं बालास्य च्वंगु वैगु ख्वा खनां जिमिके लसतां भय्बिल ।

फुलमति, छन्त याउँस्यच्वंला ।

“जि छिकपिनिम्हेस्यां पाखें लय्ता । यदि उगु इलय् मचा क्वमकागु खसा, बायात इहिपा याय्त द्दीबा मब्युसा जिगु जीवन गुली ग्यानापुस्य च्वनिगु जुइ । लुम लुमं म्ह पिइस्य च्वना व । धात्थें जिं म्याडामयात गुब्लें ल्वमंके मफै । शुभाय् देछात । वय्कया दुग्यगु बिचालं जीगु ध्वगीगु जीवन बांलात । छेंय् नं मानं बालाक सुसा कुसा याना जक पेय्नं बियाछ्व धयादिल” धाधां मिखा टुलुकक हाय्कल ।

ध्व छगु दुर्घटना ख, छंगु जीवनया । वयात लुमंका नुग स्याकेमते । बरु थौं-कन्हे छंगु जीवन गुकथं न्हयाना च्वन?

एकदम सुखं न्हयाना च्वंगु दु । मिखय् ध्यइ थें भातं स्वयाच्वंगु दु । स्वांथें बांलापिं निम्ह काय् पिं दु । छुं न्हिया लागि जक थः छें वयागु ख । कन्हेला ल्यहाँवने । मिहग वय्कयात खना नुगः तय्मफया नाप ला वैगु ख ।

फुलमतिया खँ न्यना जिपिं निम्हस्यां लुदंका सास ल्हाना ।

फुलमतियात मचा क्वकाय्कागु लुमं लुमं थम्ह थयात मखुथें याना धैथें च्वनाच्वनीगु । आ व फुकक नुगलं सुटुकक बिस्वुवना जितः याउका ब्युथें जुल । नुगलय् थी थी कथंया खँ त लुमनावल ।

जीवन गुलि रहस्यमय ... । आकभवाकां गब्ले गयांगु घटना जुइयो खनी धाय् फै मखु ... । न्हाथे

जागु घटना, दुर्घटना छाय् मज्जीमा पने फैमखु, जीवन न्हायान तुं च्वनी । न्हयाना च्वनिगु जिवनय् घटनां गुब्ले तोति मखु । फुलमति व सुधाया निजी जिवनय् आकभवाकां जि तक्यन । इमिगु जिवनय् जिगु भूमिका पाय्छि जुइमा मजुमा न्हागु हे जुसां जिगु भूमिकां इपिं निम्हे सिगु जिवनय् महत्वपूर्ण योगदान बियागु दु धैथें जि विश्वस्त जुया । फुलमतियात नापमलातलय् गनगनं जि थहे अपराधी थें ताय्का च्वना । आवया जिं ज्वनागु पला पाय्छी धाथें पाय्छी ताय्का ।

व्वमित, यदि द थ्व बाखं नं छुखे चिइगु खसा बाखंया बाना हे पाइ । क्वचाइबलय् छु जुइ व नं धाय् फै मखु । सायद सुधां आत्माहत्या नं याय्फु जुइ । आ बाखं ताहायाय्गु सिबे थनं तुं क्वचाय्का छ्वय् ।

□□

न्हूदँ ११२८ या मितुना

नेपाल साहित्यया ऐतिहासिक दस्तावेज

‘शारदा’

पारखें नेपाल भाषाया न्हापांजु देखा पिथना
नेपाल साहित्यय् तना ब्युजु योजादानया
उर्जायात निरन्तरता बिइ फयेमा ।

N. Amatya & Co.
Chartered Accountants

3rd Floor, Radhakuti Arcade
Ramshah Path, Kathmandu, Nepal
Tel: 4418267 (Off), 4472566 (Res.)
Fax: 977-1-4432747
Mobile No. 9851023993
E-mail: nemlal@mail.com.np

Nem Lal Amatya
M.Com. F.C.A.

न्हूदँ ११२८ या भिंतुना

नेशनल शैक्षिक कर्जा

नेशनल आवास कर्जा

छिं मनं तुनाथें थि थि त्यासा कया मागु ज्वलं छ्यला लाभान्वित जुयादिसैं ।

नेशनल सामाजिक कार्य कर्जा

- ▶ उपयुक्त ब्याज
- ▶ सुरक्षित बचत
- ▶ सुगम कर्जा सुविधा

तपाईंको सन्तुष्टि,
हाम्रो सफलता

पाको, न्यूरोड, पो.ब.नं. ६९४२,
काठमाडौं
फोन: ४२४०१३४, ४२४२३०२,
४२२८३८०
फ्याक्स: ४२२२९२०

नेशनल फाइनेन्स लि.
National Finance Ltd

(बित्तिय संस्था)

नेपालभाषाया आधुनिक कविता व पूर्ण वैद्यजुया 'चिकुलाया न्हि - ई व बन्हांचा'

प्रो. प्रेमशान्ति तुलाधर

साहित्यया विविध विधामध्ये छगू अतिकं पुलांगु विधा काव्य खः । लयात्मकता/ध्वन्यात्मकताया नापं कल्पनाया समायोजन हे काव्यया गुण खः । नेपालभाषा साहित्यया इतिहासय् काव्य विधाया विकास आपालं पुलांगु खयानं थौं विश्व साहित्यय् खनेदुगु टी.एस. इलियट, इजरा पाउण्डपिसं न्ह्याकूगु कथंया आधुनिक कविताया शुरुवात कवि पूर्णबहादुर वैद्यजुया 'सरासु' कविता संग्रह निसें अर्थात् ने.सं. १०८४ निसें जुल धकाः माने यानातःगु दु । खयत ला थौं 'आधुनिक' जक मखु उत्तर आधुनिकवादया नामय् अनेक कथंया कविता पिदने धुंकल तर अथे खःसां धन आधुनिक कविताया कसिइ पूर्ण वैद्यजुया चर्चित कविता 'चिकुलाया न्हि - ई व बन्हांचा'यात लनेगु जुइ ।

पाश्चात्य साहित्यय् 'टी.एस. इलियट', 'इजरा पाउण्ड'पिसं न्ह्याकूगु आधुनिक कविताया प्रवाह नेपालभाषा साहित्यय् दुहांवःबलय् संयोगवश ध्वया नाप नापं लुशुन, किमयल सुइ आदिपिसं साहित्यय् छ्यःगु प्रगतिवादी आन्दोलनया प्रभाव नं नेपालभाषाया कविपिंत लात । थथे जूगुया मू कारण छखे देशय् २००७ सालया क्रान्ति लिपाया खुल्ला वातावरण खःसा मेखेर अंग्रेजी शिक्षाया प्रचार प्रसार नं खः । थुकथं आधुनिक कविता प्रवाह तथा प्रगतिवादी प्रवाह निगू अलग्ग अलग्ग थासं विकास जूगु, निगू अलग्ग हे विषयया खयानं नेपालभाषाया काव्यय् प्रगतिवादी प्रवाह नं नेपालभाषाया आधुनिक कविताया विशेषता थें जूवन । थथे जूगुया कारण अप्वः थें आधुनिक कविपिं प्रगतिशील विचारधारायापिं जूगुलिं नं खः । थथे पाश्चात्य साहित्यय् पिदंगु आधुनिक कविताया नापं प्रगतिवादी प्रवाह नितांयात नाप नापं आत्मसात यानादीम्ह छम्ह कवि पूर्ण वैद्य नं खः । वय्कःया 'सरासु' (ने.सं. १०८४), 'लः लः खः' (ने.सं. ११११) आदि काव्य थुकिया दसु खः । वय्कःया 'सरासु' कविता संग्रहलं नेपालभाषाया

काव्यय् छगू न्हूगु आयाम, न्हूगु मोड न्हाकूगु दुसा, 'लः लः खः' कविता संग्रह अझ छतं थहां वनाः नेपालभाषाया काव्ययात अझ अप्वः परिस्कृत, परिमार्जित यानाब्यूगु दु। वय्कःया काव्यय् खनेदुगु समसामयिकता बोध, सामाजिक मूल्य चेतना, पुलांप्रति अनास्था, वर्तमानप्रति असन्तोष, भविष्यप्रति सतर्कता, न्हूगु मूल्य मान्यता स्थापना यायेगु कुतः, न्हून्हूगु उपमा, बिम्ब चित्रया प्रयोग, गद्यात्मक शैली नेपालभाषाया काव्यय् वःगु आधुनिकताया बोध याकूगु दुसा, थौंया शोषित पीडित जनताया यथास्थितिया चित्रण जक मखु जनताया संघर्षप्रतिया विश्वासं नेपालभाषाया काव्यय् वःगु प्रगतिवादी प्रवाहयात अझ मजबूत यानाब्यूगु दु। थज्यागु हे प्रवाह प्रवृत्ति स्पष्ट रूपं प्रतिबिम्बित जूगु वय्कःया छपु चर्चित कविता चिकुला न्हि - ई व बहांचा नं खः।

सम्प्रेषणया तीक्ष्णता तिर्रता थौंया आधुनिक कविपिनिगु मू कुतः जूगु दु। थुकिया नितिं थौंया कविपिसं न्हू कथंया शैली न्हून्हूगु अभिव्यक्ति प्रतिकयात छ्यलेगु याःगु दु। थ्वहे कथं थौंया कविपिसं छन्द, मात्रा, लय, स्वर आदि शास्त्रीय नियमं चीकाः कविता च्वयेगु मयासे, भाव अकुण्ठित रूपं पितबिद्वित गद्य शैलीयात छ्यःगु दुसा प्रभावोत्पादक सम्प्रेषणया नितिं तप्यंक अभिव्यक्ति बिद्वगु मयासे प्रतिक, चित्र, उपमा, बिम्ब, विरोधाभास आदिया माध्यमं भावाभिव्यक्ति बिद्वगु याःगु दु। थज्यागु उपमा प्रतिकत नितान्त वैयक्तिक व मौलिक जूगु दु। साहित्यिक ख्यलय् ज्यले धुंक्कूगु मजुसे सम्बन्धित क्षणय्, सम्बन्धित वातावरणय् थम्हं खंगु, अनुभव जूगुयात थौंया कविपिसं बिम्ब, प्रतिक, उपमाया रूपय् छ्यःगु दु। थज्यागु उपमा बिम्बया क्षेत्र धर्म, पुराण आदिनिसं विश्व ब्रम्हाण्ड तकं थ्यंगु दु। थ्व हे कथं पूर्ण वैद्यजुया थ्व चिकुलाया न्हि - ई व बहांचा कविताय् नं कविं थःगु भाव अभिव्यक्त यायेत

परम्परागत छन्दबद्ध पद्यात्मक शैली मखु गद्यात्मक शैली छ्यलादीगु दु। अथे हे थ्व कविताया भावाभिव्यक्ति नं तप्यंगु मजुसे बिम्वात्मक, प्रतिकात्मक रूपं जूगु दु। कविं थःगु सांस्कृतिक जीवन पाखें हे बिम्ब, चित्रत त्यासु कयाः भाव सम्प्रेसन यानादीगु दु। वैद्यजुं छ्यलादीगु बिम्ब, चित्रत अप्वः थें थःगु जातीय सांस्कृतिक जीवन पाखें हे जुइगुलिं थुइकेत उलि क्लिष्ट उलि जटिल मजू। थ्व चिकुलाया न्हि - ई व बहांचा कविताय् कवि वैद्यजुं चिकुलाबलय् निभालय् च्वनाः बहां ननं न्हिछ्यायेगु भ्नीगु जीवन पद्दतिया छगू भलकयात बिम्ब कथं छ्यलाः थौंया ई थौंया परिवेशया यथास्थितियात ब्वयादीगु दु। अले निभालय् च्वनाः बहां नःम्हेस्यां बहांया स्वाद कथं क्यनीगु ख्वाःया ऊन प्रतिक्रियायात थौं भ्नीसं खनाच्वनागु विषमतामूलक समाजया प्रतिबिम्बया रूपय् क्यनादीगु दु।

नेपालभाषाय् आधुनिक कविताया आन्दोलन केवल साहित्यिक आन्दोलन जक मजुसे वैचारिक आन्दोलन नं खः। आधुनिक कविपिसं पुलांगु काव्यशिल्प, शैलीप्रति जक अनास्था व्वःगु मखु, अमिगु अनास्था पुलांगु मान्यता, पुलांगु संस्कारप्रति नं खः गुकिं यानाः भ्नीगु विकासया गतियात अवरोध यानातल। अथे हे थौंया काव्यधारा दुने छखे पुलांगु मूल्य मान्यताप्रति तच्चःगु अनास्था अविश्वासया सः तायेदुसा थौंया मूल्य मान्यता मनू मनू जुयाः म्वाये मफइगु थौंया सामाजिक विसंगति, विकृति, विवशता, वाध्यताप्रति नं थौंया कविपिसं उतिकं हे असन्तोष विद्रोहया सः प्वंकाच्वंगु दु। तर अथे खःसां नं थौंया बहुसंख्यक आधुनिक कविपिं कन्हय् वइगु भविष्यप्रति धाःसा निरुत्साहित जुयाः ल्हाः प्वःचिनाच्वंगु मदु। समानता, स्वतन्त्रता, न्याय सम्मुनत समाजया स्थापना हे थौंया आधुनिक कविपिनिगु मू चाहना खः। थुकथं थौंया आधुनिक कविपिं न्हूगु मूल्य व मान्यता स्थापनाया

निंतिं न्हूगु अस्तित्वबोधया निंतिं संघर्षरत संकल्परत जूगु दु ।

थ्व हे कथं चिकुलाया न्हि - ई व बह्वांचा कविता शिल्पगत रूपं जक मखु वैचारिक रूपं नं परम्परागत कवितालिसे उलि हे पाःगु दु । दकल्य न्हापां ला 'निभाल्य म्ह पानाः बह्वां नयाः आलस्यपूर्ण, अनुत्पादक, अनुपयोगी रूपं न्हि छ्यायेगु भीगु परम्परागत जीवन पद्धतिप्रति हे छगू उपहास खः तीक्ष्ण व्यंग्य खः- थ्व 'चिकुलाया न्हि - ई व बह्वांचा' कविता । थौं विश्वया मनूत गनं गन थ्यने थुंकल, ईनाप व्वां ववं हे लिमलाःगु इलय् भीथाय्या मनूत निभाल्य म्ह पापां बह्वां प्वप्वं नयाच्वने लाः धकाः ध्याचू नकेगु ज्या थ्व कवितां याःगु दु । नापं-

गुलिसितं खाइक्क क्वः थ्व

गुलिसितं ध्वगि, फाकु

गुलिसितं धाःसा भ्रंभ्रं माकु

पानातःगु छपाः हे न्हिया सहभागिताय्

छगू हे शहरया मनूतय्

x x x

छगू हे ई थपाय्चो बू-मबू, साः मसाः गय् जुल ?

सुनां गज्यागु संस्कारे सिया हःगु थ्व ई ?

वहे बह्वां वहे भाजनय् सियातःगु खःसां फुक्कं बह्वां उथें मजू । गुलिसितं बह्वां खाइक्क क्वःगु लाःसा गुलिसितं माकुक्क भ्रंभ्रं वंगु लाः, अथे हे गुलिसितं फाकुगु । गथे छगू हे बह्वां छगः हे भाजनय् सियातःगु खःसां बह्वांया स्वाद उथें मजू, अथे हे थौंया मनूतय् अवस्था नं वहे समाज, वहे लकसय् ब्वलनाः नं उथें मजू । गुलिस्थां जीवन ऐस आरामपूर्वक हनेदु धाःसा गुलिस्थां दुःखै दुःखं जाःगु दु, गुलिस्थां तयेथाय् मदुसा गुलिस्थां नयेत मदु । अले कविं थथे छाय् जुल ले ? धकाः न्हासः तयादी-

गुलिसिनं धाइ

मिहगया पुसा हे उन्नत मजू

ई पियेगु थनया चा व लः फय् हे मिले मजू

व ब्वलनिगु संस्कार हे स्यं

आदि, इत्यादि (पृ. १४०)

थुकथं गुलिस्थां थौंया विषमतापूर्ण विसंगतिपूर्ण जीवनया मू कारण भीगु परम्परागत संस्कारयात बीगु याःसा गुलिस्थां थौंया बकुलागु सामाजिक व्यवस्था थौंया लकसयात बीगु याःगु दु । अथे हे थौं परिवर्तन माः लाकि म्वाः धैगु खँय् नं थन अन्तरद्वन्द्व दु । थुकिं हे थन ल्वापु पिदनाच्वंगु दु ।

ई प्वला ननं ख्वाःया मूड पाः

इमि लय् व तंया डिग्री पाः

ईया सवाःया खँ न्हिथन कि हे

ल्वापु दनिगु हे उकिं

थ्वयात हिले माः म्वाःया खँय् (पृ. १३९)

थुकथं कविं थौंया द्वन्द्वया मू कारण नं ब्वयादीगु दु । सुनां थौं सुखभोग याये खन वया निंतिं थन परिवर्तनया आवश्यकता मदु, यथास्थिति हे कायम यानातय्गुली अपिं तल्लीन जुयाच्वंगु दु । मेपिं गुम्हेसिगु जीवन खाय्गु, क्वःगु बह्वांया स्वाद थें जुयाच्वन, अमिगु निंतिं परिवर्तन, क्रान्ति अत्यन्त आवश्यक जूगु दु । उकिं थौं समाजय् ब्वलनाच्वंगु द्वन्द्वया मू कारण दुपिं व मदुपिनिगु दथुइया द्वन्द्व खः । समानता सहअस्तित्वया निंतिं जूगु द्वन्द्व खः । गांस बास कपास मनूया जीवनया न्यूनतम आवश्यकता खः । मनूतय्सं थःपिनिगु जीवन न्हाइपुक सुथांलाक न्हाकेत कमसे कम अमिगु न्यूनतम आवश्यकता जूसां पूवनेमाः तर पूवंगु मदु । अथे खःसां हाटबजारय् सामान काये मखनी भनं ल्हाःतय् वक्व कायेगु याइथें थन नं मनू जिन्दगी हनेगु नामय् न्हाथें ज्यःगु विसंगति सहयानाः नं म्वाःनाच्वन, सासः ल्हाःनाच्वन । तर कवि वैद्यजुं थ्व चुपचाप दुने नं विद्रोह, क्रान्ति हा कयाच्वंगु खंकादी, थज्यागु स्थिति न्हाबलें जुयाच्वनी मखु धकाः कनादी ।

तर, ई चुपचाप
 प्रत्येक जीवनं तिकिनना च्वन
 प्रत्येक बस्तीं बा: वयाच्वन
 चुपचाप ... चुपचाप
 ख:ला, विरोध दु चुपचाप दुने नं तन्न तन्न ...
 अथे नं तज्याय् मफुतलेया

छगू मौन थुनां ह्याइ युग दुने दुने
 जिगु सुथ-बहनिया सिथ सिथं

ख:; धन मनूत विवश वाध्य जुया: यान्त्रिक
 जीवन हनाच्वन, म्वायेगु जिजिविषा अमिसं त्व:ते मफु ।
 गुलिस्या जीवन च्या:गु इता: थें जल्ल ल थी, गुलिस्या
 जीवन तिरतिर मिना: कुं जक वया: फुइ । तर फुककस्यां
 चुपचाप थें च्वंक जीवन हनाच्वंगु दु, ई छ्यानाच्वंगु दु
 थें च्वंसां, थ्व चुपचाप दुने नं विरोध मुनाच्वंगु दु,
 विद्रोह सुलाच्वंगु दु, परिवर्तन पियाच्वंगु दु । थ्व
 चुपचाप, सुनसान छगू स्थिति मव:तले जक ख:; विद्रोहया
 निंतिं मा:गु वातावरण पूमवंतले जक ख: । छन्हु थ्व
 मौनता थुना: नं धन विद्रोह जुइ, क्रान्ति न्हाइ, परिवर्तन
 अवश्य वइ । थ्व थथ्या: क्वथ्या: माथं वंकीगु ह्वापा:
 धन अवश्यंभावी ख: । थुकथं कवि वैद्यं गन सामाजिक
 असमानता, वर्गीय शोषण, आर्थिक विषमतां थाय्
 कयाच्वनी अन छुं मजू थें च्वंसां छन्हु विद्रोह अवश्य
 जुइ धया: मार्क्सया द्वन्द्वात्मक भौतिकवादाया
 अवधारणायात व्वयेगु ज्या यानादीगु दु । शोषित पीडित
 वर्गया पं लिना: अमिगु यथास्थिति व्वयेगु जक मखु
 अमिसं याइगु संघर्ष हे धन सकारात्मक परिवर्तन हइ
 धैगु थ:गु विश्वास नं प्वंकादीगु दु । उकिं थ्व चिकुलाया
 न्हि - ई व बहांचा छपु प्रगतिवादी कविता नं ख: ।
 थौया कवितां हृदय पक्षयात स्वया: नं बुद्धि पक्षयात
 अप्व: थीगु या:गु दु धैगु खँ थ्व चिकुलाया न्हि - ई व
 बहांचा कवितां क्यनाव्यूगु दु ।

थौया नेपालभाषाया आधुनिक कविपिनिगु निंतिं

धर्म, मतिना, प्रकृति, विरह, वेदना आदि थें ज्य:गु विषय
 बासि जुइधुंकल । थौया सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक
 विसंगति, विकृतिं ब्वलंकूगु समस्यात हे आधुनिक
 कविपिनिगु कविताया मू विषयभूमि जूगु दु । यद्यपि
 छम्ह कविं कविताय् छ्वलीगु शब्द मेम्ह कवि नाप
 पा:गु दुसां कविताया मू भाव छगू जूगु दु । थ्व हे कथं
 गुलिं गुलिं कविपिसं थौया मनू मनू जुया: म्वाये मखंगु
 इमिगु अस्तित्व न्हियान्हिथं हास जुयावंगुप्रति आक्रोस
 बाध्यतायात कविताया विषयभूमि कथं नालेगु या:गु
 दुसा गुलि गुलिस्यां सामाजिक विषमता, आर्थिक शोषण,
 वर्ग संघर्षयात कविताया भावभूमि या:गु दु । थ्व हे
 कथं पूर्ण वैद्यजुया थ्व चिकुलाया न्हि - ई व बहांचा
 कविताया विषयभूमि नं थौया समाजया यथार्थबोध ख:;
 थौ धन विद्यमान जुयाच्वंगु असमानता उदबोधन ख: ।
 चिकुलां निभा: पाना: बहां नयेगुयात हे बिम्ब कथं कया:
 वहे दे, वहे समाजयापिं मनूत खया नं अमिगु अवस्था
 छगू हे मजू अमिगु अस्तित्व छथी हे मजू, थुकिया कारण
 आर्थिक शोषण ख: । थज्यागु हे शोषणं धन वर्ग संघर्ष
 जुइकी धैगु खँ हे थ्व कविताया मू आसय ख:; मू विषय
 ख: । कन्हय्या भविष्यय् छुं दुर्घटना मजुइकेत थौं हे
 भी सतर्क जुइमा:गु सामाजिक संरचनाय् परिवर्तन
 हयेमा:गु ह्वापा: हयेमा:गु थ्व कविताया मू आशय ख: ।
 थुकथं थ्व चिकुलाया न्हि - ई व बहांचा
 कविताय् कवि पूर्ण वैद्य बिम्बात्मक रूपं थ:गु हे निजी
 उपमा, प्रतिकत, चित्रत छ्वला: गद्य शैली स्याचुक
 क्वात्तुक भावाभिव्यक्ति बीम्ह आधुनिक कवि,
 राजनैतिक रूपं थौया समस्यायात वालीम्ह राजनैतिक
 कवि, अफ पुलांप्रति अनास्था, अस्वीकृत, वर्तमानप्रति
 असन्तोष प्वंकीम्ह अले शोषित पीडित जनताया पं
 लिना: अन्याय अत्या: चरम सीमाय् थ्यन कि अन विद्रोह
 जुइ, सकारात्मक परिवर्तन वइ धैगुलि विश्वास याइम्ह
 छम्ह प्रगतिवादी कवि कथं पिदनादीगु दु । थ्व कविताय्

केवल शोषित पीडित जनताया यथास्थिति जक न्हाव्वयेगु मखु, अमिगु संघर्षप्रति आशावादी, अमिगु विजयप्रति "गन थ्व बाँया भविष्य जाया वनाच्चन" धका: सुनिश्चितता तर्क क्यनातःगुलिं नेपालभाषाय् प्रगतिवादी साहित्यया ख्यलय् वैद्यजुया थ्व चिकुलाया न्हि - ई व बहांचा छपु नमूना जुयाव्युगु दु । संघर्ष, विद्रोह, क्रान्ति आदि विषयस कविं छगू निश्चित सिद्धान्त थ्व कविताय् ज्वना; समाज व देशया तत्कालीन यथास्थितियात ब्वया: शोषित पीडित जनताया हितया पक्षय् क्रान्तिकारी परिवर्तनया निितिं चेतना थनेगु नापं अमिगु विजयप्रति आशावादी जूगुलिं छम्ह प्रवुद्ध कविं ब्यंके माःगु समाज व राष्ट्रप्रतिया उत्तरदायित्व ब्यंकेगुली कवि वैद्यजु सफल

जुयादीगु दु । अथे हे थ्व कविताय् खनेदुगु हार्दिकता व बौद्धिकताया समायोजनं थौंया भीगु आधुनिक कविता मानसिक तृप्ति जक मखु बौद्धिक खुराक नं चूलाकाबीगु ज्वलं खः धका: थुइका बीगुलि नं वैद्यजु थ्व कविताय् उलि हे सफल जुयादीगु दु । थज्याम्ह कवि वैद्यजुया च्वसा निरन्तर रूपं न्ह्यानांच्वनेमा, नेपालभाषा साहित्यं थःगु छ्थों मेपिनिगु साहित्यया न्ह्याःने धस्वाके फयेमा, नां तये फयेमा । थ्वहे नेपालभाषा-भाषीपिनिगु वय्कःयात इनाप खः, थ्वहे वय्कःयात भिंतुना नं । सुभाय् !

□□

ज्ञानेश्वर, यें ।

म्ये

मत्तकृष्ण 'साकार'

वसन्तया चञ्चल स्वां

चुलिजाया वैसय् नं

ह्वये मफु प्रिय जि

सुसाकुसा मदया, प्रिय जि ह्वये मफु ...

सिमाय् च्वंम्ह भंगःचां

छु म्ये हालाच्वंगु थें

थुइके मफु प्रिय जिं

थ्व जिगु नुगलं, प्रिय जिं थुइके मफु ...

साउनया खुसिबालं

चुइका यन इच्छा दक्वं

पने मफु प्रिय जिं

छुं हे यानाः नं, प्रिय जिं पने मफु ...

गन वन, गुथाय् वन

छु जुल जिगु मन

लुइके मफु प्रिय जिं

छुं हे निदान, प्रिय जिं लुइके मफु ...

□□

दलू, यें

प्लाष्टिकया थलबलय्

छगू जक सकसितं यःगु

जित नं यः

मौलिकता

भीगु संस्कृतिइ थीथी मौलिक स्वांया विशेषता

ईश्वरमान सिन्या

भीगु संस्कृतिइ थीथी रंगिचङ्गि स्वांया आपलं आपा गुणं सम्पन्न भूमिका दया वयाच्वंगु खँ स्वभाविक हे खः धायेमाः । थ्व स्वतन्त्र राष्ट्र नेपाः दे चिकिचाकूगु जूसा नं भीपिं प्रकृति व संस्कृति न्हापा न्हापांनिसें ला व लुसि थें हे सम्बन्ध स्वाना वयाच्वंगु खः । युगौ युगनिसें मानव व स्वांया दथुई क्वात्तुगु सम्बन्ध दया वयाच्वंगु खँ आपासिनं स्यूगु हे खँ खः ।

भीगु न्हापायागु संविधानय् किटान याना तःगु स्वांया नां लालीगुराँस खः । थ्व राष्ट्रया सम्पूर्ण पूर्व मेची निसें पश्चिम महाकाली थ्यंक थ्व राष्ट्रिय स्वांया नां कायेगु हे देशवासी फुक्क नेपाली व न्हयगु समुद्र पारया प्रवासी नेपाली त नं स्वाभिमानं गद्गद् व प्रफुल्ल जुयाः नुगपा चकंका च्वनेगु याइ ।

थ्व देशय् १७ त्रौं शताब्दी पाखे छम्ह प्रकाण्ड विद्वान्, अन्वेषक, अनुसन्धानकर्ता पुष्प रत्नाकर नांयागु छगू महिमामय हस्तलिखित ग्रन्थ सम्पादन याना भाःगु दु । व गौरवं सम्पन्न ग्रन्थय् असंख्य प्राचीन मौलिक थीथी स्वांयागु उपयोग व विशेष विवरणया वर्णन नं यानाः भीगु नेपाःया समाजयात नासो त्वःता भाःगु ग्रन्थ राष्ट्रिय अभिलेखालयया धलखय् दु । व ग्रन्थया सम्पादनकर्ता खः विद्वान् अमात्य नवमी सिं । वय्कःया धार्मिक ग्रन्थं वय्कः छम्ह प्रखर विद्वानय् ल्याः खायेमाः । वय्कः भाष्करेन्द्र मल्ल १७ औं शताब्दी पाखेयाम्ह मन्त्री नं खः ।

थ्व हिमाल अधिराज्य, हिमाल प्रदेश, पहाड, तराई, भित्री मधेश नापनापं न्यागु विकाशक्षेत्र, भिप्यंगू अञ्चल व न्हयन्यागू विकाश जिल्ला जिल्लाय् मौसम अनुसार सलंसः स्वांत ह्या वयाच्वंगु खँय् निगू मत मद्दु जुइमाः ।

भीसं मौसम अनुसार दछि यंकं विभिन्न रंगविरंगया नस्वाः वःगु स्वां व बांबांलाःगु स्वां नं अत्याख हे खना च्वनागु दु । भी शैव, वैष्णव, साक्त, बौद्ध

तथा सौर्य धर्मावलम्बीतयसं मन्दिर, शिवालय, देवालय, बौद्ध विहार, गुम्बा, मठ-मन्दिरय् श्रद्धापूर्वक अनेक नांया स्वां अक्षता फल मरिचरि तयाः पूजा अर्पण यायेगु छगू परम्परा धायेमाः ।

नेपालया समाजय् भीगु सभ्यताया प्रारम्भ इलं निसैं थीथी जात जातया स्वांया ताजि समय समयलय् ह्याच्वंगु रंगविरंगि स्वां, स्वांमाः मानव तथा देव देवताया स्मारक, मन्दिर, विहार व गुम्बाय् सुसज्जित याना वयाचवनागु खः । भीगु संस्कृतिइ अनेक स्वांयागु अनेक नखःचखः व नित्यपूजा, सप्ताह, सत्यनारायणया व लोकेश्वरया धलंदना श्रद्धापूर्वक अब्सं च्वनिगु इलय् द्वापवस्वां व सितु शंखय् तया अर्घ बियाः आराधना याना मनय् शान्त प्राप्त याइगु जुल ।

थन हस्तसिद्ध कविराज, वैद्यतयसं स्वांयागु माध्यमं वनया वासः उत्पादन याना सयौं स्वदेशया जडिबुटि पाखें असंख्य मात्राय् जनसेवा यायेगु याना वयाच्वंगु खनेदु । थ्व चलन भीगु समाजय् आःतक निरन्तरता बियाच्वंगु खनेदु । थ्व राष्ट्रय् भीगु मौलिक जडिबुटिया पाखें मानव समाजं अपार लाभ कया वयाच्वंगु खँय् निगू मत मदयेमाः । चुरे महाभारत स्वदेया वन जङ्गलय् मानवया जीवनयात संजीवनी बिडगु स्वां, नं गथे कि धौस्वां, चस्वां, पलेस्वां गुरुजु सत्व लिकाइगु जडिबुटिपाखें गुलिखे प्राणीयात स्वास्थ्य लाभ यायेत प्रेरणा बिया वयाच्वंगु दु ।

थ्व देशय् उपलब्ध जुइगु असंख्य सुगन्धित स्वांया ताजिमध्ये छुं सिद्धहस्त हसना, कपूस्वां, पारिजात आदि दे यंक यक्व उखे थुखे अपुक कायदुगु रंगीविरंगी थीथी स्वां अल्याख हे दु । अथे हे वन जङ्गलय् काय् दुगु अति भनं बांलासे च्वंगु लुचक स्वां, अर्किडया ताजि नं यक्व यक्व हे दुगु खँ आपासिनं स्यूगु दु । भीगु देया अपार वनस्पति सुनाखरि, आदि स्वांयागु भण्डार गाक्कं दु । थन प्राकृतिक बांबांलाःगु स्वांया अन्वेषण व

अनुसन्धानकर्तातयसं थःगु हे किसिमं योगदान याना भ्नायाच्वं पिं सकल धन्यवादया पात्रत धायेमाः ताया ।

भी देया आपालं स्वांयागु ताजिमध्ये न्हयन्हय्गू न्हय्च्यागू ति थन दु । स्वांया नां न्ह्यव्वयाचवना-

- १) लालिगुरांस विभिन्न ताजि
- २) गुरांस पुष्प
- ३) चमेली पुष्प
- ४) जी स्वां पुष्प
- ५) अगस्ति पुष्प
- ६) पलेस्वं
- ७) कपू स्वां
- ८) पालिजा स्वां
- ९) वचुगु नीलकमल पुष्प
- १०) तकु स्वां
- ११) ग्वय् स्वां
- १२) ग्वय् स्वां तुयुगु
- १३) चुहा स्वां
- १४) रुखकमल स्वां
- १५) गुणकेशरी स्वां
- १६) हसना स्वां
- १७) असर्फि स्वां
- १८) करवीर स्वां
- १९) तुइगु स्वां
- २०) लवं जिपव स्वां
- २१) गोदावरी स्वां
- २२) गोदावरी पंचरंगी स्वां
- २३) केतकि स्वां
- २४) चः स्वां
- २५) मोति भुप्पा स्वां
- २६) केउचा स्वां
- २७) खेंपि स्वां
- २८) धतुर स्वां

२९) धतुर स्वां ३/४ ताजि

३०) सचिका स्वां ह्याउँगु

३१) सचिका स्वां प्याजिरंग

३२) कछे स्वां

३३) ज्ञान थकू स्वां

३४) गं स्वां

३५) ककिचा स्वां

३६) लाहुरे स्वां ३/४ ताजि

३७) राम कली स्वां

३८) कृष्ण कली स्वां

३९) सिनाय स्वां

४०) अब्राख स्वां

४१) लाजवन्ती स्वां

४२) लवं स्वां

४३) हंसराज स्वां

४४) बेली पुष्प

४५) मू स्वां

४६) कनक चम्पा स्वां

४७) यल व्व स्वां

४८) पिताम्बर स्वां

४९) लापचा स्वां

५०) ग्वंग चुली स्वां

५१) हयचापालि स्वां

५२) सूर्यमुखि स्वां

५३) तगरु पुष्प

५४) लुँचक स्वां

५५) दमन पुष्प

५६) अर्क पुष्प

५७) सती रुदिलो पुष्प

५८) नागकेशर पुष्प

५९) कुण्डिका पुष्प

६०) ब्रक पुष्प

६१) चितु पुष्प

६२) देव पुष्प

६३) अपराजिता

६४) गुलाफ स्वां दर्जनौ रंगिचङ्गि दु

६५) द्रोण पुष्प

६६) लालपाते ह्याउँगु व म्हासुगु

६७) तंग राज स्वां

६८) भृग राज स्वां

६९) भों स्वां

७०) तुल्सि

७१) ब्यांचा स्वां

७२) बौ स्वां

७३) सितु; वांगु व तुयुगु

७४) आ भर्ति स्वां

७५) क्वय् गथि स्वां

७६) सिनाज्या स्वां

७७) अपा मार्ग (दतिवन)

७८) आंक पुष्प

भी आराध्ये द्यो श्री पशुपतिनाथ यात यःगु पुष्प
व पुष्प रत्नाकर हस्तलिखित ग्रन्थय् न्हाव्वयातःकथं
थन न्हाथना प्रस्तुत यानाचवना ।

(क) आषाढ लाय् कृष्ण पक्ष चतुर्दशी खुनु
कुण्डिका पुष्प शिवयात छात धाःसा
ब्रम्हलोक पुला वना परंपदय् थ्यनि ।

(ख) श्रावण लाय् करवीर पुष्पं शिवयात पूजा
यात धाःसा द्विछिम्ह सा दान याःगु फल
प्राप्त जुइ ।

(ग) भाद्र लाय् अपा मार्ग (दतिवन) शिवयात
पूजा यात धायगु हंसध्वजयुक्त विमान
वया उत्तम लोकय् थ्यनि ।

(घ) आश्विन लाय् आँक पुष्प शिवयात पूजा
याइबलय् मयूर ध्वजयुक्त विमान गया

- परमपद प्राप्त जुइ ।
- (ड) कार्तिक लाय् शिवयात जी स्वां नयाः पूजा यात धाःसा शिवजीयागु प्रतक्ष दर्शन याये खनी ।
- (च) मंसिर लाय् बुक पुष्प शिवयात पूजा यात धाःसा शिवजी नापं चवने दइ ।
- (छ) पौष लाय् धतुरो व स्वां छाया पूजा यात धाःसा परंपदय् थ्यनि ।
- (ज) माघ लाय् चितु पुष्प तथाः शिवजीयात पूजा यात धाःसा निभाः त्वय्त्यंगु सूर्यचन्द्रयुक्त विमानय् चवना परमपदय् थ्यनि ।
- (झ) फाल्गुण लाय् द्रोण पुष्प तथाः शिवायात पूजा यात धाःसा इन्द्रयागु बच्छ आशन काये फइ ।
- (ञ) चैत महिनाय् देव पुष्प शिवयात पूजा यात धाःसा पुण्य लाइ ।

(ट) बैशाख महिनाय् भण्डार पुष्प तथा शिवयात पूजा यात धाःसा अश्वमेध यज्ञ यानागु तुल्य फल पावय् जुइ ।

(ठ) ज्येष्ठ महिनाय् पलेस्वां तथा शिवजीयात पूजा यातकि उत्तम गति लाइ ।

ध्व तथ्य त भीगु राष्ट्रिय अभिलेखालय संग्रहित 'पुष्प रत्नाकर' ग्रन्थकार नवमी सिंह हरताल भोतय् देवनागरि लिपिया ग्रन्थ संख्या ५९० (न्यास व गुइ) अस्त पतलान्त पूर्ण ।

अद्वैद देवीऽपि चित कृति

वेयो थितोऽपि प्रभवं तय वास्तुम् ।

गिणाय वाधयम तिम लंम हस्ते

पायाद पाया ज्जगदीश्वराख्यम् ॥

भास्करेन्द्र महीपाले तवे राज्यं प्रशासति ।

प्रणाम्यं देवता मिष्टं गुरु त ज्ञानकारकम् ।

विचार्य विदुयै स्मार्द्ध मतसंकल्प सिद्धये ।

करोति नवमी सिंहः पुष्प रत्नाकरः शुभम् ॥

न्हूदँ ११२८ या मितुना

नेपाल साहित्यया ऐतिहासिक दस्तावेज

'शारदा'

पारखे नेपाल भाषाया न्हापांजु देखा पिथना

नेपाल साहित्यय् तना ब्युगु योगदानया उर्जायात निरन्तरता बिइ फयेमा ।

See Better, Look Better

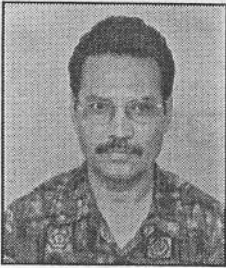
Kantipath (Opp. Mandala Book Point)
Kathmandu, Nepal, Tel: 977-1-4250224

निर्मल तुलाधर

6/6 vision is your normal vision.

चिनाखँ

बेवारिस प्वः छप्वः

श्रीराम श्रेष्ठ

सुथः जुइमलाक सुथय्

प्वः छप्वः

वांछ्वयातःगु दु - बेवारिस !

थौं जिगु शहरया मूसतके

शंकास्पद !

शायद आकर्षक उकें हे

× × ×

थुगु प्वः छप्वलं

कायल याइगु जुल

- आः जितः ।

मस्वसे नं च्वने मफु

स्वये नं मफुगु स्थिति गज्यागु थ्व !

न्हागुनं खयफु थुगु प्वः

थौं वांछ्वयातःगु थ्व

× × ×

खयफु,

अपहरण याना छमह मचाया

क्षतविक्षत लास जकं स्वथनातःगु !

खयफु,

तस्करीतय्या लागू पदार्थ वा

थीथी धन्दाया प्वः हथासं जकं कुतुवंगु !

खयफु, जिगु शहर/सभ्यताया

फोहर चिप, कसिंगर जकं मुना वांछ्वयाब्यूगु !

खयफु, भ्रष्टाचार, कमिशनया उपहार प्वः

भयातुया जकं त्वःफ्यूगु !

खयफु, भाषण, चुनाव व छु छु धाःगु सभा

रद्द जुयाः जकं छद्मों पोस्टर-पम्पलेट वाय्हःगु !

खयफु, संविधानया भवलय् मथ्यापिं (समावेश मजूपिं)

तैनाथ खंग्वःतयगु तंप्वः जकं

छद्मों पिने लानाच्वंगु !

भवास्स ! थये नं मति वैच्वन-

गनं जिगु तनाच्वंगु

कविताया पाण्डुलिपि पं ला मखु ?

– थुगु प्वः थन वांछ्वयातःगु !

× × ×

“आतंकवादीया बेवारिस बम जुइफु”

ताय्दैच्वन प्रहरितय्या सः

माईकपुया हाला वैच्वंगु ।

बम डिफ्यूज यायेगु त्वहःलय्

सतक दुछिं ग्वय धुंकल-गल्लाक कफ्यु

आ, थन ।

अप्रेसन कक्ष पिने पियाच्वंम्ह

कुरुवा थौं जि

शहरं पिने दने न्हाय्पं तिंस्वाका च्वना

– छुं ताय्दैगु भनं,

धायें, छुकिया प्वः जुइ थ्व ?

सुइत न्यनेकने यासा

सिकेफै थ्व : ?

आतंकया बम प्वः हे खैला थ्व ?

× × ×

कवि (स्रस्ता) पासापिंके

न्यने धाःसा

कवितय्त ला

दकसिबे न्हापां

गतां ज्वनाः

पितिना हये धुंकल खनि

कफ्यु तये न्हाः हे

थुगु थासं

कफ्युया उजं ब्यूपिसं ।

□□

न्हूदँ ११२८ या भित्तुना

छें ःःःः धाईगु हे न्हाय्कनं स्वः

ने.सं. ११२८ निसें ४२ दँ पुलांगु

स्वनिगःया छगुया छगु जक न्हाय्कं पसः

भिंगु-बाँलागु व दंगु तःताजि न्हाय्कँ जिमिथाय् दु ।

महाबौद्ध ग्लास हाउस

१०/५१७ असन, महाबौद्ध, यें

फोन नं. ४२२३९६३, E-mail: srtuladhar@hotmail.com

इतिहास

दृच्छि-दत्या न्ह्यःतक राजमानसिंह चित्रकारया नां गनं न्ह्यथनाच्चंगु खनेमदु। सुनानं न्यंगु तक नं खैमखु जुइ। वि.सं २०३४ पुष ११-१२ निन्हु तक तत्कालीन नेपाल राजकीय प्रज्ञाप्रतिष्ठानं ग्वसाः ग्वःगु छगू गोष्ठिइ स्व. नारायणबहादुर सिंहं न्ह्यव्वःगु 'नेपाल र आधुनिक कला' नांया ज्यापतिइ उगु ईया राष्ट्रिय संग्रहालय (म्युजियम)य् थीथी भंगतय् थीथी बानापं च्वयातःगु पीनिपाः (४२) किपात भवःलिक सुथांलाक ब्वयातःगु खनाः सु विदेशीं च्वयातःगु जुइ धकाः स्वस्वं वंबलय् छपाः किपाय् ध्वाथुइकथं बांलाक 'राजमानसिंह चित्रकार' च्वयातःगु लुइकूगुलिं सायद ध्व फुक्क भंगःतय्गु किपा (चित्र) राजमानसिंह चित्रकारं च्वयातःगु जुइमाः धकाः बिचाः यानादिल।

राजमानसिंहया कलायात्रा (सन् १७६१-१८६५)

मदन चित्रकार

दुर्भाग्यया खँ, नेपाली कला इतिहासय् थज्यागु ऐतिहासिक कृतित मालास्वयेगु ज्याय् नेपाःमित भ्याःहे संवेदनशील जूगु खनेमदु। कलाया ख्यलय् थज्यागु महत्वपूर्ण इतिहासयात वास्ता मयासे च्वंगुलिं भीत निराशा ब्वलनीगु स्वाभाविक खँ खः। कलाकार राजमानया खँय् सुनानं गुबलें गननं च्यूता तःगु न्यने-

खने मद्दु । तर थौकन्हय् अनुसन्धान यानाचवनादीपिं हरिहरराज जोशी व इन्दु जोशीजुपिसं चवयादीगु The first Pioneer Artist-Raj Man Singh Chitrakar नांया सफू पिदंसेलि छगू न्ह्यसः दनावल । 'राजमानसिंह चित्रकार' धैम्ह सु खः ? परिकल्पना न्ह्यागु न्यकें बाखंया नायक खः वा नेपाली कला ख्यःया न्ह्यलुवाः खः ? धात्थें धायेगु खःसा राजमानसिंह चित्रकारया कलाबारे सिइकेगु थुइकेगु थौं तक नं संयोगै संयोग चूलाना वयाचवंगु अजुचाइपुसे चवंगु न्ह्यैपुगु बाखं थें खः । कलाया न्ह्यलुवाः थ्व कलाकारया बारे न्ह्यव्वयादीपिं अनुसन्धानकर्ता निम्हं कला ख्यःयापिं मखु ।

आः धात्थें ला छगू

न्ह्यसः दनावइ- राजमानया कलायात्राया बाना गय्चवं ? वय्कःया कला यात्रां नेपाली कला इतिहासया वृत्तान्तं धार्थेया युगान्तकारी थाय् काःगु खः ला छकः वालास्वयेगु कुतः याये ।

लण्डनं पिदंगु सफूया स्रोतग्रन्थया लिधंसाय् पिकयादीगु सफूया अध्ययन यानास्वयेबलय् राजमानसिंह चित्रकारया कलायात्रा सन् १८२१/२२ स न्ह्यानाः १८५६/५७ तक मदिक न्ह्यानातुं चवंगु खनेदु । सन् १८२४-१८४३ (१९ दँ) तक यें, वयां लिपा दार्जीलिङपाखे वंगु खनेदु ।

सन् १८४३ स बेलायती राजदूत ब्रायन हड्सन (Brian Hodgson) ज्या कुर्थापाखें लिचिले धुंकाः व्यक्तिगत कथं दार्जीलिङय् चवंबलय् वय्कःया कलायात्राया लिपायागु ब्व (भाग) धायेमाः । राजनीतिक ईयात ब्वथला स्वयेबलय् नेपाल-अंग्रेज हता (युद्ध) सिधय्वं प्रधानमन्त्री (मुख्तियार) कथं भीमसेन थापा,

श्री ३ जङ्गबहादुरं कोटपर्व न्यायेकाः बेलायतं लिहां मबतलेया छुं ई न्ह्यः तक भीमसेन थापाया शासनकाल धकाः इतिहासय् खनेदु । नेपाःया कला इतिहासयात ब्वथला स्वयेबलय् उगु इलय् विशेष यानाः किपा चव्ये धैगु धार्मिक बिचालं गाक्कं क्वत्यलातःगुलिं खास यानाः

राजमानकृत दत्तात्रय मन्दिर भक्तपुर

आध्यात्मिक अलौकिक शक्तियात जक कःधाना थीथी बानाया किपात चवइगु खः । शैलीगत कथं स्वयेबलय् उबलय् विशेष कथं मुगल व राजस्थानीया छाप गाक्कं लानाचवंगु खनेदु ।

नेपाली चित्रकलाया ई कथं सामान्य किपाय् प्रारम्भिक उन (रङ्ग) व अःपुगु रेखाङ्कन पलेसा फयांफत्तले बांलाःगु अलंकारं दुग्ययेक वाला सूक्ष्म कार्यशैलीं चवयेगुपाखें कलाकार राजमानसिंहयात गाक्कं प्रभाव लाःगु दु । धायेगु खःसा परम्परानिसें धार्मिक किपा चवज्याय् लानाचवंगु प्रभावयात छखे तयाः पश्चिमी शैलीया प्राकृतिक यथार्थवादीया प्रभाव लाःगुया स्पष्ट चिं राजमानयां न्ह्यः सुं नं खनेमद्दु । थज्यागु परिदृश्य राजमानसिंह चित्रकारं मुख्यतया प्रकृतिमूलक किपायात विशेष ध्यान बियाः चित्रकलाया साधक जूगु खनेदु । थुकथंया साधनां अवश्यनं चित्रकला क्षेत्रय् न्हूगु लू (अध्याय) हःगु खः धकाः चर्चा मयासे मगाः ।

राजमानकृत चित्र

ब्रायन हड्सनयात अध्ययनयायेगु बखतय राजमानया कला पर्यायवाची खः । हड्सनया ल्याय्म्ह ई निसें स्वया यंकेबलय् पूर्वेली भाय् व संस्कृति नाप लकसं जाःगु विशेष स्वापू दु । उगु इलय् अप्वः यानाः संस्कृत, उर्दू, फारसी व बङ्गाली भाय्या प्रभाव गाकं लाः । अफ् अप्वः संस्कृत भाय्या प्रभावं क्वातुक थाय् कयाच्वंगु खनेदु । थ्व प्रभावयात पश्चिमी शैली नं तिबः बिइ कथं हड्सन भारतीय उपमहाद्वीपया ज्याख्यःयात ल्यायाहर्ह भारत दुहांवःगु खः । इष्टइण्डिया कम्पनीया ज्याकःमि जुयाः ताःई तक नेपालय् च्वनेगु वय्कःया छगू त्वहः जक खः धायेमाः ।

नेपाल-अंग्रेज हता (युद्ध) सिधय्वं सुगौली सन्धिं यैय् बेलायती नियोगय् च्वंगु खः । थ्वया नापनापं स्वास्थ्यया हुनिं यानाः भारतय् तच्चःगु गर्मि पाखें चिलाः हिमालया स्वच्छ-सिचुसेच्वंगु क्षेत्र यैय् हे च्वने कथंया ज्याकःमि जुयाच्वंगु नं छगू संयोग हे खः । इतिहासया भवलय् हड्सन १८३१ निसें नियोगया प्रमुखय् दुतिना १८४३ तक छम्ह महत्वपूर्णम्ह व्यक्ति जुयाः च्वने फुगु वय्कःया तःधंगु सफलता खः । राजनैतिक विषययात छ्वे तयाः वय्कःया मेगु व्यक्तित्वपाखे छक दुवाला स्वये । हड्सनया फुक्क ज्याखँय् गननं छथाय् न छथाय् राजमानसिंहया कलायात्राया खँ न्ह्यथनातःगु दइ ।

नेपालय् च्वनाः हड्सनं दकलय् हापां बौद्ध वास्तुकला नाप स्वापू दुगु थीथी बानाया चीभाः (चैत्य) या अनुसन्धान-अध्ययन याःगु खनेदु । वय्कःया अध्ययन-अनुसन्धानया ज्याया वर्णन यानाबिइगुलिइ राजमानसिंहया रेखाचित्रं जीवन्त (दृष्टान्त) यानाव्यूगु खनेदु ।

थज्याःगु किपात निद्वलं मयाक दु धकाः राजमानसिंह चित्रकारया बारे न्ह्यथनातःगु दु । थ्व किपात फुक्क मलूनिसां गुलिनं लूगु किपाया अध्ययन-अनुसन्धान यायेबलय् यें स्वनिगःया दुने थीथी धासय् च्वंगु थीथी बानाया चीभाः, बौद्ध विहारत प्राकृतिक अवस्थाय् गथे खः अथेहे तुं अध्ययन याये अपुइक रेखाङ्कन यानाः न्ह्यव्वयाबिइगु वय्कःया तःधंगु क्षमता अलय् योगदान नं खः । अफ् चीभाः बहाःबहीयात दुगय्येक अध्ययन याये फयेमा धैगु उद्देश्यं हवाइजहाजं फोटो कायेथें च्वय्-क्वय्या व्याक्क वस्तुस्थितियात कःघानाः अजूचाइपुगु शैली राजमानसिंहया चित्रय् विस्तृतं थाय् कयाच्वंगु खनेदु । थज्यागु शैलीयात Isometric view धायेगु प्रचलन दु । थ्व शैली पाय्छि थाय्यात जक गौण रूपं न्ह्यव्वयेगु जुइ ।

राजमानसिंह चित्रकारया कलायात्राय् मेगु विशेषता धैगु नेपालय् खनेदुपिं थीथी पशुपंछीया थीथी रेखा किपात खः । अध्ययनया ख्यलय् हड्सनं नेपाली जीव-जन्तुया नं अध्ययन याःगु दु धैगु राजमानया किपा च्वज्यां बांलाक ध्वाथुइका ब्यू । थज्यागु तःजिगु चित्रकला लःरंग (पानी रंग) समाः यानाः नेपाःया चित्रकलाया क्रमयात अवश्य नं सीसीथां (समृद्ध) याःगुयात गुबलें ल्वःमंके फैमखु । सन् १८४१ तक च्वय् न्ह्यथना कथंया अध्ययन यायेगु ज्याया स्यल्लागु तिबः खः ।

हड्सनयात नितान्त आवश्यक जू कथं जक राजमानयात प्रकृतिया सूक्ष्म क्ववाला मालास्वयेगु ज्या यायेवं भौतय् च्वकेगु ज्या याक्कुगु खः । थ्व खँ हड्सनं

थःपिसं हे च्वःगु पौलय् न्हाथनातःगु दु । थज्यागु सूक्ष्म कथं च्वयेगु ज्यायागु विषयवस्तुयात जक प्राकृतिक अवस्थाय् (पश्चिमेली कला सिद्धान्त कथं) चित्रण यायेगु जुइ । थुकि तापागु व सत्तिगु वा पाःगु (Perspective), प्रकाश, छाया (Play of Light shade) वस्तुइ वास्तविक कथं बांलाक न्हाव्वयेगुलिइ स्वंगू

राजमानकृत चित्र

कथंया प्रभाव (three dimensional effects) क्यनाबिइगु खः । थ्व ज्ञान व शिल्पता मदय्कं प्राकृतिक वस्तुयात यथार्थ स्थितिइ न्हाव्वये फैमखु । ब्रायन हड्सन नं मूलतः यथार्थवादी शैली आवश्यक वस्तुत याइगु खः । थ्वहे कारणं याना नं हड्सनं व्यक्तिगत कथं राजमानयात कला ख्यलय् पश्चिमेली शैली न्हापांगु त्वाथः गयेका नेपाःया पश्चिमेली शैलीया छम्ह सफलम्ह नेपाःया दकलय् न्हापांम्ह चित्रकार खः राजमान ।

राजमानसिंह चित्रकारया दकलय् लिपायागु तसकं महत्वपूर्णगु कलायात्रा दार्जीलिङ्ग च्वनादीबलय्या चित्रकलात खः । सन् १८५० या लिपायागु फुक्क किपात मानव संरचनाया कलायात्राय् विशेष यानाः नेपाःया पूर्वी पहाडी क्षेत्रया जाति-प्रजातिया तिसा-वसः (भेषभूषा), ख्वाः म्हाया आकृतियात प्राकृतिक अवस्थां खनेदुगु कथं गथे खः उकथं हे किपाय् लःरांगं जीवन्त यानाबिइफुगु दकलय् तःथंगु महत्वपूर्ण कलाया नमूना धकाः नाला कायेमाः । थ्व कला सन् १८५६/५७ पाखे गुरुङ, राई, लेप्चा आदि जातियात कयाः आपालं

आपाः रेखाचित्रय् लःउनं (पानी रङ्ग) च्वयातःगु खनेदु । थौं स्वयाः सत्या दँ न्हाः थथे सुनं नेपाली कलाकारं आधुनिक कलाशिक्षाय् तेजबहादुर चित्रकार, चन्द्रमान मास्केपिसं चित्रकलाय् स्नातक याये ७० दँ न्हाः १९२६/२७ स राजमानसिंह आध्यात्मिक चित्रपाखे मानव जीवनया शारीरिक सुगठनया भागवण्डा (Anatomy) यानाः स्वाभाविक कथं यथार्थवादी शैली चित्रण यायेगु अवश्य नं युगान्तकारी पलाः मघासे मगाः ।

थ्वया न्हाःयापिं चित्रकारतय्गु चित्रकला राजमानया थें न्हाव्वये मफुतले धीधी विषयया चित्रकलाया क्षेत्रय् राजमानया कलाया विशेषतां नेपाली कला ख्यलय् न्हूगु युग न्हाकेगुलिइ ग्यसुग्यंम्ह न्हालुवाः चित्रकार खः धकाः उद्घोषण यायेगु खँय् छुं मतभेद मदयेमाः ।

चित्रकलाया ऐतिहासिक न्हाथनाय् कलाकार राजमानसिंहया कलायात्राय् क्यंगु विशेषताया बारे चिहाकय्क ब्वथला छकः अध्ययन यायेबलय् वय्कः हड्सन नाप स्वापूदये न्हाः छम्ह सजगम्ह नेपाली परम्परागत शैलीं पौभाः च्वइम्ह कलाकार जक खः ।

मदय्कं मगाःगु मेगु छगू यइपुसे न्हाइपुसे च्वंगु खँ न्हाथनेबलय् वय्कलं सृजना यानादीगु गुगुं नं चित्रकलाय् दकलय् क्वय् थःगु नां किइगु प्रचलन नं न्हाकादिल । वय्कलं थथे नां किइगु ज्या न्हापा न्हापायापिं चित्रकारतय्सं यानावंगु खनेमदु । थुकथं चित्रकलाया इतिहासय् थथे नां च्वयेगु प्रचलन वय्कलं यानादीगु खः ।

वय्कःया कलायात्राय् वय्कलं यानादीगु ज्यायात छ्थाय् मुंका स्वयेबलय् अवश्य नं राजमानसिंह चित्रकार नेपाली कला ख्यःया छम्ह न्हु आयामिक उद्घोषक खः ।

□□

चित्रकला सम्बन्धी ऐतिहासिक महत्वपूर्णगु थ्व च्वसु 'ललितकला' वर्ष १, अङ्क ४ पाखें ल्हायागु खः ।

चवखँ

सितला माजुया बारे छुं खँ

प्रेमहिरा तुलाधर

मनूत स्वयां यक्को द्यःपिं दुगु नेपाः देशय् न्हाग्गु जूसां पुज्यायेमाःपिं द्यःपिं दुथें मस्तयूत तःकै वइबले नं कै बिइम्ह कछला माजु, लः जायेकीम्ह सितला माजु अले यंकीम्ह बछला माजुयात तःकै वयाच्वंम्ह थः मचायात रक्षा याना बिज्याहुँ धकाः प्रार्थना यासे पुज्यायेगु चलन दु । तःकै वइबले नीछन्हु तक मानेयाना द्यः पुज्यानाः थीथी वस्तुत छायेगु याइ । न्हापांनिसें थ्व तःकै वइगु क्रम ला न्हाबले न्हायानांतुं च्वन । अले तःकै वइबले परम्परा कथं पुज्यायेगु नं यायेमाःगु हे जुयाः न्हायानां च्वन । लिपा थुगु तःकैया वासः वयाः इन्जेक्सन कायेगु दयेधुंकाः नं थ्व द्यः पुज्यायेगु ज्या न्हाकांतुं च्वन । तर जब सकसितं इन्जेक्सन ब्युब्युं तःकैया हे निर्मूल जुल अले थ्व द्यः पुज्यायेगु नं मदया वन । थुकथं थौं तःकै वःपिं नं मन्त थुकिया लागि इन्जेक्सन नं बिइ म्वाल ।

तर न्हापा तःकै वइबले नीछन्हु तक तःकै वयाच्वंम्ह कचिमचायात बांलाक बिचाः यानाः कै वयाः च्यान्हु दुखुन्हु निसें द्यः पुज्यानाः मानेयानाः गुन्हु दुखुन्हु छैय् व भिंनिन्हु दुखुन्हु व नीछन्हु दुखुन्हु स्वयम्भूया अजिमाद्यः याथाय् व पशुपतिया सितला माजु याथाय् कलः वनेमाः । थुकथं च्यान्हु दुखुन्हु निसें माने यायेगु धकाः बहनी सकस्यां बेलि याये धुंकाः धुँ, धुपाँय्, कपू, इताः च्याकाः सुरु याइ । थ्वखुन्हु निसें नीछन्हु तक कचि अप्पाय् जाकि पुचः पुचः खुपुचः तयाः स्वयम्भूया अजिमायात व स्वपुचः तयाः सितला माजुयात निहं निहं सन्ध्याइलय् छैय् मत बिइमाः । मत बिइ धुंकाः मचायात इथिमिथि याये मज्यूगुलिं चिप, खिचा, छैंगूया लाकां थीके मज्यू ।

तःकै वयाः गुन्हु दुखुन्हु न्हापां छैय् हे निपा कचि अप्पाया द्यःने लप्तेया कुसा दयेकाः तया लप्तेय् द्यः पुज्यानाः खुसिइ चुइके छ्वइ । थ्वखुन्हु नीसी यानाः मचायात न्हूगु लँ फिके माः । थ्वखुन्हु द्यः पुज्यायेबले

पुजाज्वलंया नापं तःकै वयाच्वंमह मचायात निंगु दुसिमरि, मिश्री, क्वलः सिया, कयगू पवया, ब्याचिया ला, वांगु छाः, गोफुकि, नीहः आदि तयाः द्यःयात नं छाइ, मचायात नं भाग तयाः नकी । अले धकिइ तयाः चुक-ननिइ च्वंपिं मस्तयूत नं इना बिइ । थुकथं थिपिं थीथी ज्वलंत अजिमा द्यःयात खुथी तइसा सितला माजुयात स्वथी तइ, गुगु द्यः पुज्याये सिधल कि पल्ली हलाछ्वइ । गुन्हुया थ्व पुजा याये धुन धायेवं नीछन्हु तक ला, ख्ये मचायात जक बारे याकीगु मखु छैय हे दुत हये मज्यू । छैया जःपिं गनं भ्वय् वनावये धुंकाः मचायात थिइ मज्यू । थ्व गुन्हु पुजां निसं नीछन्हु तक बहनी बहनी न्हिन्हि मत बिइमाः, अले मत बिइमह गनं वने मज्यू । थुकथं नीछन्हु तक माने यायेबले छुं जुयाः इथिमिथि जुल धाःसा मचायात त्वपू वइ । तसकं म्हं मफया मृत्यु तकं जुइयः । थुबले धनभाजु धनमयजु, जिलंभाजु जिलंमयजुपिं बिज्याइ । जिलंभाजु जिलंमयजुपिं नवाय् मसःपिं जुयाः थिपिं द्यःपिं बिज्यात धायेवं मचां नँवाइ मखु ।

थथे हे कै वयाः किंनिन्हु दुखुन्हु नं कचि अप्पाया द्यःने लप्ते लायाः द्यः पुज्याये माः । थुबले नं दुसिमरि, मिश्री, क्वलःसिया, गोफुकि, कयगूपवया, वांगु छाः, ब्याचिया ला आदि फुककं तयाः द्यःयात छाइ, अले थ्व हे ज्वलं मचायात नं नकी । नापं थ्व ज्वलं धकि छपातय् तयायंकाः अजिमाद्यः व सितला माजुयात पल्लिइ हला छ्वइ । थ्वखुन्हु नं थीथी ज्वलं धकिइ तयायंकाः पिने इने यंकी ।

अथे हे तःकै वयाः नीछन्हु दुखुन्हु नं सुथ न्हापां बँथिलाः, म्वःल्हुयाः, नीसियानाः, कलः तयाः द्यः पुज्याइ । नापं अजिमाद्यः व पशुपतिया सितला माजु याथाय् कलः वनी । थुबले नं पुजा ज्वलंया नापं दुसिमरि, मिश्री, गोफुकि, क्वलःसिया, कयगूपवया, वांगु छाः, ब्याचिया ला आदि फुकक ज्वलं तयाः यंकेमाः । थुखुन्हु नं

अजिमाद्यःयात खुगू ज्वलं व सितला माजुयात स्वंगू ज्वलं तयेमाः । थुखुन्हु भाःत महुमह मिसां द्यः पुज्यायेमाः । थुखुन्हु अजिमाद्यःयात पुज्याइबले कचि अप्पाया द्यःने च्वःथ्यां प्वःथ्यां यानाः खुपाः खुपाः लप्ते तयाः तिकथिं कत्ताका पंखाथें च्वंगु लप्तेया द्यःने द्यःपुज्याइ । माःगु ज्वलं छायाः द्यःपुज्याये सिधलकि लप्ते नापं ल्हनाः धकि छपातय् तयाः खुसिइ चुइके यंकी ।

थ्व कै वयाच्वनीबले ति पिहां वयाः मेथाय् लाइ धकाः दुसिचुं बुकाः केरामाया हलय् दुसिचुं लाया मचायात र्वतुइका तइ । दुसिचुलं तःकैलं पिहां वइगु ति दक्को स्वचेयाना काइ । थुकथं नीछन्हु तक मानेयानाः सिधल कि कै सुकू चिनावनी । कै वयाच्वनीबले तसकं हिइसे च्वनीगुलिं मस्तयूसं चासुंवया खू व्वल धाःसा कैख्वं थानाः छ्याकः जुइ । थथे दागि जुइ धकाः कै लाना वःलिसे विभुतिं बुकी । अले चिकनय् नीहः, माय्, मी आदि क्वयेकाः बुकेगु याइ । थुकथं बांलाक वासः यानाः बिचाः यात धाःसा दाग दइमखु ।

नेपाःदेया इतिहासय् स्वयावन धाःसा शाहकालया जुजु रणबहादुर शाहया पालय् देशय् तःकैया ल्वय् फैलय् जूबले थः यःपिं मस्त व थः कलाःयात सरे जुइ धकाः तःकै वःपिं कचिमचातय्त् स्वनिगलं पितिना छ्वइ । थुबले पितिंका च्वनेमाःपिं कचिमचात व मांबौपिसं लेंय् तसकं दुःख स्यूगु खँ अले स्वामि जुजुया धर्म मदया प्रजातयूसं दुःख स्यूगु खँ उगु ईया छम्ह अज्ञात च्वमिं तसकं मर्माहत जुयाः सितला माजुया म्ये च्वयावन, गुगु थौं भीसं बाखँम्येया रूपं व्वनाच्वना । बाखँम्ये भीगु समाजय् इलय्ब्यलय् जूगु थीथी घटनात छर्लङ्ग यानाच्वं थें रणबहादुर शाहया पालय् नेवाःतयूसं अति हे दुःख स्यूगु अले थःगु सर्वस्व त्वःता हाकुगु पिने वनेमाःगु अतिकं मार्मिक घटनात थ्व सितला माजु बाखँम्येय् व्वयातःगु दु । थुगु सितला माजुया म्ये क्वय् न्हाथना थें खः -

सितला माजु

(राग- कहुकोला; ताल- परताल)

सितला माजु स्वहुने परजाया गथिन हवाल ॥धु॥
 न्यना मडु खना मडु कचिमचा तय मडु
 महाराजया हुकुम जुल ॥१॥
 नायखिन बाजन थायका सिपाहीन घेरे याका
 कचिमचा पितिनाव छोट ॥२॥
 नसा बजि व्यकुंच्यासे कचिमचा लुकुंछिसे
 वनेमाल तामाखुसि पारि ॥३॥
 छम्ह मचा लुकुंछिसे छम्ह मचा व्यकुंच्यासे
 छम्ह मचा लुतुलुसे यन ॥४॥
 यें देशं दना वना खोप देशे बास जुल
 तलेजु माजु दरसन यासे ॥५॥
 खोप देशं दना वना बदेपास बास जुल
 चण्डेश्वरी दरसन याये ॥६॥
 बदेपास दना वना पलांचोस बास जुल
 भगवती दरसन याये ॥७॥
 पलांचोर्कं दना वना दोलाघाते बास जुल
 भीमसेन दरसन याये ॥८॥
 दोलाघातं दना वना तामाखुसि बास जुल
 वनेमानि तामाखुसि पारि ॥९॥
 दोलखा देशं दना वना तामाखुसि पारि थ्यन
 महादेव दरसन याये ॥१०॥
 नययात नसा मडु तियेयात वास मडु
 चोनेयात बास जित मडु ॥११॥
 लखि मखु पसि मखु न्हाकप्वाचं दाया हल
 सिपाहिनं घेरेयाना हल ॥१२॥
 कइ वीम्ह कछला माजु लख जायकीम्ह सितला माजु
 यनकीम्ह बछला माजुयाके फोने ॥१३॥
 थ्वहे मचा रहे जूसा जोलिनजोल बखुन बोयेके
 लुंयागु ओयागु द्वाफो स्वान छाय ॥१४॥

सुरज कोमजो थास चिकु पुना मचा सित
 माम बुबां नुगः दाया खोल ॥१५॥
 सीम्ह मचा उय मडु मचा गाले थुने मडु
 परजाया गथि हवाल ॥१६॥
 बाम्ह मचा मामं जोसे बाम्ह मचा बुबां जोसें
 तामाखुसि कुतकाव छोट ॥१७॥
 स्वमि जुजुया धर्म मदया कचिमचा वाकेछोट
 वनेमाल तामाखुसि पारि ॥१८॥
 नेपालया छत्रपति श्री रण वहादुर
 परजान अति दुःख सिल ॥१९॥
 मतेमते सितला माजु सहस्र बिनति छिके
 याहुने लोक उधार ॥२०॥

चव्य न्हाथनागु सितला माजुया म्ये छपु तसकं
 हे करुणा चाइपुसे च्वंगु मारमिक बाखंम्ये खः । थुगु
 बाखंम्येय नेपाःया शाहकालय् छम्ह मभिंम्ह जुजु
 रणबहादुर शाहं प्रजातयत तसकं दुःख व्यूगु खँ उल्लेख
 यानातःगु दु । थुगु म्येय धयातःथें उगु इलय् थन नेपाः
 गालय् तःकै थें ज्याःगु संक्रमण ल्वय् फैलय् जुगुलिं जुजुया
 थः मस्तयत थ्व ल्वचं कयाः सिइ धकाः तःकै वःपिं फुक्क
 मस्तयत हाकुगुं पिने यंकि धकाः नायखिं च्वयेके बिइ ।
 थ्वहे जुजुया उजं कथं तःकै वयाच्वपिं कचिमचातयत
 थुगु स्वनिगलं पिने यंकइ । हानं थ्व तःकै धैगु पुनेयःगु
 ल्वय् जुयाः छँखाय् छम्हेसित वल कि मेपिन्त न सरे
 जुया वनीगु जूगुलिं उगु इलय् छम्ह हे मांया नं निम्ह
 स्वम्ह मस्तयत तःकै वःगु जुयाच्वन । थ्वहे कथं
 स्वनिगलं पिने पिहां वंबले नं मां अबुपिसं छम्ह मचा
 लुकुंछिसे, छम्ह मचा व्यकुंच्यासे, छम्ह मचा लुतुलुया
 यन धैगु खँ सितला माजुया म्येय न्हाथना तःगु ब्वनेबले
 तसकं हे नुगःमछिंसे च्वं, तसकं हे हृदयविदारक जू ।
 लँय ववं मस्त पुकुपुकु सित, अफ्र सीम्ह मचा उइ नं
 मडु, थुने नं मडु धकाः उजं जूगुलिं बाम्ह मचा मामं
 ज्वंसे बाम्ह मचा बुबां ज्वंसे तामाखुसिइ कुर्का छ्वत

धाइबले नुगः हे तयांतये मफयाः तज्याइ थें जुइ । न्हापा आः थें नये त्वने च्वनेया छुं व्यवस्था मदुगुलिं नयेत्वनेगु नं फुक्क व्यवस्था यानाः वनेमाल । थुकथं बिरामीपिं थः मस्त ज्वनाः छें बुं त्वःताः वनेमाःबले मां अबुपिसं तसकं दुःख सिल । अभ्र ववं वने थाकुया अन हे च्वनी धकाः कचिमचातयत् सिपाहिनं घेरे यानाः न्हायकं प्वाचं दाया हाकुगुं पितिना छ्वत । थथे दाया यंकीबले नं थः मचायात छुं मजुइमा धकाः सितला माजुयाके फ्वनाः थ्वहे मचा रहे जूसा ज्वलिंज्वः बखुं ब्वयेके, लुंयागु वहःयागु दाफोस्वां छाये धकाः संकल्प याइ । तर थुकिया छुं लगे जुइमखु । मस्त सिइ । थुकथं दुःख सिइमाःपिं मांबौपिसं जुजुया विरोध यानाः नेपालया छत्रपति श्री रणबहादुर शाहया प्रजापिसं अति दुःख सिल, प्रजापिति बेहाल जुल धकाः म्येय् अति हे मार्मिक ढङ्गं न्हाब्वयातःगु तसकं स्वाभाविक जू । मेमेगु बाखंम्येय् जूसा जुजुया गुणगान यानातःगु दै शुभकामना देछानातःगु दै, तर थ्व म्येय् स्वामि जुजुया धर्म मदया कचिमचा वाके छ्वत, वनेमाल तामाखुसि पारि धाइबले गुलि सहयानां सहयाये मफया धाःगु जुइ धकाः भीसं अनुमान यायेफु । अले तःकै वइबले कै वःम्ह मचायात छुं मजुइमा धकाः आसिका यानाः सितला माजु, अजिमा द्यःयात पुज्याइगु जूगुलिं सितला माजुया बाखंम्येया अन्तय् नं सकल लोकया रक्षा याना बिज्याहुं धकाः सितला माजुयात बिन्ति यानातःगु दु ।

थुकथं सितला माजु बाखंम्यें नेपाःदेशय् जुयावंगु छगू बांमलाःगु घटना ब्वयाब्यूगु दु । नापं थुगु म्येय् तःकै वःपिन्त पितिना छ्वःबले मांबौपिसं तसकं दुःख सियाः यें देशं ख्वप, बनेपा, पलाञ्चोक, दोलखा जुयाः तामाखुसि पारि थ्यंक वंगु खँ नं थ्व बाखंम्येय् उल्लेख यानातःगु दु । अले बासं च्वंगु थाय्या मूल द्यःपिं तलेजु, चण्डेश्वरी, पलाञ्चोक भगवती, दोलखा भिंघः व महाद्यःया दर्शन यानाः मस्तयत् छुं मजुइमा धकाः

सुरक्षाया वर फवफवं वंगु खँ नं उल्लेख यानातःगु दु । थुकथं न्हापा दैयदसं न्हाबलें मस्तयके तःकै वइ तर गुकथं ज्यू अथे यानाः ल्वय् लंकी, गुलिं मदया वनी । तर रणबहादुर शाह जुजुं कचिमचातयत् स्वनिगलं पितिना छ्वःगुलिं प्रजातयत् दुःख बीम्ह, धर्म मदुम्ह, मभिंम्ह जुजु धकाः इतिहासय् हे नां जाःम्ह जुजु जुल । नापं, थुबले कचिमचात नापं आपालं मांबौपिं न बाध्य जुयाः स्वनिगः त्वःताः तामाखुसि पारि वनेमाःगुलिं थौं नेपाःदेया थासंथासय् नेवाःत दुगु खः । थिपिं हे नेवाःत थौं नेपाःदेया भिंघ्यंगू अञ्चलय् नं छरे जुयावंगु खः धकाः धायेफु । थ्व स्वयाः न्हापा स्वनिगलय् जक नेवाःतय्सं बसोबास यानाच्वंगु खः ।

ग्वाहालि ज्वलं

कसाः प्रेमबहादुर- बाखं म्ये, च्वसापासा, प्यक्वःखुसि, ने.सं. ११२१

□□

न्हूदँ ११२८ या भित्तुना

नेपाल साहित्यया ऐतिहासिक दस्तावेज

'शारदा'

पारखें नेपाल भाषाया न्हापांगु देखा पिथना

नेपाल साहित्यय् तना ब्युगु चोउदानया

उर्जायात निरन्तरता बिइ फयेमा ।

पुनिसा ट्रेडर्स

इच्छुमती टोल, बागबजार

काठमाडौं, नेपाल

फोनः ४२४४५५६, ४२४६०१६

चिनाखं

लसकुस

प्रदीपरत्न शाक्य

वल न्हां वल न्हां धाधां
 पिइकु पिइकुं
 आयबू पिनिगु मिखाया न्होने
 वैगु हे जुल ला सायद
 सुथःसिया निभाःजः थें
 आशा, उमंग इना इनाः
 उकिं हे मखा जुइ
 त्वा; ननि व चुक पतिकं
 सुवाः फयेत भभः न्हुन्हुं
 लसकुस ज्वलं उलाः थौं
 नुगः चायेकाः हाला च्वन स्व !
 “छंत न्हू दँ लसकुस
 लसकुस ! लसकुस !! लसकुस !!!”
 थःवं थवय् भित्तुसे
 मनया स्वां हलाच्वन स्व !
 मण्डलय् ख्यलु इताः थें
 दिनिकक छभाः हे छाय् मजुइमा
 लयताःया कामनाय् इमिसं ओहो !
 ख्वःगु मिखां न्हिला स्वयेत
 लसकुसया ख्वाः ब्वयाः छंत थौं
 पियाच्वंगु दु अय् ! न्हूदँ
 उकिं वा वा छ
 वया हे व्यु याकनं
 ख्वःसिं, र्वय्स्वांया प्रतिबद्धता थें
 अटल विश्वासया न्हू दँ जुयाः
 इतिहासया क्यबय् ह्या बीगु
 छप्चः न्हूगु स्वां जुयाः
 पलाःपतिकं इना वनीगु
 सम्बृद्धि व उन्नतिया नस्वाः जुयाः
 घाःखू प्वप्वं नेपाःमांया
 न्हूगु ख्वाः उला बी धैथें
 छंगु लँपुइ वया अय् ! न्हूदँ
 हाला च्वना जि नं लसकुस
 लसकुस ! लसकुस !! लसकुस !!!”

□□

न्हूदँ ११२८ या मितुना

नेपाल साहित्यया ऐतिहासिक दस्तावेज

'शारदा'

पारखें नेपाल भाषाया न्हापांगु देखा पिथना
नेपाल साहित्यय तना ब्युगु योगदानया उर्जायात
निरन्तरता बिइ फयेमा ।

NepTrade Pvt. Ltd.
Rank Trade Pvt. Ltd.

Bafal, Sitapaila
Phone: 4276127, Mobile: 9851047752

न्हूदँ ११२८ या मितुना

नेपाल साहित्यया ऐतिहासिक दस्तावेज

'शारदा'

पारखें नेपाल भाषाया न्हापांगु देखा पिथना
नेपाल साहित्यय तना ब्युगु योगदानया उर्जायात
निरन्तरता बिइ फयेमा ।

नेपालभाषा मिसा खल ।

जमः, यें

फोन : ४२२५५६०

काल्पनिक मचाबाखं

रहस्यमय सन्देश

रीना तुलाधर (बानिया)

नेपाःया ततःजाःगु राजमार्गया लैय् ४ म्ह पत्रकारपिं थःगु ज्याया सिलसिलाय् छगू थासं मेगु थासय् वनाच्वंगु जुयाच्वन । राजमार्गया लैपुं इमिगु मोटर न्ह्यानावं वना च्वंबले पहाडया च्वय् थ्यंक तसकं बांलाःगु दरबार छगू खनाः इपिं अद्भूत चाल । इमिसं मोटर अनसं दिकाः पहाडय् न्यासि वनाः गगं वनाः व दरबारय् तक थ्यंकः वन । व दरबार पुलांगु मखु न्हूगु हे दयेका तःगु जुयाच्वन । तसकं भव्यक सजये यानातःगु दु । दरबारया तःधंगु कम्पाउण्डय् वाउँक घाँय् बुयाच्वंगु दु । रंगीचंगीगु ततःसकं बांलाःगु स्वां ह्याच्वंगु दु । धू छफुति गनं खने मदु । पिनें स्वयेबलय् राजा महाराजापिनिगु दरबार थें हे च्वं । व दरबार स्वस्वं इपिं पत्रकारत साःप हे गजब चाल । थ्व सुयागु दरबार जुइ धकाः कम्पाउण्डया चाकःलिं गनं नेम प्लेट च्वयातःगु दु ला धकाः स्वः जुल । अहँ गनं छुं हे खने मदु । सुं गार्ड त च्वनाच्वंगु दु ला धकाः स्वः जुल । सुं की-क्वः हे खने मदु । गेट चायेकाः दुहां वने फइला धकाः चायेका स्वलं गेट चायेके हे मफु । थ्व चानचुनगु दरबार मखु । सुं तःधंम्ह मनूया सम्पत्ति जुइमाः थ्व । तर सुयागु ? थजाःगु अनकन्टारय् पहाडया च्वकाय् थजाःगु भव्यगु दरबार । दकसिबे अद्भूत चाःगु खँ ला इपिं थ्व लं न्हापा लिपा नं जुयाच्वंगु हे खः । गबलें निर्माण जुयाच्वंगु तकं मखं इमिसं । छकोलं तुं थपाय्जाःगु दरबार गनं दया वल । मेगु अद्भुतगु खँ थ्व दरबारया कम्पाउण्डय् तन्न ह्याच्वंगु स्वां व घाँय् । थुकिया माने थन सुं न सुं मनू ला च्वनाच्वंगु दये हे माः । रहस्य सीकेत इपिं ताउबिक व दरबारया छचाःलिं चाःचाःहिला च्वन । तस्वीरत नं काल । छुं सीके मफयाः थःगु लँ लिनाः वन ।

इपिं आखिर पत्रकारत हे मखुला । कन्हेखुन्हुया थःपिनिगु अखबारया हेड न्यूज कथं “तजाःगु राजमार्गय्

रहस्यमय दरबार” धका: दरबारया तस्वीर नं छापे याना: समाचार छापे यात । समाचार जक छु छापे जुल रहस्यमय दरबारया हल्ला खल्ला जुल सकभनं । इपिं पत्रकारतयसं खूब न्हाय् म्वाकल न्हूगु समाचार हया धका: । तर वखुन्हु बहनी इमि थ:थ:गु डेस्कय् ज्या यायेत कम्प्युटर चायेकूगुला इपिं थारा हुल । छम्हेसिगु जक मखु इपिं ४ म्हेसिगु नं कम्प्युटरय् “सावधान ! रहस्यमय दरबार !” धका: तत:ग्व:गु आखलं Mes- sage वयाच्वन । कन्हेखुन्हु थ:थ: खँ ल्हा:बलय् इपिं ४ म्हां सातपुत वंक हे ग्यात । छुं दिन तक इपिं ग्यानाच्वन । तर इमित हानि जुइगु घटना ला छुं मजू । इमिसं हानं व समाचार थ:पिनिगु अखबारय् बी हे मछोल ।

तर समाचारय् पिदने धुंकूगुलिं आपालं आपालं मनूत पहाडया चक्काय् च्वंगु व दरबार स्व:वन । दरबारया अवस्था अथे हे बांला:, अथे हे भव्य, कम्पाउण्ड वथें तुं, तस्वीर थें तुं । ह: छग: हे उखे थुखे मला: । तर तालं ग्वया त:गु मदुसां गेट चायेका: धा:सा सुं दुहां वने हे फुगु मखु अन । थ्व त:धंगु हे issue जुया वँवं सरकारी स्तरपाखें सैनिकत अन दुत छ्वेगु निर्णय जुल । ८ म्ह सैनिकतय्त अस्त्रशस्त्र घाका: दरबारया पखालं तिन्हुका छोट । छम्ह छम्ह याना: तिन्हुया वंपिं कम्पाउण्डया जमीनय् गथे गथे पला: तल वथें वथें जुयाच्वंक इपिं फुकं मूर्ति त जुया वन । अले लिपाला भन हे त:धंगु रहस्य जुल । थ्व थाय् ग्यानापुगु जुइमा: धका: मनूत अन स्व: मवन । बिस्तारं व लं मनूत जुइगु हे कम जुल ।

छुं ई लिपा सरकारी पक्षं हानं मेगु पहल यात । हानं मेगु छगू समूह सैतिकतय्त न्हापाया स्वया: नं तत:च्व:गु हतियार त बिया: हेलिकप्टरं क्वत छोट । कुहां वनालिसे क:सिं दरबारय् दुहां वन । तर अद्भुत

थ्व जुल कि गुलिं नं सैनिकत दुहां वन छम्ह नं पिहां मवल । इपिं फुक्क अन दुने हे तना वन । वयां लिपा सुं हे अन दुहां वने छा:गु मखुत ।

सरकारं आ: छु यायेगु धका: बिचा: यायां अ:ख: बुद्धि पिकाल । व दरबारया च्वं च्वं विध्वंसकारी बमत कुर्कल धमाधम । तर अद्भुत ! न्हाको हे बम कुर्कुसां अन दरबारया दुने छग: हे बम ममू । सरकार हीमही चाल । विदेशी सहायता कया: भन भन शक्तिशाली बम कुर्कल । छग: नं बम ममू । राष्ट्रिय स्तरं जक मखु अन्तर्राष्ट्रिय ख्यलं तक कुत: यातनं व दरबारया अप्पा छपानं तछ्याये मफु । दरबार तस्वीर थें गथे बांला: अथें तु च्वना च्वन । लिपा जूलिसे व दरबारया समाचार पिदनेगु त्व:तल । उकिपाखे मनूतयसं ध्यान मछोल । त:दँ तक न दरबार छगू रहस्यमय जुया: हे धस्वानाच्वन ।

प्यम्ह पत्रकारतयसं रहस्यमय दरबार खंगु हे इलय् नेपालया छगू दुर्गम थासय् छम्ह अद्भुतम्ह मचा बूगु जुयाच्वन । व मचां मांया प्वाथं पिहां वये सातं हे “शान्ति शान्ति शान्ति” धका: स्वक: तक नवा:गु जुयाच्वन । दुर्गम थासय् संचार माध्यम छुं मदुगु थासय् जुया: थ्व खबर गनं फैले मजूगु जुयाच्वन । व मचा जन्म जुसानिसें तसकं शान्त स्वभावम्ह जुयाच्वन । सुनानं पत्या: मजुइक अद्भुतगु ज्या यायेफुम्ह जुयाच्वन । छगू कथं दैवी शक्ति दुम्ह थें च्वं व मचा । कथहं व मचा च्यादँ दत । वया अबुया शहरय् ज्या याना च्वनेगु ग्वसालं परिवारछिं शहरय् च्वं वल इपिं । शहरय् बासं च्वंगु कोथाय् भ्वाथ:भिथ: मुना त:गु जुयाच्वन । व ८ दँ दुह मचां अखबार लिक्का: पुइका: पुइका: स्वयाच्वन । स्वस्वं वंबलय् व रहस्यमय दरबारया किपा दुगु अखबार वं खन । व तस्वीर जक खनेवं व मचा मुसुहुं न्हिला हल । अले लिपा व मचां

थः अबुयात व दरबारय् वनेगु धकाः पिरे यात । अबुम्ह नं दुर्गम थाय्याम्ह जूसां भचा सःस्यूम्ह जुयाच्वन । बखत बखतय् शहरय् ज्या वया च्वनीम्ह जूगुलिं ८ दँ न्हाः व दरबारयागु विषयय् जूगु घटना समाचारत फुकक स्यूम्ह जुयाच्वन । उकिं वं थः काय्यात अन वने मज्यू धकाः तःगु कथं हेकल नं मचा मह्यः । इपिं अबु काय् हालाच्वंगु घरपतिपिसं ताल । मचां थुलि जिदी यानाः हाल कि अन त्वाल्य् फुकक थासय् हल्ला न्यन । हल्ला फैलय् जुजुं हानं छकः व मिडियाया तःधंगु issue जुल । आखिरय् व मचायात अन दरबारय् दुत छ्वेगु नितिं सरकारी स्तरं प्रबन्ध जुल । थः मचायात अन दरबारय् दुत छ्वेगु मखु धकाः मचाया मांम्ह बना बनावंक खल । थःधितिपिसं नं मचायात मछ्वेगु नितिं कुतः यात । सुयां छुं लगे मजू । मचा अन दुहां वनीगु हे जुल । व मचा रहस्यमय दरबारय् दुहां वनीगु समाचार न्यंकभनं फैलय् जुल ।

मचा अन दुहां वनी खुन्हु अन पहाडय् यक्को मनूत छिं मछिं स्वः जुयाच्वन । मचा सरासर शान्त स्वभावं गेटपाखे वन । अदभुत नक्सां व मचा जक न्हाःने थ्यनेवं गेट ला सुंक हे चालावन । व मचा कम्पाउण्डय् दुहां वलिसे न्हापा मूर्ति जुयावंपिं सैनिकत हानं मनू जुयावल । इपिं त्यानु लंके थें यायां म्ह संकाः पिहां वल । व मचा दरबारया मूलखां दुहां वन । पलख लिपा व हे लुखां न्हापा दुहां वंपिं सैनिकत नं ताहाकः न्ह्यो वयेका च्वंपिं थें हाइहाइ यायां पिहां वल । व दृश्य फुकं स्वयाच्वंपिं मनूत स्वयां तु च्वन । भचा जायेकाः व मचा दरबारया दकसिबे च्वय् थ्यंक च्वंगु कःसिइ खने दयेकः वल । अले व मचां नवाना हल- “हे मानवपिं थ्व छगू बांलाःगु दरबार छिमिगु नितिं रहस्यमय सन्देश खः । शक्तिशाली हतियारया लिधंसाय् संसारयात कब्जा यायेत सनाच्वंपिन्त शान्तिया सन्देश

खः । हतियारया लिधंसा मकाःसा थ्व संसार थ्व दरबार थें हे बांलाना च्वनी धयागु सन्देश खः । अथे जुयाः हतियारया बलं थ्व दरबारयात कब्जा यायेत स्वःगुलिं ८ दँ तक छिपिं असफल जूगु खः । आः छिमिसं हतियार त्वःति । अले थ्व बांलाःगु दरबार छिमित हे जुइ ।”

व मचां नवाःगु सः थुलि अदभुत जुल कि व मचाया सः व थासय् जक मखु, थन देसय् जक मखु संसारभरि च्वंपिं मनूतय्सं छपाखं ताःगु जुयाच्वन । संसारभरिया मनूत व शान्तिया सन्देश न्यन्यं त्वाल्ल जुयाच्वन । बिस्तारं व दरबार नं मचा नं खने मदया वन । शान्तगु निर्मलगु आकाशय् इपिं विलिन जुयावन ।

□□

न्हूदँ ११२८ या मितुना

नेपाल साहित्यया ऐतिहासिक दस्तावेज

‘शारदा’

पारखें नेपाल भाषाया न्हापांजु देखा पिथना

नेपाल साहित्यय् तना ब्युगु योगदानया

उर्जायात निरन्तरता बिइ फयेमा ।

नेपास्टोर प्राइभेट लिमिटेड

‘राधाकुटी आर्केड’

रामशाह पथ (पुतली सडक)

काठमाडौं, नेपाल ।

ॐ

न्हूदँ ११२८ या मितुना

नेपाल साहित्यया ऐतिहासिक दरतावेज

‘शारदा’

पारखें नेपाल भाषाया न्हापांगु देखा पिथना

नेपाल साहित्यय तना ब्युगु योगदानया उर्जायात

निरन्तरता बिइ फयेमा ।

वनस्थली विद्याश्रम

वनस्थली, यें ।

चवखँ

जिगु ककु, जिगु परिचय

मङ्गलप्रसाद स्थस्थः

जि, जिगु परिचय जिगु ककुं बियाचवना । जिगु ककुं जिगु छ्यों ल्हनाचवंगु मदुसा जिगु परिचय हे दैमखु । छ्यों, ख्वाःपाः मदुगु म्हया परिचय छु जुइ ? छ्यों व म्हया स्वापू हे ककु खः । जि सुइतं म्हसीका चवनागु, जितः सुनानं म्हसीका चवंगु ककुं चवय्या छ्यों, ख्वाःपाः स्वयाः हे खः, जिगु छ्यों मदुगु म्हं जक जिगु परिचय बिइ फ़ैमखु । अथे हे छिगु परिचययात नं छिगु छ्यों, ख्वाःपाः दुगु म्ह माः । छ्यों मदुगु मुर्कटगु म्हं सुइगु नं परिचय जुइ मखु । उकिं छ्यों व म्हया स्वापू ककुं यानाः मनूतय थःथःगु परिचय जुयाचवंगु दु । छ्यों मदुगु म्ह छिन्नमस्ता भगवतीया रुप मदुगु म्ह थें जक जुइ, पूर्णता नं दैमखु, परिचय नं जुइ मखु ।

ककु मनूया परिचय खःसा व्यक्तित्व प्रदर्शन यायेगु माध्यम नं खः । मनू ल्हाः तुति मदयेक म्वायेफै ककु मदयेक म्वाये फ़ैमखु । छिगु न्हापुं यानाचवंगु विवेक, मिखां खनाचवंगु न्हायपनं न्यनाचवंगु, न्हासं सासः ल्हानाचवंगु, म्हुतुं नयात्वनाचवंगु न्ववानाचवंगु, अथे हे छिगु म्ह ल्हा तुतिया संचालनया फुक्क सार संक्षेप छिगु ककुइ दु । छिगु म्हं छिगु ककु छपु लिकया बियादिसँ, चवय् धयाचवनागु छिगु शरीरया संचालन फुक्क तक दिइ । छि म्वानाचवंगु धैगु हे छिगु ककुं यानाः खः । भीगु म्ह व छ्योंया अनेक नसात ककुया माध्यमं स्वापू जुयाः भीगु शरीरया संचालन जुयाचवन । शुक्रराज व धर्मभक्तयात व हे ककुइ खिपतं चिनाः भुण्डेयानाः स्याना छ्वत । गुलि मनूत अथे हे ककुइ चिनाः आत्महत्या व हत्या यानावंगु दु । गुलिसित ककुइ चनंक पालाः स्याना छ्वःगु दु । उकिं भीगु शरीरय् ककु छगू थजाःगु अंग खः गुकिं भीगु जीवन व मृत्युयात छुते यानाबिइ । ककुया दुने चवंगु अनेक नसातयगु संचालनं मनू म्वानाचवनी, व नसातयगु संचालन मदयेवं मनूया मृत्यु जुइ ।

ककु छिगु म्हया छगू संवेदनशील अंग खयाः नं

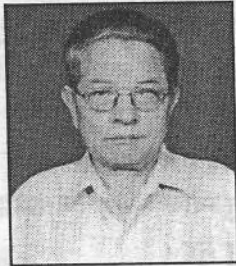
छिगु व्यक्तित्व प्रदर्शन यायेगु माध्यम नं खः । छिं ककुइ कोखायेगु लुं सिखः, नेकलेस, ककुइ चिइगु तार्ई, अथे हे विभिन्न अलंकारया माःत फुक्क ककुया माध्यमं व्यक्तित्व व्वयेगु कुतः खः । छिगु व्यक्तित्व नापं अभिव्यक्तिया माध्यम नं छिगु ककु हे खः । छि गनं सभाय् वा सुइतं सम्मान यायेत ककु हे क्वछुका अभिवादन याई । सुनानं सम्मान यानाः छितः ककुइ हे स्वांमाः, खादा क्वखाय्का याई । छिगु स्वर्यंवर ककुइ हे स्वांमाः, सिखः क्वखाना याई - कलाः भाःतय् हनी । अथे हे इहिपा धुंकाः नं कलाः भाःत थःथवय् न्ह्यैपुक ककुइ घयेपुना हे दाम्पत्य जीवनया अनुभूति यानाचवनी । उकिं ककुया संवेदनशिलताया अनुभव व अनुभूति नं भीगु जीवनं बांलाक यानाचवंगु दु ।

तँसा- थुकथं बिचाः यायेबलय् ककु छिगु ज्यान खः, छितः म्हसिकेगु माध्यम खः, छिगु परिचय, छिगु अभिव्यक्ति, व्यक्तित्व सकतां खः, मान-सम्मान छिगु जीवन फुक्कं ककु हे खः । भीगु शरीरया बःचा हाकःगु ककुयात कयाः बःचा हाकःगु हे च्वखँ छिगु न्ह्योने व्वयाबिया । बःचा हाकः जुयाः छि लुमदने फु, चि मगाः न्यालु प्यालु थें जुइ फु छितः, अयनं लघु निबन्ध (चिहा च्वखँ) या रुप ला थथे हे जुइ । न्ह्याथेसां जिगु च्वखँ जिगु परिचय कथं व्वना बियादिल, छितः दुनुगालं निसें सुभाय् बिया । जिं छितः ककु क्वछुका ज्वज्वलपा यानाचवना ।

□□

वंगः, १६ कार्तिक २०६४

स्वपु कविता

नातिवज्र

१

जितः स्वयाः
सु वै थें मस्यू
जिके दयेमाःगु
ई मन्त ।

२

सुनां
छु यानाचवन
छुं मस्यू ।
जि ला थन
स्वःगु सुका
फ्यँफ्यँ फुनाचवन ।

३

ईया
नुगः
मदु ला मस्यू ।
व ला
मदिसे वनांचवनी ।
जि धाःसा
ई मवःनि धकाः
वैगु
लँ स्वयाः
पियाचवने ।

□□

चित्तधरं थःगु थर 'तुलाधर' छाय् मच्चत ?

लाभरत्न तुलाधर

नेपालभाषा साहित्यया ब्वमिपिं सकसिनं सिउगु खँ जुइ कि थुगु दँ (१२ बछलागा: १०२५-११ बछलागा: १०२६) भी कवि धायेके योम्ह हनेबहम्ह महाकवि, साहित्य शिरोमणि व कविकेशरी चित्तधर 'हृदय'या सच्छिदँ पूवकेगु भवल्लय् थीथी संघसंस्थां छगूछगू हना ज्याभवः न्हाकाचवंगु दु। वयकःया अमूल्य कृति बारय् थीथी च्वमिपिसं आपालं पक्षय् थःपिनिगु विचार आदि नं च्वसुया रूपय् प्रकाशित यायेगु ज्या जुयाच्वन। वथेंतुं कवि जुयगु व्यक्तित्वया थीथी पक्ष नं थुइके सिइके बह जू।

१. न्हयत खँ

भीपिं मध्येय आपाःस्यां न्यना ब्वनातयागु खँ खः कि वयकः येँ न्यत तुंछेया तुलाधर ल्हासा बनिजमि द्रव्यधरजुया सुपुत्र कथं थनिं सच्छिदँ न्हो (१९६३ जेष्ठ ५ गते) जन्म जुल। उगु ईया किचःथें, चायेकातःगु सीमित गुगुं नं ब्वनेकुथिइ औपचारिक शिक्षा प्राप्त यायेगु अवसर गुबलें मवल, वयकःया जीवनय्। गुलि नं सयेके सियेके यात थःगु हे वा सुं गुरुपिनिगु छेय् जक। आखःग्वः च्वये व ब्वने सःगु ५ दँया उमेरय् खःसां उबलयसिया चलन कथं छपा ल्हाःया पचिनय् ल्याःखाये फुगु सफूतय् अध्ययन क्वचायेकेत १५ दँ मयाक ई काल। थुकिया अर्थः ब्वने मसयाः वा जेहेन्दार मजुया मखु। पारिवारिक परिस्थितिं यानाः ब्वना च्वँच्वं हे थीथी बाधा-अडचनं यानाः तःक्वःमछिं हे दथुइ तुं थाति यायेत बाध्य जुइगु खनी। परिवारया याकः काय, केहँपिं प्यम्ह- मचागु बैसय् इहिपाः- ल्वगिम्ह मां- छेँ त्वःता ल्हासा वनेमाःम्ह अबुजु- हैजा व तःकइ ल्वचं आक्रान्त जुइमालीगु आदि विघ्न सामना यायां खुकःगु विद्याध्ययन २० दँया उमेरय् तक जारी यानाच्वन।

२. च्वसुया मुख्य ध्येय

थुलि समयवाधि दुने प्रारम्भ याःगु सफूया नं बुद्धिचानक, ८ निसें १० दँ तक अमरकोश, थुकिया छुं

ई लिपा संस्कृत शिक्षा व नीतिशास्त्र, दकलय् लिपा सारस्वत व्याकरण व संस्कृत परिचय । गुरुपिं पाखें कयाचवंगु क्रमिक शिक्षाय व्यवधान वयाः त्वाःत्वाःदलीगु दथुया फुर्सद इलय् छैयसं दुगु बौद्ध सफू लिसैं नेपाःया आक्सय नकतिनि नसनाहःगु थेरवादी शिक्षाय मन बियाः चिउताः तयादीगु सियेदु । थःगु दकलय् न्हापां पिदंगु रचनाया च्वमिकथं 'बुद्धोपासक चित्तधर' धकाः नां पित बियादिल (१०४६) । थ्वयां लि पिदंगु स्वपु रचनाय् धाःसा 'चित्तधर' जक न्हेथनादिल (१०४९ स २ पु व १०५० स १ पु) । अले १०६८ निसैं १०७२ तक मेगु छगू उपनाम रूपरत्न उपासक नं गुलिखे पद्यजक मखु तःपुहे निबन्धय् नं छ्यलातःगु खनेदु । थ्वथें तुं १०६९ निसैं १०७२ तक पिदंगु थीथी पद्य व गद्य रचनाय् केवल 'हृदय' धकाः छगो जक शब्दं स्रष्टायात परिचय बिल । हानं मेगु निथाय् अपवाद कथं थःगु नां छथाय् भाजु चित्तधर (१०७०) व मेथाय् चित्तधर उपासक 'हृदय' (१०७३) पिब्वयादिल । खजा १०७२ यां लिउ पिदंगु फुक थें कविता व निबन्ध लिसैं बाखंया च्वमि कथं चित्तधर 'हृदय' नांयात हे निरन्तरता बिसैं प्रकाशित जुयादिल । अथे नं दथुइ दथुइ मनमाया, धर्मबीर वा बुद्धिवज्र वज्राचार्य थुजोगु छन्ननामं च्वसु पिथनेमाःगुया हुनि वय्कःया थःगु 'जिगु जातः' ब्वनेबले थुइके फु । अथे हे नांया न्होने कविकेशरी पदवी व साहित्यशिरोमणि उपाधि न्हेलुकूगु नं थुइके थाकूगु खं मखु । थुइके अःपु मजूगु खं छु धाःसा वय्कलं थःगु गुगुं नां लिसे तुलाधर कुलपुत्र जुयाः नं 'तुलाधर' खँवः स्वाकाः थःत पिब्वया मदिल, थ्व छाय् जुइ ? थुगु दिशाय् भतिचा वालेगु कुलेगु हे थुगु च्वसुया ताः खः ।

३. परम्पराप्रति वितृष्णा वा विद्रोह

चित्तधर ५-८ दै तक गुलि ज्ञानीम्ह मचा खः, ९-१२ दै तकया उमेरय् उलि हे हारां व मुल्याहा

स्वभावय् हिलावन । अथेसां सुयागु न्वाखँ वा प्रेरणां मस्यु, थ्वहे ताकाय् बभ्रां, चुरस व थ्वँ आजन्म मत्त्वेगु प्रण यात । थुकिया ५ दै लिपा हे ला व न्या नयेगु ज्या नं मननिसें त्याग यात । थुकिया ९ ला लिपा ज्ञानप्रभा मयजुं नं मद्यमांस जक मखु खँय सुद्धा त्वःतल । वहे दै (१९८१) या मोहनि निसैं हिंसादि कर्म नं परित्याग यात । थुजोगु प्रकारं बुद्धधर्म (कुल धर्म)य् न्यनाचवंगु विकृति सुधार यानाः आत्मशुद्धि प्रारम्भ यायेगु उत्प्रेरणा समाज सुधारक धर्म आदित्य व उपासक पाजु मानदासपिंपाखें प्राप्त जूगु सिइदु । छायाःसा, उगु ज्या थःम्हं छुनागु दँबदँ लिपा हे 'नेपाल बुद्धधर्म उद्धार संघ' स्वनाःलि वय्कःपिं लिसे दुजः जुयादिल । सामान्य बौद्ध शिक्षाया जलं तक मखःगु रुढिग्रस्त समाजया फुकी नायोपिन्त चित्तधरया बौद्धिकता व दूरदृष्टियुक्त ज्याखँ सुपाच्य मजुल । इमिसं सुधारया शंख पूम्ह ल्याय्म्ह चित्तधरयात नास्तिक व कुलद्रोही धायेत तकं लिमस्वत । थःगु कुल समाजया भिं यायेभनं न्हाकूगु ज्याया स्याबासीया पल्सा फयाच्वने माःगु अवगाल वय्कःया मनय् थुपिं कृतघ्न व अज्ञानी फुकिजं च्वइगु वा कनीगु थर 'तुलाधर' प्रति हे सुक्ष्म रूपं वितृष्णा ब्वलंगु अनुमान यायेछिं ।

चित्तधरं थः गुरु नालातःम्ह योगवीरसिंहजुं नं थःगु रचना लिसे नां पिथनीबले कसाः/कंसकार घाकेगु याना मदी । अथे हे अनया ससःकिजापिसं नं थःपिनि नांया लिउने थर च्वयेगु जरूरी तायेकूगु खनेमदु । थ्व वय्कःया साहुति न्यनाः नं जूगु खयेफु ।

४. थःगु हे माथं नां व जातया घोषणा

थः ३० दै क्यंगु बखतय् 'जिगु जातः' धकाः आत्मकथा च्वयेगु छुनादिल । उकिया आदिवाक्य हे थुकथं न्हाकल " ... शुक्रवार खुनु नेपाल येँ शहरया उपासक जाते डेत केशचन्द्र मल्ल पत्ती साहुया वंश

तुंछै साहुया कुले बुबा साहु द्रव्यधर व माता ज्ञानलक्ष्मीया कोखे जुल धाल । ...”

चित्तधरं थःत उदाय जात जूगुलिं अमरकोशया जाँच बियाबले उच्चारण दोषं दोस्त्रा जक लात धकाः च्वयादीगु दु । थुकिया अर्थ उपासक शब्दया हे अपभ्रंश रूप उदास धकाः भाःपिउगु जुइमाः । हानं तुलाधरया शब्दार्थ (लनेगु) तलाजु धारण याइम्ह खः । वयकलं १७ दँ ति पसः चायेकाः बनिज्या याःसां तबि लनेगु ताल्जु धाःसा गबलें थिइम्वाः । साइकल व सफूया मियेज्या । तुलाधर धैगु धर उदाय् समुदायया मानयता प्राप्त ९ गूगु धर मध्येय् छगू जुल । छगू इलय् थुपिं फुक्क धर कघाइगु उदाय् गुथि (१०६९) स संलग्न नं जूगु सियेदु । उकिं नं थथे मेपिसं थें थःगु नां तुलाधर पदं लिचकेगु ज्या संकीर्ण मानसिकता तायेकूगु जुइमाः । हानं थ्व शब्दं बौद्ध सम्प्रदायया आभास नं माछि बिइमफु चायेकल जुइ । वयकः जुल म्हुतु छप्वालं जक बुद्धमार्गी मधासे आचरणं हे पक्का बौद्ध उपासक जुयाचवंम्ह ।

धातयेंला चित्तधरयात मचाबले छुनातःगु नां चित्तधर खनेदु । थ्व खँ वयकःया न्हापांगु रचना (१०४६) बुद्धोपासकया पापदेशना लिसे पिदंगु नां बुद्धोपासक चित्तधर जक मखु को.अ.त. पाखें लःल्हाःगु पुर्जि (१०६०) व सदर जंगी जेल अफिस पाखें प्राप्त जूगु छुटुवा पुर्जि (१०६५) स उल्लेख यानातःगु नामं नं पुष्टी जुइ । थुपिं निगुलिं पूर्जिस पूर्वक बियातःगु नां खः चित्रधर तुलाधर । थुगु नांयात वयकलं हाकनं गुगु नं थासय् थम्हं तुं च्वःगु खनेमदु ।

५. सत्संग व सम्बेदनशीलता

वयकः ल्याम्हगु बैसय् हे सम्बेदनशील कवि हृदयम्ह मनु धैगु खँ उगु ताकय् च्वयातःगु थी थी लेख रचनां जक मखु संलग्न जूवंगु संघसंस्थाया उद्देश्य नं

लिज्वयेक कयं । पद्य रचनाकारयाके दयेमाःगु छगू गुण मध्येय् शब्द रचनाया लिसें ध्वनि माधुर्य नं लाइ । उक्तं थःगु नांया न्हापांगु खँगो ‘चित्र’ या ध्वनि उलि मधुर मताल खइ, गुलि ‘चित्त’ शब्दया दु । हाकनं छम्ह उपासकया स्वापू लाक्षणिक अर्थय् चित्र लिसे सिबे नं चित्त लिसे क्वातु । थुकथं धर्मआदित्य व धम्मालोक भन्तेपिनि सत्संग शुद्ध बुद्ध धर्म ध्वाथुया वःलिसे शील व उपासनाया महत्व वोध जुल । छम्ह प्रवुद्ध व सजग ल्याय्म्हं थःगु धारणा व विचार नं छुं अंश जूसां नामं हे अभिव्यक्त यायेगु प्रयास स्वरूप उगु प्रथम प्रकाशित रचना लिसें थःगु न्हापांगु नां व धर वा जात कथं चित्रया चित्त अले उदाय् (तुलाधर) या उपासक च्वल ।

आपालं दँ तक स्वापू दुपिसं नं चित्तधरया बहुपक्षीय व्यक्तित्वया सही मूल्यांकन याये थाकु । एकांगी हृष्टिं जक स्वइपिसला द्रंकेनं फु । गथेकि भिक्षु अमृतानन्दयात ताःकथं “शुरुइ वयकःयात भिक्षु धयापिं नाकं यो मजू ।” गुम्ह मनु थःगु परिवार छैय् त्वःताः धर्म आदित्य व धम्मालोक भन्तेपिनि संगत यायेत बारंबार किन्दो विहारय् द्यनेत सुद्धां वनी वयात थुकथं धायेगु पाय्छि जुइला? ‘सुगत सौरभ’ च्वये न्हयो बुद्ध जीवनी व शिक्षा सम्बन्धी आपालं ज्वलं सफू चूलाका बिउम्ह धम्मालोक भन्ते । थुम्ह भन्ते नं उगु महाकाव्य ब्वनाःलि टिप्पणी यात हँ - बुद्ध (सिद्धार्थ) या त हे उदाय् या मचा धकाः क्यनीगु सफू - यात गय् मानेयायेगु ! लुमंकेबहजू आडम्बर मत प्रचार याःगु द्वपनय् कसा फय्माःपिं ११ म्ह मध्येय् धम्मालोक (न्हापा दशरत्न) नं छम्ह खः ।

६. सत्तिक बुलादीपिनि मिखाय्

अथे स्वये मणिकवहादुर चित्रकारया मूल्यांकन यथार्थ लिसे गाकं सत्तीगु अनुभव यायेफु- वयकः गृहस्थ जूसां थेरवादायात विशेष मान्यता बियादिसे मद्यमांसया

उपभोग यानामदी । लामाजुपिनि सिद्धान्त माने याःसां (आचरणं) धेरवादय् च्वनादिल । उकिं उपासक चित्तधर धाइ । न्हागुसां, थुलि खँ यचुक हे त्याजिक धायेफु कि वय्कलं थःगु निजी, घरायसी वा कानूनी भौतय् बाहेक पुर्खापिसं घानावःगु थर 'तुलाधर' शब्द ल्वःमंसे नं गनं च्वयादीगु खनेमदु । थुकी मुख्य कारण उदाय् च्वयेगुली व्यापकता जक ध्वदुइसा, उपासक च्वयेबले उमह कय्च्यानाच्वंगु धर्म-सम्प्रदाय व शीलाचरण हे प्रतिविम्बित जुइ ।

न्यने दु कथं बारां साहु धयाम्ह दशरत्न उपासक (लिपा धम्मालोक) जुं सारा उदाय् वर्गयात थ्वकाः वा ध्याकाः धायेगु याःहँ- उदाय् जातया पहिचान = छ्वयला नक्षत्र, अन्ति बाहां ! थुगु ध्याचुलिं आहत जुयाः नं चित्तधरं थःत उपासक जात धकाः सार्वजनिक रूपं घोषणा याये तःदँ न्ह्यो हे मद्यमांस व हिंसा विरत जुयाःलि काय, वाक् व चित्तशुद्धि यानादिल ।

चित्तधरया आपालं विशेषता मध्येय न्ह्यथनेबहःगु निता छु छु धाःसां छगू थःत दुनेनिसें यायेगु विषय जुल धाःसा छ्यनं मोलं चुयाः चान्हि छस्वा जुइक नं उकी लगनशील जुया तन्मय जुइफु; हानं मयःगु वा मंमदुगु लात धाःसा भ्याःहे वास्ता मतसे पूर्ण उपेक्षा याना नं च्वनेफु । गथे- साहित्य (थुकी नं विशेष पद्य रचना), कला (चित्रकला) व संगीत (वाद्यवादन व चर्यागीत)य् छगू उच्च स्थान हासिल यायेत सफल जुल । तर मयःगु (मंमदुगु) विषय व्याकरण, भाषाशास्त्र, वधेंतुं अर्थोपार्जनया व्यवसाय आदिस थम्हं मफुगु क्षेत्र धकाः तप्यंक हे स्वीकार नं यानादी । थुकथंया खँ स्वयम्भूलाल श्रेष्ठजु नापया खँल्हाबलाय् धयादिल- "... थुज्यागु (भ्रिजि सफुली च्वंगु च्वखँ लेख च्वये जि सनं मसः, थये च्वयाच्वने मं नं म्दु । अय्सां भ्रीगु भाषाया निंतिं मालाच्वंगु विषय थ्व खः । स्वयम्भूलाल न्ह्योने वल,

जि लयताः । ...” अथेहे नांजाःम्ह वैयाकरण पुष्परत्न 'सागर'जुया शब्दय् "... व्याकरणय् वय्कःया उस्त मन मवं । न्हागुसां च्वनिं च्व अले भ्रीगु भाषा साहित्यया धुकू जायेकेत स्वयेगु धैगु वय्कःया बिचाः जुयाच्वन । ...” थःगु कमी-कमजोरीयात त्वत्वपुयाः भिसका भाजु जुइपिं मध्येय् वय्कः मलाः धैगु खँ वय्कःया 'जिगु जातः' व्वनकि निभाः थें प्रत्यक्ष जुइ । छथाय् थुकथं च्वयादिल- "... जिमि ज्ञान व केहेंपिन्त तिसाया ला छु खँ, मामं छताबता दयेकाः बियातःगु तिसा व कोसः नापं कयाः मियाः पसलय् लाय् तयेधुंगु, वसः छताबता नापं दयेकाबी मफुगुलिं जिमि ज्ञानं खँय्खँय् वयेकाः 'आः थये सुम्क जक च्वनां मजिल, छुं भ्रिति दुहां वइगु ज्या छगू यायेमाल' धकाः नाइक धाल । खँ खःगु तर जितः म्हाःगु ... ।”

७. उदाय् धायेकेत आपति म्दु

मेकथं धायेसा चित्तधरया थःत उदास वा उराय् धायेके मयो मजू, तर तुलाधर धायेके नं मयो, च्वये नं मयो । थुकिया मेगु छगू सम्भाव्य कारण स्वयं वय्कःया निगूगु नां अर्थात् 'धर' न्हापा हे दयाच्वने धुंकूगुलिं नं जुइफु । तचकं सम्बेदनशील हृदय जूगुलिं थःत मचाबले छुनातःगु नामय् ल्याय्म्ह जुइकाः बिचाः यात खइ । अले थःगु स्वभावयात कुबुयेफुगु नां चित्रधर मजुसे चित्तधर हे खः धैगु क्वःछित जुइ । छायाधाःसा चित्र धैगु धारणा यायेगु वस्तु मखु, च्वे वा ब्वयेगु वस्तु जुल, गन कि भिंगु यचुगु चित्त (नुगः) धैगु जनमकाछिं धारण यायेबहःगु निधि जुइ । थुकथंया चित्त सदाकाल घानातइम्ह मनुखं तुला अर्थात् प्यंगलं न्यानाः न्यागलं मीपिसं धारण याइगु ज्वलंयात गुकथं धारण यायेफइ ? थुजोगु ज्या वय्कःयात याये मंमदुगु नं मखु, यानाच्वनेगु फुर्सद नं म्दु । वस थ्वहे कारणं जातया थासय् उपासक व लिपा 'हृदय' च्वइम्ह जुल ।

चित्तधरया अवचेतन मनय उदाय धैगु खँगवः हे उपासक शब्द उत्पत्ति जूगु खः, उकिं थुपिं पर्यायवाची शब्द थें तायेकादीगु खनेदु । बुद्धधर्म उपासनाया कालक्रमय थुकिया विधिविधानय गुलिखे हिलासु (विकृति) वःथेंतुं उपासक शब्द नं तचकं ज्यलाः उदास वा उदाय जूगु प्रमाणित यायेफु । तर थुजोगु कुतिकुति ज्याय तन्मय जुइगु धैर्य वयकःयाके मदुगुलिं थम्हं तुं ध्व थुकथं वा थथे हे धकाः गनं च्वयातःगु खनेमदु ।

आः थन वहे अभावया ह्याकिंयात भाषा विज्ञानया ल्याखं माथं वंकेगु कुतः यायेगु सान्दर्भिक जुइ ।

८. बुद्धोपासकया ज्यःगु रूप हे उदाय

नेपालभाषाया तःगुखे विशेषता मध्येय् छगू खः आगन्तुक शब्दया तःगः आखःया खँग्वयात म्हो आखलं

गाकाः तद्भव रूपय् छ्यला यंकेगु । उकथं स्वंगः वा प्यंगः आखःया हिज्जे दुगु शब्दयात निगः आखलं चायेकाः नोंवायेगु प्रकृति दु । गथे कि पाचक=पाचः, नायक=नायः, उपवास=अबसं, अपयश=अज्जय, अले उपासक=उदाय ।

शब्दया निगःगु आखः प या थासय् मेमेगु जुयाः हिलावंगु गुलिखे दसु न्ह्यथनेफु । गथे सोपान=सोहाने, मण्डप=मन्दव=मन्दु=मदु, सप्त (विधानोत्तर) पुजा=सत्तुपुजा, ध्वहे स्वभाव कथं उपासक>उपासः>उबास>उदास व थौं म्हिगः उदाय व नोंवाइबले उराय जुयावःगु खः धायेफु ।

□□

छपुचः हाइकु

ईश्वरीमैया श्रेष्ठ

१. ख्वबिया हाप्वः
पूगु नुगःया घाः खः
तिकिनंगु हि ।	६. जीवन मथू
मसीतले म्वायगुला ?
सिना हे म्वायगु ।
२. भागं मथः ब्व
लकस हे लागीचाः
धौया ध्व पह ।	७. बेक्वः मतिना
छाःकिनं कियाच्चंगु
मछिंगु स्याःचाः ।
३. हकया ह्यूपाः
संविधान सभा ग्व ?
लिलिज्या पलाः ।	८. सर्गःया किचः
जः तप्यं धरती प्वं
क्वथा लुमुसे ।
४. लोकतन्त्र धाः
वाउँबुं चुलिमहः
आन्दोलन पू ।	९. शान्ति दिवस
क्वाःबहाःया बखुंत
कय्कूंगु पपू ।
५. हगंगु सर्गः
फिसिं ज्वःगु ख्वबिधाः
अंगः फू चाल ।	१०. तिकिभ्याः हतं
तप्यंगु निभाःजलय्
धूया एकसरे ।

□□

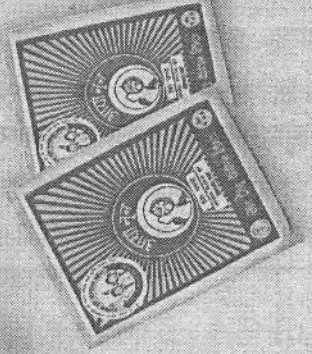
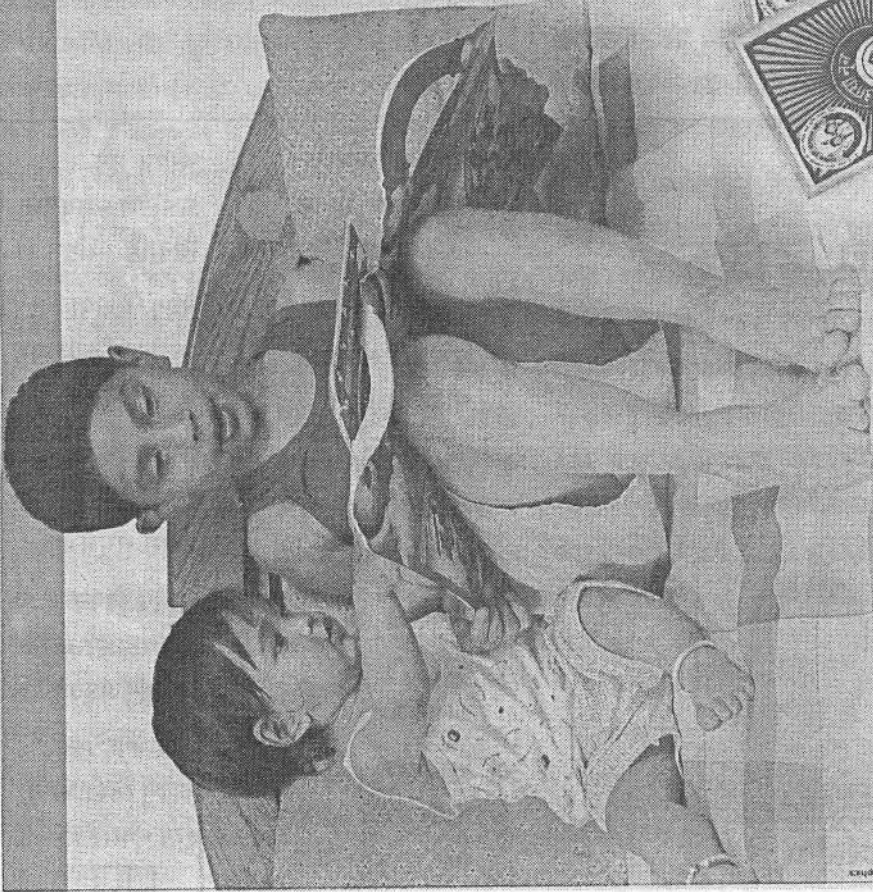
तपाईंको बच्चाले कुन नयाँ शब्द सिक्थ्यो ?

अपेक्षित प्रतिफल पाउनको लागि !

आयोडिनको कमीले बच्चाहरू मानसिक एवं शारीरिक रूपले कमजोर भई पढाइमा पढ्न-पढ्न फल हुनको साथै खेलकुदमा समेत पछाडि पर्न सक्छन्।

राष्ट्रिय पोषण परिषद्

विश्वभरका आयोडिनयुक्त नुन प्रयोग गर्ने १३० वटा राष्ट्रहरू मध्ये ८०% भन्दा बढी घरपरिवारले आयोडिनयुक्त नुन प्रयोग गर्ने उन्कट २० देगहरू मध्ये नेपाल पनि एक हो।

थःगु संस्कार, संस्कृति, रीतिथितिया लकसय् ब्वलंम्ह अनुशासित 'संस्कृति'यात थःगु मौलिक संस्कार, संस्कृति व रीतिथितिया गर्व दु। वैगु लागिं थःगु रीतिथिति, संस्कार, संस्कृतिया लकस तसकं तःधं, तसकं विशाल। थ्व हे वैगु परिचय धकाः धाइम्ह व। वया पासा 'इच्छा'या अनेक इच्छा, अभिलाषां जाःगु थःगु हे जीवनया लकस दु। न्हूगु जमाना, न्हूगु फेसन, न्हूगु रमभम, बन्देज छुं मरुगु जीवन। करकिया नक्कल खः वयागु जीवन। थःगु संस्कार, संस्कृति, रीतिथितिया छुं पर्वा मदुम्ह व इच्छा।

संस्कृति व इच्छा निम्हस्या दथ्वी न्ह्याबलें थ्व हे खँय् कचमच। छंगु लकस स्वयाः जिगु लकस तःधं धाइम्ह इच्छा तर संस्कृतिया बिचाः "खय्फु, इच्छाया लकस, संस्कृतिया लकस स्वयाः तःधं जुइफु, अयसां वयागु जीवनया लकसया छगू सीमा दइ, छगू लागा दइ। गुगु लागायात सुं नं इच्छां हाचां गाल धाःसा अन ख्युंगु शून्य बाहेक छुं दइमखु, व अन्धकारय् हे तक्यं वनी"। इच्छां संस्कृतिया थ्व बिचाःयात गुबलें बांलाक थ्वीकेगु कुतः हे मयाः।

ई न्ह्यानातुं वन। जीवन नं न्ह्याना तुं वन। संस्कृति व इच्छाया जीवनय् नं ह्युपाः वल। संस्कृतिया संस्कार, संस्कृति व रीतिथितिं स्यनातःगु अनुशासनं यानाः वया जीवनय् वःगु ह्युपालय् नं वयागु जीवनयात गर्वमय हे दयेकातल। तर अन्ततः इच्छाया सागरय् करपिनिगु नक्कल यानाः दयेकूगु भिलिमिलि नांचाय् न्ह्यानाच्चंम्ह परिचय विहीन इच्छायात थःगु जीवन बोझ जुया वल। सकसियां थःगु परिचय दु, तर वया थःगु परिचय हे मदु। जीवनया हरेक मोडय् व परिचय विहीन जुया वन। वयागु स्वतन्त्र जीवन कय्कुकुं वन। लकस बुलुहुं बुलुया वन। ख्युंसे च्वना वन। थःगु परिचय मालाच्चंम्ह वं थःत लुइके मफु। छचाखेरं अन्धकारया अन्धकार, शून्यया शून्य जक। वयागु परिचय ला वं मचाय्क हे गनं तापाक्क त्वःता वये धुंक्ल। □□

परिचय

नःलि वज्राचार्य

न्हूदँ ११२८ या मितुना !

ने. सं. १८८२ स ललितत्रिपुरा सुन्दरी देवीया नामं
नेपालया न्हापांम्ह प्रधानमन्त्री भिमसेन थापाया पाले दय्कूगु

भिमसेन-स्तम्भ

छें छगुलिं अवलोकन याना दिसं

चालीगु ई: सुथसिया द ता निसें बहनी द ता तक

सुन्धारा-धरहरा प्रोजेक्ट

यें।

भ्रमणया न्हूगु छभा:

भ्रमणया भोलय गां, पहाड, तराइ चाहिला दुर्गम थासय थ्यंकी। अनया लकस न्ह्यव्वइ। विदेश वनी थाय्बाय सिइका वइ। भ्रमण विना छुं खँ सिइके फ़ैमखु। 'भ्रमण' जिगु मनय् थीथी खँ वयाचवनी। भ्रमण गां, पहाड, दुर्गम विदेश जक मखु, भ्रमण भीगु ह्यःनेयां स्थिति सिइकेगु नं भ्रमण जुइफु। वयात जनसमक्ष न्ह्यव्वयेगु भ्रमणया उपलब्धी खः। थथे मनय् खँ वयाचवंगु इलय्—

जिं व मिसामचायात बरोबर माःम्हं ल्हाः ज्वनाः यंकाचवंगु खनाचवना। म्हं बां स्वयेबलय् भिंन्यादँ भिंखुदँ पुले धुंकूम्ह थें च्वंसां नकतिनि न्यासि वने सःम्ह थें ल्हाःज्वनाः यंकाचवन। लँय् म्हस्यूपिं नापलाःसा नमस्ते या धकाः धाधां हयाचवन। थ्व लू स्वस्वं जि अजूचाया। लिपातिनि सिल व मिसामचा बौद्धिक अपाङ्गम्ह जुयाचवन। खँल्हाबल्हा याये मसःम्ह। मचायात मांम्हं हे चःबिइ यंकेमाः धैगु खँ न्यना। मतीवल भीगु देशय् थुजोपिं मस्त गुलि दु थें ? इमिगु न्हियान्हिथं जीवन गुकथं न्ह्यानाचवन ले ? इपिं म्वायेगु हक हितया लागि समाजं छु पलाः न्ह्याकाचवंगु दु ले ? राष्ट्रं अज्याःपिंत छु स्वल ? जिगु नुगलय् न्ह्यसः दन। आर्थिक भार क्वबिइ मफुपिं बौद्धिक रूपं कमजोर इपिं समाजया बोभ खःला ?

न्ह्यसःलं तेलकासा म्हितुम्हितुं जि छथाय् थ्यन वडा नं. १, जमः सेतोदरबारय् सुवर्णकेशरी चित्रकार (तुलाधर) या छैय् न्ह्याकाचवंगु बौद्धिक अपाङ्ग मिसामचातय्गु 'सुनगाभा' ज्यासलय्। छगू अफिसया ज्या क्वथा, निगः स्वंगः दराज, छगः टेबुल, ताथ लानातःगु बैय् फोमया लासा लानातःगु दु भ्याःक्वसं। अफिस खनाः बिचाः याये आर्थिक अभावं तजिक समा जुइ मफुगु अफिस ज्या याय्या लागि जक जुइका। अफिसं पलाः न्ह्याका मेगु क्वथाय् दुहां वना। मस्तयत् व्यावसायिक तालिम बियाचवन। ३×६ फुट ति दुगु छगू शोकेशया दराज। दराजया दुने ल्हातं दयेकातःगु थीथी कथंया बानां व्वयातःगु सामान। शोकेशपाखे वना क्वथिक

कार्यशालां निसें एकल सौंभ तक

लोचनतारा तुलाधर

स्वया छगू ति छगू ताजि बांला खनेदु । “ध्व फुकक बौद्धिक अपाङ्ग मस्तय ल्हा खःला ?” जिं न्यना ।

शोकेश लिककसं च्वनादीम्ह मिसं धयादिल-गुगुं इमिसं दयेकूगु, गुगुं जिमिसं दयेकागु । छिकपिसं ? जिं न्यना । इमित स्यंस्यं थःपिसं नं फुर्सद फुर्सदय् छुं यायेमाः धकाः दयेकेगु ज्या यानाच्वना । बौद्धिक अपाङ्गया मांपिसं नं ज्या याना यंकेमाः संगठित जुयाः । वयकः जुयाच्वन तालिम केन्द्रया सचिव बिनू श्रेष्ठ ।

जिं स्वयाच्वना तालिम केन्द्रया क्वथाय् छम्ह “उँम्ह...S ...” हाहां गंजी थायेगु मुलु अले छग्वारा ऊन ज्वनाः छुं थायेत घर ग्वयेगुलिइ कुतः यानाच्वन । अथे मखु थये धकाः ग्वःक नि ग्वःक स्यनाबिल । मचां कुतः यानाच्वन । ल्हाः बांलाक काये मसःनि । गुब्ले गुब्ले ल्हाःहे मसंकुसे तँ क्यनाः सुम्क च्वनी । आम्पे तँचायां सइला धाधां उसिहे मचासे स्यनाच्वन । वयकः मिस कमलतारा तुलाधर । हाहां स्यस्यं गुलि लिपा मचां निभो स्वभो घर ग्वल । जि अजुचाया मिसयात भर्को मचाःला वहे खँयात ग्वःक नि ग्वःक स्यनेमालीबलय्, धायेमालीबलय् ?

भर्को चाया सुम्क च्वंसा थिमित गनं थकाय् फइ । यक्वयक्व स्यनां तिनि छुं कथं थाये सयेकि । स्वयादिसँ, ध्वहे मचां थाःगु चिकिचापाःगु उनया चकटी क्यन । चकटी पुत्तुपुइका स्वया । आः हाकनं घर हे ग्वये मफुत ।

ज्या यायां ल्वःमंकीगु थमिगु अवस्था बिनू धयादिल । लिसालिसा कयाः स्यनेमाः स्यनायंकेमाः अले जक सइ ।

स्वयादिसँ, आखः धैगु हे मस्यूपिसं थुलिमछि च्वयेसये धुंकल धकाः ल्हा यारायारा संम्ह मचा क्यन । वैगु धुसिलूगु म्ह, खुत्यां खुत्यां कयाः न्यासी वनीबलय्, पकुचिंगु म्हुतु, यालिं थें च्वंगु मिखा स्वयेबलय् आखः सयेकी धकाः पत्या याये थाकु ।

खँ ल्हाल्हां मस्तयगु ज्याखँ, मिसपिनिगु कुतः स्वस्वं जिगु नुगलय् खँ भयबिना वइ । मनूखं मनूयात

छाय् अपहेलना ? इमित पापया ग्वारा, समाजय् छुं ज्यालगय् मजूपिं धकाः तिरष्कार जुयाच्वंगु छाय् ? इमित नं स्यनेकने याःसा बांलाक ज्यायायेफु खनि । भ्नीयासिबें गाककं पाः, अयनं भविष्यय् इमित सुनां मस्वःसां ल्हाः व म्हुतु चूलाका म्वायेगु छगू आधार दयेफु । थिमिप्रति मनूतय्सं कयावयाच्वंगु परम्परा संकीर्ण भावनां थज्यापिं मस्तय् मां-बौपिनि न्हिन्हि दुःख व पीडां क्वचिनाच्वंगु समस्यायात ज्यंकेया लागि जन्म जूगु जुयाच्वन सुनगाभा ।

फेतुना च्वनाम्ह जि दनाः क्वथाय् अयक चाःहिला । नयेधुंकाः ल्हाः म्हुतु हुयेत रुमाल यखायातःगु निगू स्टाण्ड, फुकक नापं नयेत चाकलाःगु निगः राउण्ड टेबुल, प्यंगू बेञ्च, अंगलय् धंकातःगु ब्याक बोर्ड, छपा भ्याःया लिकसं बेडया दराजय् मस्तय्सं थानातःगु काप व टुक्राटाक्रा, उनया चकटी लथ्यानातःगु दु । शोकेशं कक्षायात खुयातःगु निगू क्वथाय् स्वंगः प्यंगः कलघर दु । ध्व फुककं स्वयाः जितः न्यनेमास्ति वल । न्यना ध्व दयेकातःगु सामानत न्याःवःपिं दु ला ? इलय्ब्यलय् थीथी होटेलय् सिम्पोसियम जुइबलय् थज्यापिं मस्त व वया मांपिसं तयार याःगु सामान धकाः मस्तलिसें जिपिं नं स्टल तःवनेगु । विदेशीतय्सं सहानुभूति कथं न्यानायंकी । सामानत स्वयाः गुम्हं ला छक्क चाइ, सुभाय् बियाः छिमिसं बांलाःगु ज्या याःगु खः । ध्व ज्या मानव कल्याणकारी खः याना यंकादिसँ धकाः हौसला नं बिइ । उर्मिला सुवालं लिसः बियादी ध्व फुकक जनसहभागितां वःगु जुयाच्वन । वयकःपिनिगु खँ बांलाक ध्वाथुल ।

नयेधुंकाः मस्तय्सं थःथः नयागु थल थःपिसं हे कःसिइ वना सिल । थःथःगु थासय् तये यंकल । भचा आराम काल । हाकनं थाःपिसं कूस कयाः थाना यंकल । रंगीचंगी का भरय् यायेगु ज्या यात । ध्व फुकक स्वयेबलय् ध्व मस्त मेडिकल ‘डाउन्स सिन्ड्रोम (down's syndrom) कथं थुकै कथं ‘सुस्त मनःस्थिति’ (Mentally retarded) धया वयाच्वंगुलि

आः वयाः 'बौद्धिक अपाङ्ग (Intellectually disabled) धायेगु चलन वल । परिभाषा कथं जन्म जुइधुंकाः ल्हायेगु, फेतुइगु, न्यासि वनेगु, खँ ल्हायेगुलिइ तसकं ई काइगु खः । थिमिसं संबलाङ्गपिसं थें आखः सयेकाः छुं लजगा ज्वनिगु खँ सम्भव मजू । थिपिं अप्वः यानाः मंगोल ख्वाः वःपिं बांलासे च्वना छुं मखुथें च्वनी । यक्व वर्ष दयेधुंकाः नं न्यादँ खुदँया मस्तसैं थें हे व्यवहार याइ ।

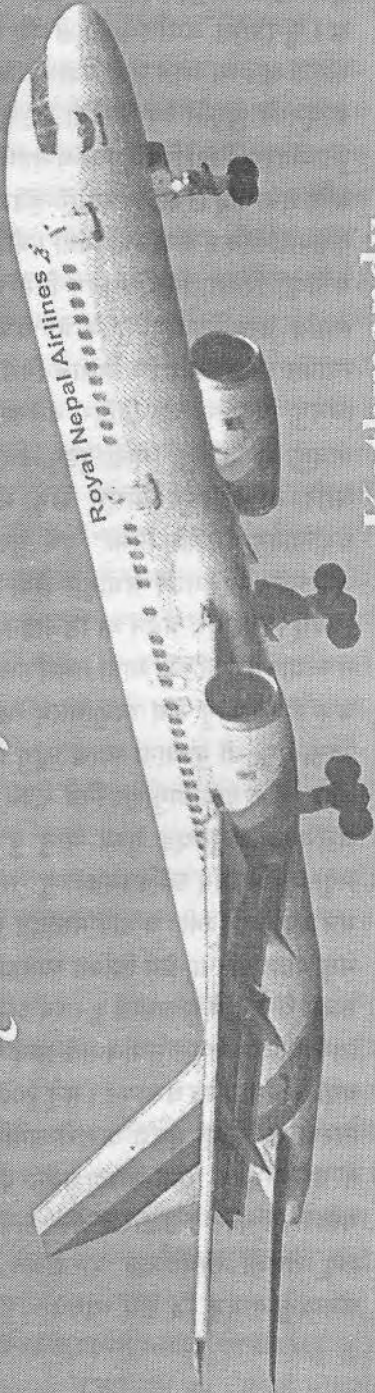
न्हिनय्या स्वताः ई जुल । मस्त फुककस्यां थःथःपिसं यानाच्वनागु ज्या दिकाः सामान बेडया दराजय् तल । गुम्हेस्यां थःपिसं ज्वनावयागु भोलाय् तल । मनोरञ्जन कथं प्याखं ल्हुइगु यात । थज्यापिं मस्तय्सं चर्यानृत्य निसैं लोकनृत्य तक याःगु खनाः जि वाताहां जुल । न्यना कथं थज्यापिनिगु हे इलय् ब्यलय् प्रतियोगिता जुइ । थिमिसं ब्वति काइ । स्वयादिसैं थिमिसं त्याकाहःगु सिरपा धकाः क्यन । उमिसं कयातःगु सिरपा खनाः 'सुनगाभा' थज्यापिं मस्तय्या लागि यक्व कल्याणकारी ज्या याःगु खनेदु । थ्व स्वयाः हानं मतिइ वन फुकक मां-बौपिसं थःथः मस्तय्त तालिम बिल धाःसा गाककं प्रगति यायेफु । भीके दुगु कुसंस्कारयात चिकाह्वये फइगु नमुना कथं थ्व सुनगाभा खः ।

मनोरञ्जन स्वयाच्वनाबलय् सुनगाभा तालिम केन्द्रया अध्यक्ष सुवर्णकेशरी चित्रकार टिकट मिया दुहांभाल । सुवर्णकेशरी ततां कना दिल युदिमाया तुलाधरं स्वयम्भुइ थयापि मस्तया पुनर्वासया लागि वियादिगु जग्गाय् छें दनेत "एकल साँभ" क्यनेगु ग्वसा ग्वगु जुयाच्वन । जिनं टिकट न्याना व मियाबिइत कया । सरकारं थज्यापिं मस्तय्गु संरक्षण याय्गु कुत मयागुलिं हक हितया लागि गुलिस तया वास्तामाया । इमिगु सुरक्षा व विकासया लागि गुलि हाला अनावश्य मनूत धैथे व्यवहार याइगु सरकारया कुनिटिया बारे ध्वथुकादिल । समाज व सरकार पाखें वाय्त्य फ्वाय्त्व जुया थीपि वर्राद मजुइमा धका सुस्त मनस्थितिपिं मां पिं मिलय् जुया थ्व 'सुनगाभा' चागु जुयाच्वन ।

सुनगाभा बल्लागु सिमाया भरय् ह्याच्वनीगु छताजिस्वां ख । सुनगाभा अर्थात orchid थ्व मस्तया स्वभावया प्रतिक ख । थ्व मस्त नं थ म्वाय्त बलापिनिगु आधार काय्मापिं जुगुलिं थ्व केन्द्रया नां सुनगाभा जूगु ख । दुने व्यवस्था लिपा पिनय् पाखें नं सहयोगी लागि सुथनिसे बन्हि तक थःगु छें वास्ता मयासैं न्ह्यज्यानाच्वंम्ह सुवर्ण ततापाखें टिकट कया ल्यहावया । बौद्धिक अपांग मिसा मचाय्त शिक्षा, सिप, स्यनेगु निसैं आत्मनिर्भर याना समाज धस्वायेफय्गु सुनगाभां थयापि मस्त बजार न्यावने बलय् साधारण हिसाबं निसैं घरेलु सीप नय्, त्वनेगु, पिबनिगु, वस हिसिगु थलबल सिलेगु, सत्कार याय्गु, म्ये हालेगु, प्याखं हुइगु, चित्र च्वय्गु थायुगु आदि आत्मनिर्भर याय्गु छगू मन्दिर ताय्का । थयापिनिगु "एकल साँभ" गथे जुइ? स्वय्गु आतुर जुयाच्वंगु न्हिलुमंका सभागृह छेंया जः पासापिं नाप स्वयम् । लुखाय्सं भवन या डिजाइन ब्वयातगु, दबुली नं ब्वयातगु दु । टि वि याना गबलें हल मज्याइगु भच्चा जक हल मजागु कथं स्वकुमितय् न्होने लचना कलः ज्वना वगु, द्यो पुज्याना प्याखं ल्हुगु र्दश्य निसैं, तबला थाना, लोक नृत्य यागु शुरु निसैं २:३० घण्टा ज्याभवःया अन्त्यतक मनूतय्त मुग्ध यागु दु । कार्यक्र स्वया मनूतय्गु मिखाय् ख्वविवय्का ब्यु "सायदय् इमिगु मनं मनं धया च्वन ज्वी" थयापिं मस्तय्त घृणा व अपहेलनां मखु माया मतिना, प्रेमं थिमित व्यवहार याय्मा थिपिनं सबल थें जुइ फैगु क्षमता दु । थ्व क्षमतायात सरकारं छाय् वास्ता मयागु ? समाजयाके छाय् चेतना दनामवगु? थयापिं मिसा मस्त थकाय्त । सन् २००६ अन्तर राष्ट्रिय सिरपा कयादिम्ह सुवर्ण केशरी लगायत मेमेपिं मिस्त नं वा चाय्का सुनगाभाया भवन दय्केमा । थयापिं मस्त तय्त भीसं हे उद्धार व कल्याणया पल्हा न्ह्याकेत छगू शसक्त सामाजिक आन्दोलन याय्मा "मनय् खँवाय्कु वाय्कु जि छेंय् थ्यन ।

□□

Fly Nepal Airlines

For further information,
please contact your nearest travel agent or

NAC Building, Kantipath, Kathmandu
Tel: 977-1-4220757, Fax: 977-1-4225348
Website: www.royalnepal-airlines.com

Kathmandu

Does it sound like anything ?
Mystical, Magical...
Exciting, Exotic, Enchanting.

Direct Flight to KATHMANDU from

Osaka

Dubai

Delhi

Mumbai

Malaysia

Bangkok

Hongkong

Shanghai

SERVING NEWARI & NEPALI CUISINES

Happy Hours
From 5pm to 7pm

BUY 1 COCKTAIL
GET 1 FREE

Special Offer
WEDNESDAY & SATURDAY

5 PM Onwards
(1 Cocktail Free only for Ladies)

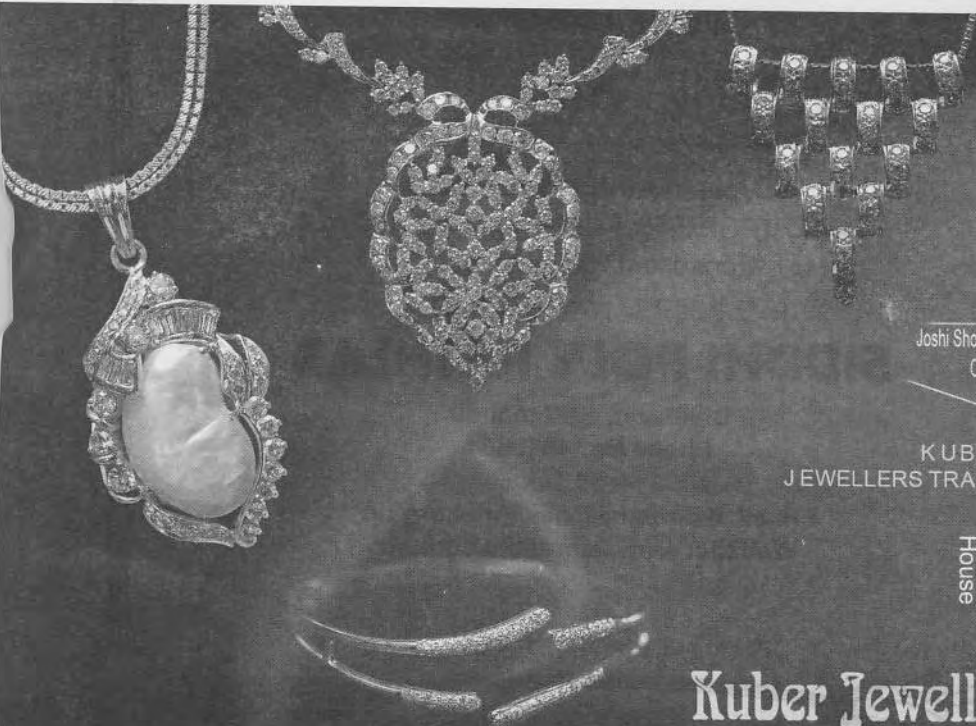
Ladies Night

Lajana

Rush Bar

Lazimpat, Kathmandu (Infront of Hotel Radisson)
Tel: 4413874

Joshi Shopping Center

Everest Bank

Way to Sankata

New Road Gate

KUBER JEWELLERS TRADE

Way to Tebahal

Mera House

Pasupati Plaza

Kuber Jewellers Trade

POBox: 14416, New Road, Khichapokhari, Ktm., Nepal

Tel: +977+1+2012224, 4239329

brilliant@mos.com.np

न्हूदँ ११२८ या मितुना

नेपाल साहित्यया ऐतिहासिक दस्तावेज

‘शारदा’

पारखें नेपाल भाषाया न्हापांगु देखा पिथना

नेपाल साहित्यय तना ब्युगु योगदानया उर्जायात

निरन्तरता बिइ फयेमा ।

Dr. Ishwar Lal Shrestha

M.D. (PGIMER), F.I.S.H, M.B.B.S (Cal)

Consultant Haematologist

SIDDHI POLY PATHLAB

Dillibazar, Kathmandu

Phone No.: 4410604

NMC Regd. No. 691

E-mail: ilshrestha@healthnet.org.np

Website: www.ilshrestha.com.np

संयुक्त राज्य अमेरिका र क्यानाडामा हुने अन्तर्राष्ट्रिय कल प्रिपेड कलिङ्ग कार्ड मार्फत

प्रति मिनेट रु. ८/- मात्र

प्रति ७५ सेकेण्ड = रु. १/-

एक्सेस कोड १४२४

फोन गर्ने तरिका: १६५०+आवा खनोट+कार्ड नं.+पिन कोड+एक्सेस कोड+कस्टी कोड+फोन नं.

- GSM मोबाईलबाट कल गर्दा Air Time Charge थप लाग्ने छ।
- विभिन्न दरका प्रिपेड कलिङ्ग कार्डहरू कम्पनीका महशुल काउन्टरहरूमा सुलभ रूपमा उपलब्ध छन्।
- यस महशुलमा नेपाल सरकारको कर समावेश गरिएको छैन।

PSTN

GSM

C-Phone

Sky Phone

VSAT

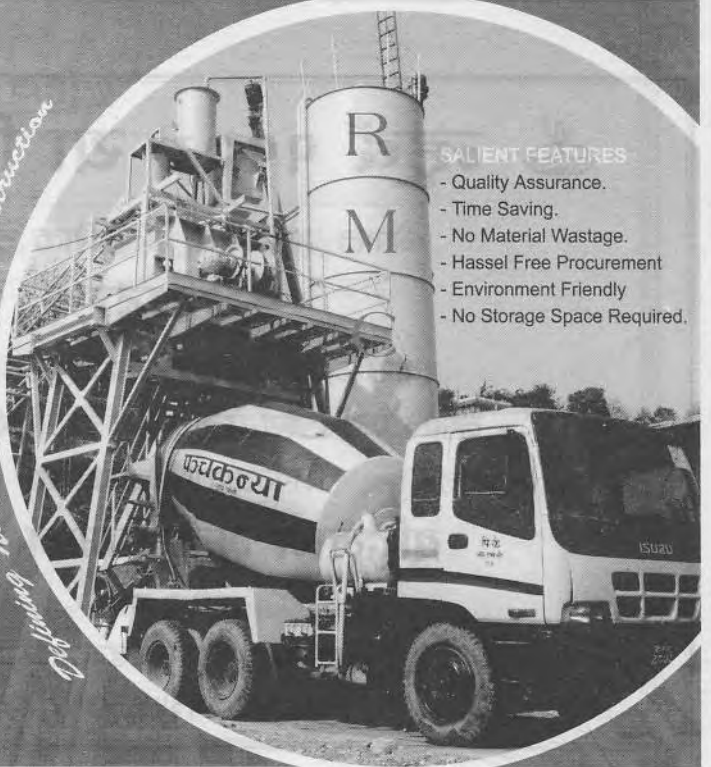
नेपाल टेलिकम

Panchakanya
PANMIX

ReadyMix Concrete

Delivering New Standards in Construction

SALIENT FEATURES

- Quality Assurance.
- Time Saving.
- No Material Wastage.
- Hassel Free Procurement
- Environment Friendly
- No Storage Space Required.

Head Office : Krishna Galli, Lalitpur

Tel : 5526551, 9741000446

Fax : 5526529, 5520418

Factory: Jadibutti Tel: 2050656

Naikap Tel: 4315414

Email; panmix@panchakanya.com.np

www.panchakanya.com.np

COMMEMORATIVE YEAR
50th
1953 - 2003
GOLDEN JUBILEE
Triumph on Everest

Be at the *top* with

EVEREST BEER

EVEREST BEER

"The Great Nepalese Beer" from Mt. Everest Brewery (P) Ltd.

3 IMAGE CHANNEL

Available in over **70** countries | On-Air **24 X 7**